Melbourne Chronicle

Independent Cultural-Social Periodical

In this issue

RON ABEL	EDITORIAL	1
YEHUDA SVORAY	TO BE PROUD OF BEING JEWISH	1
YTZHOK KAHN	THE FATHER OF "FIDDLER ON THE ROOF"	4
A. SHAW	JEWISH ARTISTS IN AUSTRALIA	7
M. AJZENBUD	THE STORY OF A GIRL	8
GEDALIAH SHAIAK	YIDDISH POETS IN AUSTRALIA	10

Published by the Jewish National Library and Cultural Centre "Kadimah"

Melbourne, Australia No. 1 [2] March 1976

AUSTRALIAN JEWISH WELFARE & RELIEF SOCIETY

Remember us in your Will

Bequests to A.J.W.R.S.

will help your fellow Jews in the years ahead.

Bequests to A.J.W.R.S.

are exempt from Probate Duty;
Your estate can be applied
in accordance with your wishes
without being dissipated in taxes.

Form of Bequest:

I give and bequeath the sum of $ to the Australian Jewish Welfare and Relief Society for the relief of persons in necessitous circumstances in Victoria, and the receipt of the Treasurer for the time being of the said Society shall be a good and valid discharge to my trustee of this bequest.

Registered Office:

**466 PUNT ROAD,
SOUTH YARRA**

Telephone: 26-3727

Cable Address: **Cyryn Melbourne** Telephones: **63-1877, 63-4179**

Cyryn DISTRIBUTORS

Prop. Orven Pty. Ltd.)

Registered Office: **177 COLLINS STREET, MELBOURNE, 3000**

DISTRIBUTORS OF ORVEN & CYRYN FINE SWISS WATCHES

SABRE QUARTZ ELECTRONIC WATCHES

פאַרקויף פון די שווייצאַרישע זייגערלעך אָ ר וו י ן און ס י ר י ן

— ביליקע פרייזן —

Printed by E. H. Gibbs & Sons, 19 Niagara Lane, Melbourne, for the publisher S. Goldstein,
7 Selwyn Street, Elsternwick, Victoria, 3185, Australia

EDITORIAL

By RON ABEL

Soon after my arrival in Melbourne to take up the post of Executive Director of the Victorian Jewish Board of Deputies and of the Executive Council of Australian Jewry, I felt the need for a communal publication; a publication reflecting the community's heart-beat — its activities, cultural and secular and social. So I welcomed the invitation to become the Honorary Editor of the new "Melbourne Chronicle".

Whilst I know comparisons are odious, I should like to commend 3 Communal publications published by the 3 Boards of Deputies in 3 cities in my home country—South Africa:

"Jewish Affairs" — Johannesburg,
"Hashalom',, — Durban,
"The Board's Eyeview" — Capetown,

are an important **link** between all organisations affiliated to the Board of Deputies, and the Jewish Community. (Each of the above publications have been in existence over 20 years, and "Hashalom", which I edited for 5 years prior to my departure to Australia, has been in existence for 51 years).

What is the **link** with the Community? What is a "communal mouthpiece?" It must feature:

1. A "Diary of events" — all meetings and functions concerning the community.
2. It will publish items of communal interest and importance from Jewish organisations.
3. It will be a platform for members of the Community who have a flair for writing, to have their work published.
4. It will feature a Youth Section, which will feature items and articles submitted by Youth and Student organisations.
5. It will have a social and personal page — containing "Births, Marriages and Deaths" as well as "Get-well" and other personal announcements submitted by members of the Community printed at a nominal cost.

Can the "MELBOURNE CHRONICLE" become the mouthpiece of the Victorian Jewish Community? It can — **with your help.** This is a call to members of the Community, and to all Jewish organisations and institutions to ensure its success. It can be done, only with your help. (If you have any enquiries, phone me on 67-5341). Let's hear from you, let the Community hear from you. Give us your ideas and views and articles for publication.

TO BE PROUD OF BEING JEWISH

By YEHUDA SVORAY

A a recent conference in Jerusalem, the year 1976 has been declared as a "crisis year for the rallying of all forces in Jewry around Zionism".

The predated designation of any year as "a year of crisis" might not be a very fortunate choice of slogan. After all, this same year might still see a positive development in the Jewish world and the Middle East and, on the other hand, there is no guarantee at all, that the very difficult period Israel and the world Jewry are now experiencing, will be confined to 1976.

But slogans aside, there is no doubt that the basic problem of Israel is, just as in the past, that the Arabs — both "moderate" and "radical". insist that Israel has no right to exist. According to the "Palestine Covenant" consisting the basis for the attitude of the P.L.O. and most Arab States towards the "Palestinian Problem", the dismantling of the State of Israel is a basic tenet.

Chaim Herzog, in his book "War of Atonement", went further when he said that the more sophisticated Arabs, such as the Egyptians and the Jordanians, engage in Arab semantics in order to distinguish between forms of peace. thus enabling them to avoid a clear answer to the question of whether or not Israel has a right to exist.

The existence of an independent, political Jewish entity, in the heart of the Moslem-Arab world is still unacceptable to most Moslem Arabs.

Peace in the Middle-East is far away also because no country can make peace by itself, and as one of Israel's top diplomats, Walter Eytan, recently said "the Arabs as a whole have not yet conceded that they stand to gain more by peace, than by war".

Why did Arab diplomatic strategy begin its all-out offensive against Zionism, which the Mufti of Lebanon, Khassan Khaled, in 1968 called "the enemy of man, of truth, of justice, nay of God" ?

The Yom Kippur War — which opened so disastrously for Israel — had proved to both, the Arabs and the Soviets, that even under optimal conditions the chances of outright military victory over Israel are still very remote.

While the situation of Israel must be regarded as most precarious from the economic and inner-social point of view, and while the continuous pressure on the average Israeli is creating a crisis situation in which some less stable elements are shoosing emmigration instead of facing the problems, the Jewish State as an entity has never been militarily stronger and its basic economic structure more viable than it is today.

The strategists planning Israel's doom seem to have come to two main conclusions:

1. Since the elimination of Israel is not feasible under present circumstances, Israel must be isolated from its allies and a wedge driven between it and the United States of America.

2. The continuous support of the Jews in the world must be undermined so that the inhabitants of the Jewish State will feel more and more isolated, lose hope, and abandon their "experiment" ,or knuckle under Arab tutelage.

When the Moslem-Soviet bloc speaks about Zionism it means the continuous support of world Jewry for the Jewish State. If a situation could be created where the majority of Jews, for reasons of personal convenience or of political embarassment, would turn their back to Israel, if the Jewish State should become a drawn-out, modern, hopeles Massada — then the prospects for a slow disintegration of Israel or a slow process of military attrition would become a real option.

The need for unity of the Jewish people has never been greater and more meaningful than it is today. The Israelis in 1976 are under pressure which might prove to be fatal: on the one hand, they have to carry the brunt of Israel's enormous security costs and at the same time to withstand continuous threats and psychological pressure.

The fact that 18,000 Israelis left in 1975 as against 20,000 Jews who came as "Olim" must sound the alarm bell in every Jew's mind.

The Jewish people have to make up their minds whether Israel, the Jewish State, should be just an episode in the life of the Jewish people, or whether it is to stay a viable reality, as long as National States exist.

In the words of Prof. Nathan Rothenstreich: "Our struggle is with **ourselves**, over the problem of whether we shall continue to exist as a **people** or live on the fringes of other societies? Celebrating the Sabbath and the holidays has symbolic value . . . but the question is whether we want to preserve symbols of an **organic** nation with all its national attributes?"

Jewry may vegetate as a fading religious minority or as an ethnic identity group clinging to the past. But it can exist as a **nation** only if the State of Israel exists, strong and continuously strengthened.

The meaning of Zionism in 1976 is the belief in the importance of Israel as the heart of Jewish national existence, the belief that the Jewish people — just as any other people in the world — has the right and the duty to maintain its own values, to further its own social and political life in the only framework conducive to the full integral development of all facets of Jewish culture, Jewish religion, Jewish society in the Jewish State.

This is the reason for the great call for identification of all Jews in the world with Zionism. That is why organisations like the progressive (Reform) Jewry of America, the World Maccabi Union, the World Sephardi Federation and Bnai Brit have this year officially joined the World Zionist Movement.

Israel now needs a full mobilisation of any Jews who are willing to help. It needs the growing **financial help**. The gap between the economic pressure exerted on the average Israeli compared with the sacrifice made by the average Jew in the Diaspora is still shameful and totally unacceptable. If Jews in Israel — who are in the centre of the storm, are called to carry an ever-growing part of the burden — then it is not too much for conscious Jews in the Diaspora to regard the burden **they** have taken upon themselves hitherto as absolutely inadequate, a fraction of their real, necessary commitment.

Israel needs **moral support.** The Israeli **must** feel that Jewry is not forsaking him.

The world loves the victor. The world loved Israel when it was glamorously victorious in the Six-Day War. When Israel's future was in danger and the oil pressure was on the Yom Kippur War, the world — with the sole exception of the United States — left Israel to its fate. Are the Jews to take the same attitude?

The average Israeli needs to feel that more and more Jews come to visit Israel — without regard to the security or the economic situation — but in spite of it. They must see an ever-growing flow of young volunteers and students.

And Israel needs a continuous and swelling **stream of immigrants.** Only the fact that Israel today has nearly 3 million Jews, has brought about the ever so slight change of attitude by the Egyptians and the despair — albeit temporary — of the possibility to eliminate the State. Israel must be built not only from without but even more — from within. And that can only be done by Aliya from the "free world", as well as Aliya from the Soviet Union.

Rabbi Richard Hirsch, the Executive Director of the World Union for Progressive Judaism, said in his speech upon announcing the new "marriage" betwen his movement and the World Zionist Movement: "No teacher is more effective or cruel than history. The bloody events of the 19th Century, culminating in the holocaust, dashed some of the illusions of the founders of our movement. The emancipation demanded of the Jew, so he thought, that he had to dilute his peoplehood. . . . The tenets of Zionism were validated. And we learned that in order to assure our continued existence as Jews only we and not others had to define ourselves in our terms . . . Zionism is the movement which restored the right of self-definition to the Jewish people and the State of Israel is the instrument for achieving that self-definition."

Every part of our people is working in its own way to further certain aspects of our existence as Jews, be they religious or cultural, be they expressed in Hebrew, in English, in Ladino or in Yiddish.

But some problems are marginal while others are essential, nay existential. Nobody can look into the future and prophets — not to mention political analysts — have often proved wrong.

But there can be no doubt on one basic question: The creation of the State of Israel has been the greatest event in Jewish life at least in our generation. The key for the future of this enormous achievement is now in all our hands. We can harness all the energy that is left in this old body of ours, our nation, to spoil the designs of those who would like this greatest of our achievements undone. or we can turn our backs and say: It is none of our business.

If we do this, will we be able to look the generation of our children and our children's children — into the eyes, when they will ask us: "And what did you do when Israel's existence was in danger?"

We **must** be able to say: "We were there. We did all we could."

If we shall do all we can, the question might never be asked. Israel — and Jews all over the world — will be free to live and let live with open options, with open hopes, with pride in being Jewish!

THE FATHER OF "FIDDLER ON THE ROOF"

Sholem Aleichem — immortal Jewish humourist (Sixty years after his death)

By YTZHOCK KAHN

Translated by **ARNOLD ZABLE**

Mendele, I. L. Peretz and Sholem Aleichem are considered the three great modern Yiddish writers — the classics of modern Yiddish literature.

Mendele (Sholem Yacob Abramowitz (1836-1917), has been called the grandfather of modern Yiddish literature. I. L. Peretz is known in this scheme, as the father, and Sholem Aleichem, in typical fashion is the self-styled grandson.

In their own particular national idiom, these three writers tackled the universal themes of modern literature, immersed in the humanistic traditions. Their characters portrayed the timeless problems of man, presented in their specific and uniquely Jewish guise. Their works have been translated into many languages.

Of special significance is Sholem Aleichem (Sholem Abramowitz 1859 - 1916), who is read by millions, in many languages including Chinese. The great success of "Fiddler on the Roof" which is based on Sholem Aleichem's works, has created great interest in the writings of this great Jewish humourist, writings which sixty years after his death (New York, 1916), seem as much alive and relevant as they were in his lifetime.

Not only is he the doyen of Yiddish humour, but he has also attained a prominent reputation in many countries, even though his works lose so much in translation. Not only in America and Russia, but even China. What can a Chinese find in "Casrillivka"? ("Casrillivka" is the imaginary village of Sholem Aleichem's writings, and as such has become symbolical of Jewish life in the small homogenous villages beyond the pale in the late nineteenth and early twentieth century, in Russia and Poland.) It was here that Jewish life centred around a unique set of customs and evolving traditions. What could the people who did not want to give up their Chinese find in this long since vanished Jewish world? If perhaps it is the very universal and humanistic appeal of his characters. Whatever the reasons for this popularity and appeal, it is above all a result of talent, a creative talent which has enabled Sholem Aleichem to bring out in his characters from a specific bygone environment, that external quintessence, which elevate them to the stature of everlasting relevance. They have become contemporaries of every generation, characters which reveal deep yet simple truths, and which portray that continuous flirtation between light and shade, optimism and pessimism, through humour and pathos.

Such creative talent has always been rare, confined to the one or two greats of particular national literatures — writers such as Spain's Cervantes, England's Dickens, America's Mark Twain, all of whom have in similar satirical and humouristic fashion combined with their particular national idioms, portrayed the humane and universal appeals of their characters. As such, Sholem Aleichem has become the major Jewish representative in the main stream of world literature.

In his portrayals of "Casrillivka", and its way of life, Sholem Aleichem opened up the sluices and locks holding back dammed up waves, and let out the floodwaters of joy and humour over its impoverished lanes and byways. Furthermore, with his musical rhythms, he played into the very hearts of his people and merged into their folk traditions. The melody of Sholem Aleichem's instrument of humour acted as a balsam easing the burden of tragedies and poverty, soothing the resultant burdens of social distress with affectionate irony. "I know all too well," he said of his own village characters, "that you are overburdened with worries, but do not take them to heart — that is useless. You see, to laugh at your own misfortunes, that is the ideal cure! So let us transform our tears into laughter."

Humour and tragedy, these two sides of the same coin, have always advanced arm in arm in the writings of the great humorists. For the audience and the reader, the former has al-

way hidden the latter — acting as a mask for tears. In one of his aphorisms Voltaire remarked "the humorist laughs, so that he will not have to commit suicide". Humorists, rarely willing to reveal their own afflictions, and yet reveal the tragic inspirations of their works. How different Mark Twain appears in his personal life, riddled with family tragedies, and imbued with the deepest pessimism. But this is well hidden in his public appearances, when as he put it, one must "learn to live like an actor in the drama of life, teach yourself also, as an observer, to smile at your own misfortunes".

I mention this because of Sholem Aleichem's famous epitaph, which he asked to be inscribed on his tomb (and which inevitably loses much in translation) :—

"Here lies a simple Jew,
Wrote Yiddish for his people,
And for the common folk he was,
A humorist and a writer;
His whole life laughed away,
Not a damn for the world,
The world made good,
And, he 'Oi-Vie' was riddled with worries!

And just then, when the audience laughed,
Rolled in the aisles, enjoying themselves,
He himself suffered — as only God knows,
In secret, so that no one would see."

Sholem Aleichem's leading novels are characterised by the lively rhythms of the Jewish village environment, an environment which took generations to establish. His major characters embody' collectively, the traits developed by these generations. Sholem Aleichem managed to reveal these distinctive qualities through his intuitive insight, to perceive with his artistic instinct, rather than through careful intellectual observation and analysis.

About Tevye, the hero of the novel upon which "Fiddler on the Roof" is based, a well known Jewish poet remarked: "Tevye is the Jewish Faust, the eternal searcher. But he does not sell his soul to the devil. He is typical of Jewish history, the Jew who survives all disasters. The more he is denied in life, the harder he searches for its meaning within himself." In Tevye beats the pulse of the traditional Jew. He portrays the optimism of a belief in the highest good, despite their depressing experience of life. Sholem Aleichem revealed in Tevye the highest of humanitarian values. He sees the world as full of evil — he himself is both witness and victim of human bestiality. He comes to symbolise a people with a long and tragic historical memory, a memory with a specifically Yiddish philosophical and moral outlook; he is the national conscience of humanitarianism, and in times of tragedy the great consoler of his people. Thus Tevye cried out in the ghettos of the forties, "Gevald" do not despair! We will overcome and outlive our enemies!

And similarly Tevye must withstand and rationalise his tragic fate, when one of his daughters converts, and the second suicides. He withholds his tears, "So that my enemies will not rejoice!" And when he meets with Chave, the daughter who converted, he covers up his internal conflicts, and refuses to recognise her. But he remarks to himself soon after, "Why were you so excited? Why such a fuss? Turn back your waggon and make peace with her. She is your daughter after all." However, history and fate had already erected a border, a barrier over which Tevye — and Sholem Aleichem — could not cross.

Tevye personifies, as a collective hero, the fate and hope of Jewish history. Menachem Mendel, another one of his leading characters, is the expression of another dominant trait — enthusiasm! I cannot accept the opinion of those who see him as representative of the materialistic speculator. Despite failure after failure, Menachem Mendel remains undaunted. He embodies the Jewish refusal to break down under the heavy blows of fate. In his final letter he is just as youthful and optimistic as in his first. Even though he has burnt his fingers so often, he continues to play around with fire. He thus portrays the traditional Jewish spiritual restlessness which has produced too many Messiah seekers and countless prophets. One can see in him that universal spiritual restlessness, permeated with optimism — a restlessness which persists despite all his failures, and spurs him on to new goals and

inspires fresh hopes. Explorers, founders of revolutionary movements, creators of new ideas, experimenters and inventors, great men of medicine, have all alike appeared to the self-satisfied, practical minded and "well balanced" as hopeless battlers and "shlimiels", as the famous Jewish phrase puts it: in fact, as "Menachem Mendels".

The tendency to regard both Tevye and Menachem Mendel, and the many other characters of Sholem Aleichem, as based on reality alone is misleading. If I were to make a general mobilization of his many characters, it would be quite easy to show that Sholem Aleichem structured them out of typical Jewish speech patterns, out of the proverbs and sayings which he picked up and then let lose as it were, to run wild on a stage which he had himself constructed for them. And if they appear to us to be so alive and recognisable, this is Sholem Aleichem's great achievement. It is a true witness to his great artistic talents! All his works reflect the solving of the problem of the relationship between fiction and reality — the artist does not merely produce photographic representations, but also uses the characters he perceives, as raw material for his creative talents and literary skills.

These skills are also reflected in Sholem Aleichem's famous child characters such as "Motel Peisie" and "Topele Titaratoo". In contrast to other Jewish writers, who treated such themes seriously to portray the dire poverty, distress and at times the complete bareness of the state of these children, Sholem Aleichem treated them as the embodiment of the freedoms, joys and innocence of childhood. These two characters, for example, the former an orphan and the other a poverty-stricken stutterer, are classics in world literature comparable to Dicken's Oliver Twist and Mark Twain's Huckleberry Finn. In fact, the child was always present in Sholem Aleichem, and this playful spirit permeates his work.

Many of the emotions which Shakespeare portrayed in his dramas, Sholem Aleichem portrayed in his monologues, novels, short stories and letters. A born virtuoso of language he realised instinctively that folk dialogue was the ideal means to bring out the intimate nature of his heroes. Not only did he use typical speech patterns and proverbs, but he was also an innovator who created proverbs which were in turn assimilated by his readers. With his exceptional verbal powers, and his skilful organization, he managed to reveal the beauty, pathos and joy, resignation and faith, the philosophies and episodes which had accumulated over decades to become the Jewish experience, consciousness and way of expression. In such a way he brought out "the soul on a tongue", and built up a unique replica of a dynamic Yiddish civilization.

He brought out the humanism and morality of his village characters, a code of ethics tingled with pathos and embodied in the poverty stricken village teacher, who would dream of the fortunes he would denote in the interests of world peace.

Sholem Aleichem presents his characters in many guises and situations. He wanted to reveal the dynamic qualities of Jewish life in contrast to the severe judgement "Mendele", who observed some of the more static and regressive elements of Jewish life in the nineteenth century. Sholem Aleichem's characters are always on the move — either travelling in their primitive horse and carts, or embarking on long journeys with far reaching consequences. This was the period when the mass-migration from Europe began. His village characters are often balanced on the borderlines dividing reality from the dreams and fantasies of their old world and their pending arrival in the new. America is seen as Utopia with its misleading winks and promises of fortunes. The emigrating villagers are full of expectations, their ambitions high. Later on they will realize that they were tragically mistaken, meanwhile, however, they anticipate the best.

In describing their illusions and hopes, Sholem Aleichem's brilliant humour is reflected in the physical and psychological gestures of this emigrating crowd, floating in the clouds and reaching out with the hope of grasping the unattainable utopia they have longed for. In contrast to "Mendele", a severe social critic with biting satire, Sholem Aleichem approaches this grotesque and often tragic theme with an understanding sympathetic humour.

Tragedy was inevitable when the villagers were eventually forced out of their fantasy world to face reality and to realize the wide gap between dream and reality — between aspirations and the feasibility of their high hopes. Their illusions had melted, the mirage had vanished. This is the prosaic-tragic finale, summed up by one of these village emigrants in her final letter, in her moment of realization: "Ah, well, there is no happiness on earth. There is only the striving for happiness. But happiness is no more than a dream, a fantasy."

For in all the classics, the comic figure is in reality a tragic figure, and outer appearances serve only as a mask and a facade. Sholem Aleichem's works in their deeper analysis, are classics of tragedy; but in a positive sense he attempted to reveal this grotesque picture to help the Jewish masses of his period free themselves from their depressing burdens. He did not laugh at his "shlimeils", he laughed with them. At it was then when he brought out the true pathos of his heroes, his times and his environment, that he could transform this humourous assessment into a positive optimistic humanism.

In his works one can discover a fatherly love and concern which spreads beyond the confines of his own family to his people and mankind generally. He becomes their defendant and insists on their right to exist as a people, as they are with all their voices and virtues — as still entitled to happiness and experience. In turn he was regarded by his people not only as a great writer, but as a discerning and sympathetic observer who held up the mirror to his close ones and showed them how funny their wrinkles and creases really were.

I would conclude with Sholem Aleichem's Will to his children: "Perhaps you, or your children will learn how to love our people and to appreciate and assess her treasures, which are scattered in various corners and pockets of our history. That would be the best reward for my faithful work in the field of language and Yiddish literature."

JEWISH ARTISTS IN AUSTRALIA

By **A. SHAW**

Percy White was born in Lithunia in 1885, the second child in a family of nine. In 1902 he went to England where he had a studio of fine arts and from there, in 1925, he came to Australia with his wife and family.

Percy was held in high esteem in art circles and was voted Patron of Bezalel Fellowship of Art until his death on the 23rd December, 1966. Although he was considered to be a classical realist, his last canvasses showed a tendency towards impressionism, especially the very few landscapes he painted in the last years of his creative life.

Every artist must show a considerable talent in drawing, and Percy's canvases revealed an exceptional gift with regard to this. He was therefore most upset when he saw paintings of academic value which were badly drawn. However, he did express great admiration for the work of Louis Kahan, being convinced that this artist reached the peak of fame for his craftsmanship and accuracy in drawing.

Percy spent some time at the Vilna art school, where his fellow student was Marc Chagall. He won a scholarship to the Academy in Leningrad where he studied for 4 years. Later, at the Royal Academy in Berlin, he studied under Max Liberman. He was also a member of the Royal Academy in London for many years.

Percy was most known and respected for his portraiture of very distinguished personalities. He used to speak about his models and their conversations, and how he transferred the character of each individual on to the canvas. After these sessions he would comment: "When I look at the portrait, if I get the feeling that I can hear the voice of the sitter, then I am satisfied."

Some of the most outstanding portraits he painted were:

The Right Hon. Sir Isaac A. Isaacs, P.C., G.C.B., M.G., K.C., first Jewish Governor-General of Australia.

Sir John Monash, G.C.M.G., K.C.B., LL.D., a General in the Australian Army.

Sir Robert Menzies, Prime Minister of Australia.

Sir John McFarland, Kt. M.A., LL.D., Chancellor of Melbourne University.

Lord Huntingfield, Governor of Victoria.

Rabbi Dr. Sir Israel Brodie.

Rabbi Dr. M. Sanger.

Rabbi J. Dunglow, Chaplain-General.

Rabbi Chaim Gutnik, Chaplain.

Mr. A. Feiglin, Founder-Principal of Mount Scopus College, and many other well known personalities in Australia and overseas.

Percy White was deeply grieved when his beloved wife, Minnie, died. 18 months later, at the age of 81, he passed away. This was a great loss for the community, and art as whole. He was mentioned by our distinguished Mr. A. Zbar, as the Doyen amongst Jewish artists in Australia. In his humble way for his artistic abilities, he rightly deserved the title.

THE STORY OF A GIRL

By **M. AJZENBUD**

The intersection at Flinders Street station was suddenly ablaze with green light: Go!

Actually Sam, tightly pressed in among the crowd was all set to rush across the intersection together with the bewildered mass as soon as the signals changed. His aim was to dash up the steps of the station, become one of the seething mass of humanity, and then, to catch the train on platform No. 11.

Catching the train wasn't sport for Sam, not a race, like the greyhounds that chase the electric hare. Catching this train meant that he would arrive five minutes earlier.

In other quieter moments Sam would ask himself: "What do you actually do with these extra five minutes?" And he could never find a satisfactory answer which would justify his mad running, the jostling of people in the crowd, the dodging and collisions.

The excuse that he did this so that he could get a seat in the carriage sounded comically hollow even to himself: "After all, you stand on your feet for ten hours a day and another eight minutes are too much for you?"

"That's it!" Sam decided. "I'm not going to rush any more. There is always another train. What's the hurry!"

But when he arrived just after five at the intersection of Flinders Street station, he was again infected with the crowd's momentum. Just as a compass-needle starts to vibrate as it comes under the influence of a magnetic field, so Sam was moved by the stirring of the crowd.

Mechanically he handed over the pennies to the Herald boy, rolled his newspaper up and as always, hurried to catch the 5.17.

When he was finally seated comfortably beside the window, his newspaper opened; he felt like a victor, a conqueror.

But soon he realized that he had done very little towards this achievement. It was the impetus of the crowds that had moved him along; that had awakened in him the urge to push himself forward. The individual and the crowd: just like a drop which by its continual action causes a rock to crack, so this thought began to bore into Sam's mind, especially when he thought of himself as conqueror. Does the mass have any free-will, an unfaltering will which is built on the desire to achieve a short term aim? The mass has one aim: to get out of the city as quickly as possible and scatter into its thousands of homes; to become separate units, to establish its own identity; to fit into the family circle. In a crowd a person has no identity. Legs that run when the green light says: Go! And as soon as it changes to red: Stop!

With these thoughts Sam arrives home exactly on time. He opens the front door and starts walking from one room to the next. Then it becomes clear to him that all the rush is nothing more than an automatic reaction; that it is completely unnecessary. He could have come home exactly half an hour later and would have missed nothing.

* * *

Sam changed his routine. This happened accidentally. The heat and humidity were suffocating. The glowing houses reflected the heat like ovens. The exhaust fumes left be-

hind by cars hung around the footpath making him feel nauseous. His sweaty shirt clung to his body and his throat was dry. There was nothing to spit out.

His legs automatically carried him to the railway station. But somehow the tired crowd seemed less dense, sloppier and without momentum. However the mechanism which regulates peoples actions started to evolve its own will, as if through a mist.

A glass of cold beer...

His legs began to slow down. His eyes, until now focussed on a point somewhere red and green, began searching for a new door.

Sam went into the pub, asked for a glass of the brown foaming cold liquid and started to drink it down in one gulp.

He saw her through the foamy glass.

He stopped in the middle of drinking to look at her. She was standing shy, blushing youthfully, with her eyes lowered. So that he could continue to look at her he ordered another beer. There was some quality about her that mesmerized him.

He wondered at the indifference to the girl shown by his fellow drinkers. Even felt some resentment towards them: there they were standing in groups of three or four, smoking, interrupting each other speaking, and remaining oblivious to her.

It was only when the bell started to ring and the publican called out "Time gentlemen, please!" that Sam realized that he had been standing there for nearly an hour...

The next day he went back again. The girl was in the same spot but she looked slightly different. Her naked throat was whiter, longer; accentuated by her hair which was swept up and held in place by an ivory hair comb. Sam was drawn closer to her wanting to reach out and touch her white throat.

After the second week he began to think that the girl in the bar saw no one but him, Sam. She looked at him. It seemed that her head was bent timidly and yet her eyes met his gaze. They were smiling with a hidden joy which warmed the soul...

He tried to get closer, but as always at this time after work the bar was full of people drinking, talking about football and the races, rolling cigarettes.

The sun broke through the narrow windows near the ceiling throwing light on the girl so that she appeared as if she had forgotten to put her clothes on. And so she stands, her youthful breasts warming in the sun, her back turned giving the impression that she was looking for something on a chair. And her smile, the warm lovely shy smile that was spinning a web around Sam's soul caught at his heart strings.

It seemed to him that at any moment she would reach out to touch him; take his heart in her soft warm dainty girlish hand gently,, as you would caress a young snow-white kitten; and would feel his heart beating quickly.

Beneath his shirt he could feel his heart pounding, sounding like hammers hitting on an anvil. Looking around him he was sure that those close by could hear the beating of his heart and that they were looking at him curiously. But no one took any notice of Sam or of the girl.

Sam felt constricted. He wanted to grab the girl in his arms and run outside with her. He wanted to yell out: "Are you blind? Look at this dazzling beauty! She stands here in front of you and yet you don't see her..."

In one gulp he finished his cold beer and left, determined never to return.

* * *

She soothed his sweaty brow to which moist ringlets of hair clung. Now she was almost naked, wearing only a pair of shoes and stockings pulled up to the knee. Her smile was as it was on the first day when she captured his soul. He reached out his arms but was afraid to touch her in case she disappeared into the mist. Unable to quell the desire, his arms stretched out to her of their own accord. The tips of his fingers just reached her. Only to come in contact with a hard wall, a transparent wall between the girl and his fingers. All his fingers could feel was the cold wall between them.

Glass, a glass wall. Suddenly it all made sense. Someone had put a glass wall between them so that he could see her but that was all...

choked cry; one that a mountain climber might give as he just reached the summit of a mountain he has strived to climb only to suddenly find himself hurtling down a crevasse.

His own scream woke him. Around him it was dark silent — night.

In the morning he woke up tired, angry, with red eyes. He was still throbbing with the disapointment of something which was so close and yet unattainable...

* * *

Red-headed Jack, better known to his friends as Bluey, immediately noticed that Sam was strangely different; that his machine was not working properly; that he stared at the drawings but nothing registered.

It it had been Monday morning Jack would have understood. He often felt like that on Monday after a heavy day's drinking on Sunday...

However it was in the middle of the week so Jack approached Sam, "What's eating you up mate? Spit it out, you'll feel better. Stick a finger down your throat," he said showing how, "deeper, and you'll feel much better."

Sam didn't need to stick a finger down his throat. He was unable to hold back what was eating him up and so started talking with short hesitant words, short of breath. Finally the story began to unfold.

Jack made it easier for Sam. He casually rubbed the yellow tobacco in the palm of his hand, separated the tobacco in the cigarette paper, skilfully rolled it and holding it in two fingers, licked the paper.

Sam finished relating the story about the girl. He at once felt a sense of relief mixed also with a feeling that he had lost something. He even felt a little ashamed for revealing himself like this, but it was too late. Jack smoked his cigarette with a serious expression on his face as if he was about to expound some very important information; to do this he needed an audience. He beckoned with his hand and soon a group had formed around Sam and Jack. Jack inhaled deeply and with the voice of experience announced:

"Sam is in love."

"Good on ya," said the guys slapping him on the back. "But that's not all," Jack continued, "Sam is in love with Chloe. You know, that painting of the naked girl which was found in the ceiling of an early Melbourne brick house being demolished. It's now hanging in its original state in the bar of 'Young and Jacksons'!"

"I've drunk there hundreds of times and never noticed the painting," Jimmy said. "Who looks at the wall in a pub? You should look in the barman's eyes to make sure he fills your glass properly and without a head..."

The workers smiled and returned to their machines.

YIDDISH POETS IN AUSTRALIA

By **GEDALIAH SHAIAK**

(Continuation)

Two other poets whose work is more prolific at present, are Abraham Cykiert and Jacob Rosenberg, both of Melbourne. Neither of them has a book published yet. Both came from Lodz, Poland, and shared in their early youth the same experiences in the Lodz Ghetto and miraculously survived. They arrived in Australia in 1948, acclimatised themselves and matured in the Jewish cultural environment of Melbourne. Here their similarities end.

Cykiert is the more outspoken type, temperamentally and emotionally. Rosenberg is reserved, cooler and practical. Also their upbringing and educational backgrounds differ basically, although they are almost the same age.

Jacob Rosenberg attended the Yiddish School in Lodz and comes from a working-class family. From the Ghetto he was deported to Auschwitz and from there to other concentration camps, and luckily was liberated by the American Army on 8th May 1945. He later turned up in a D.P. camp in Italy whence he came to Australia. He, too, made his debut in **The Jewish Post**, in 1952, with a short poem, "Traders", an outcry against warmongers.

His verse is of the emotional school, direct and shot through with pathos. He also writes essays and a book of his is in the making. His poem, "Yash, You Are Cain", is an outburst

of anger and scorn against the Poles. The name Yash (Jas) is Australia's Jack and Russia's Wanka. The poem was born after hearing the outrageous news that the Poles had decided to destroy the old Jewish cemetery in Lodz, where his ancestors for generations had been laid to rest. Upset by this news, he wrote his poem:

I recall the stormy days of May in Poland,
When in streets the masses fought for freedom;
And high above hung sky in bluish colour—
Red flags in streets were fluttering in wind
And people were surging forth like flowing rivers—
A multitude of brotherhood, fidelity
With pledge and song of "Internationale".
When May will come again to Poland,
And fields will turn green in flower,
Again will march my father and his comrades,
Arisen from their graves unknown,
Their bony limbs, fists clenched in anger,
Will spear you through with empty eyeholes—
You Poles, informers and betrayers,
Who then, at times of Jewish suffering and terror,
Amused yourselves with slaying and their death.

Rosenberg's poems and fables appear periodically in the "Jewish News". The recent verses obviously bear a more intense reality infused with a message of his unwavering faith in human values.

* * *

Abraham Cykiert is a disciplined poet. He attended the Lubavitch Yeshivah Tomchai Tmimim in Lodz and but for the outbreak of the war, he would have been ordained as a Rabbi at an early age. After the liquidation of the Lodz Ghetto, he was deported to Buchenwald, and subsequently to other death-camps.

Picturing him in retrospect, we have a poet of another mould. His background, Talmudic education, and his tragic experiences give him a wide scope of self-expression.

He made his debut at the age of fourteen with a short poem in the daily "Nayer Folksblat". His authentic reports of Buchenwald appeared in "The Manchester Guardian", in 1945, translated by Marian Gide.

Cykiert's prose style is lively, vibrant and, to a point, controversial. His poetry has depth, rhythm and a true dramatic ring. His verse is a blend of the classic and the contemporary. His vocabulary is interlaced with Talmudic and mystic allusions, as illustrated in his poem "Good Morning Man":

In all my robes
I stand before thee—nude,
Thou see—
All roads
Are ploughed clods
Leading to nothingness.

At dawn a beggar crieth
Into my window;
You stealeth my house
And the ghosts
Who dwelleth within.

How lonely, O God
There is no one before whom to cry,
Everything is alien,
Even the ghosts
Aren't anymore mine.

Good morning, man, good morning,
Let us go together, lonely
From house to house
And sing:
We are orphans without a mother.

And perhaps someone will give us bread
And maybe an onion, too,
And from a window
A coin will drop
Wrapped in a soul.

His themes range from the individual to national and human relations. Cykiert dedicates many of his poems to the martyrs of the holocaust, giving them various interpretations. His verse is condensed and spontaneous, suggestive and lyrical; his language imaginative and contemplative and his metaphor extremely esoteric. Below are the first and the last stanzas of his symbolic poem dedicated to the known Yiddish-Russian poet Yosef Kerler, a poet who fought for the right to leave Russia for many years and only recently was fortunate enough to reach Israel, where he is now settled.

A NIGHT LIKE THIS...

A night like this, aglow in Summer's fever.
Midnight has passed. Aurora rises shortly—
Angel sleep reverts to a final nap;
The sun bears day in a fiery carriage.

A night like this. The silence weighs weary.
The sleep is gone, no need to be awakened.
I worship all my life secluded
In darkness—in search of discovering myself.

Asleep in garden stands an old sick thorn,
With mystic-face veiled and hidden,
In mirror of remembrance there
A sound had struck—first ray of morn.

On roads lies solace—whispers night to me:
Know how to question when in search for thee.

Last year he wrote a series of poems dedicated to Old Jerusalem. It took him later many months of painstaking work to put them on special paper in caligraphic Rashi-script for publishing in an offset volume.

This grandiose project, however, did not materialise for the simple reason that he suddenly decided to settle in Israel. He already left for Jerusalem.

Let us hope that this esteemed poet who for three decades graced and enriched in many ways our cultural life in Melbourne, will under the skies of Old Jerusalem find the desired haven for his self-expression and lyrical outpourings.

One must conclude that Yiddish poetry, although not so abundant as Yiddish prose, published in the last quarter of a century, loses nothing in terms of quality.

* * *

ERRATA: In the poem of Yosel Birstein AT MY DOOR in the first issue of this Journal, on page 1, were the following misprints:

Line one should read:

ON MY BACK I BEAR MY ALIEN TAG.

Third line, 4th stanza:

TO HEAR A WORD, A SONG WILL FOLLOW.

With Compliments of . . .

GW

Grossma Wholesalers Pty. Ltd.

IMPORTERS & WHOLESALERS OF ISRAELI BRANDIES and WINES כשר לפסח

Also CHEESE, DRY FRUIT, CANNED FISH, NUTS and OTHER EDIBLE PRODUCTS

51-63 THISTLETHWAITE ST., SOUTH MELBOURNE, VICTORIA 3205, AUSTRALIA

Telephone: 699-2299

With Compliments of . . .

Tailors Trimmings Company (Aust.)

232 FLINDERS LANE,

MELBOURNE, 3000

Telephone: 63-3231

The World is yours to discover

with

"ASTRONAUT"

There are so many holidays to ALL PARTS OF THE WORLD and Astronaut Travel Service has some excellent programs to take you to beautiful places. Such as the exotic E A S T with bustling cities, colourful street stalls. And unbeatable duty free goods. There's Singapore for 10 days from only $504.30*. Or 14 days Singapore, Java and Bali from only $727.10*. And you can choose from many other holidays.

Astronaut also entices you to the Pacific to swaying palms, beautiful beaches and golden sands. The Pacific offers you the holiday of your life. How about 10 days, 7 nights in Sunny Honolulu from as low as $563.60 out of Sydney. And that's only ONE idea.

As for Europe, there are great opportunities for you to enjoy London's exciting pace of life. Then sail into your dreams and head off to Italy, France, Austria — Europe is at your disposal. Just think of it! 20 days in London and Europe from only $1,063.00*. And there's more just like it.

Contact Astronaut Travel Service for further details

*Prices from Sydney and Melbourne. All fares subject to variation.

Astronaut Travel Service Pty. Ltd.

MELBOURNE
18th Floor, M.L.C. Building,
Cnr. Collins & Elizabeth Streets,
Telephone: 62-0041

SYDNEY
4th Floor, Piccadilly Court,
222 Pitt Street,
Telephone: 266-102

With the Compliments of . . .

DEL-MONTI SUITS

●

MAKERS OF FINE QUALITY MEN'S SUITS

* * *

SUITS DIRECT FROM WORKROOM TO YOU

154-156 HIGH STREET, PRESTON, VIC. 3072

Telephone: 44-0567

200 WHITEHORSE ROAD, BLACKBURN, VIC. 3130

Telephone: 877-3316

1st FLOOR, 8-10 McRAE STREET, DANDENONG

Telephone: 791-4435

With Compliments of . . .

Semel Hosiery Mills

68-72 BAKER ROAD, COBURG, VIC.

Telephone: 35-2302

With Compliments of . . .

M. Sanders & Co. Pty. Ltd.

IMPORTERS, DISTRIBUTORS OF TAILORS' TRIMMINGS
COTTON, SILK, WOOLLEN & WORSTED PIECE GOODS

CARLTON HOUSE, 289 FLINDERS LANE, MELBOURNE, 3000
TELEPHONES: 63-8866 (3 lines)

UNIQUE SHOES

71 PAISLEY STREET,
FOOTSCRAY
A. DOREMBUS

Phone:
347-4155

116 Bouverie Street,
Calton, Vic. 3053

Stephen Manufacturing Co. PTY. LTD.

"DISTINCTION ORIGINAL REGD."
BETTER CLASS LADIES' COATS
STEPHEN GOLDBERG

Lewins Shoes

188 NICHOLSON STREET,
FOOTSCRAY

Telephone: 68-1960

With Compliments of . . .

FOR FREE HOME DELIVERY RING 94-2542

S. Rushinek

קאָנטינענטאַלער פלייש האַנדל

בעסטע קוואַליטעט פלייש, עופות און ווארשטן

CONTINENTAL BUTCHERY

BEST QUALITY MEAT, POULTRY & SMALLGOODS

223 BARKLY STREET, ST. KILDA, 3182

With Compliments of . . .

Blicways

LADIES' CLOTHING MANUFACTURERS

23 WANGARATTA STREET, RICHMOND

Telephone: 42-4688

With Compliments of . . .

Goldy's

COFFEE LOUNGE AND RESTAURANT
CONTINENTAL MEALS SERVED

212 LITTLE COLLINS STREET, MELBOURNE, 3000
(opposite Victoria Hotel)

For bookings phone: **63-1034** Props. **Mr. & Mrs. A. GOLDBERG**

רעדאַקטאָרן פון „ניוס וויק" און „טיים" און ווידער נישט דערמאָנט דאָס וואָרט — להבדיל.

דאָס איז שוין אפילו פאַר כעלם געווען צו פיל. פון דאַן אָן ביז עד־היום איז געבליבן דאָס ווערטל: „דער רעדאַקטאָר ——— להבדיל"...

די יידיש קאָנפערענץ אין ירושלים — געזען פון דער „לינקער" זייט

ס'איז געווען אינטערעסאַנט צו לייענען די פּאָלע־מיק צווישן „סאָוויעטיש היימלאַנד" (נומ. 9, 1975) און דעם אָרגאַן פון „איקוף" אין ניו־יאָרק „יידישע קול־טור" (נומ. 8, 1975) וועגן דער קאָנפערענץ פאַר יידיש, וואָס דאַרף פאָרקומען אין מיטן יאָר 1976 אין ירושלים.

שרייבט „סאָוויעטיש היימלאַנד":

„ דער אַזוי גערופענער איניציאַטיוו קאָמיטעט פון קלוימערשטע שטאַדלאָנים פאַר יידיש, בעראָש מיט אַ פּאָליטישן מענאַכעם מענדל, דעם גענעראַל סעקרעטאַר פון דער פּויאַלע ציעניסטישער וועלט באַוועגונג ייצכאָק קאָרן, האָבן פאַרפלאַנירט די דאָזיקע אָפּעראַציע אַף אַ זיצונג אין ייסראַלדיקן קאָנסולאַט אין ניו־יאָרק קעדיי מיטהעלפן דעם ציעניזם אַריינכאַפּן אין זאַק אַוי'ן די יידישע ליטעראַטור און קולטור.

...גענוג וואָס עס זיצן ביי זיין שיסל די עטלעכע דע־זערטירן פון דער סאָוויעטישער ליטעראַטור און די פאַר־אָרעמטע רעדאַקציעס פון די ציעניסטיש־בונדיסטישע אַנאַרכיסטישע געלע בלעטער.

...„ס'איז שווער צו גלויבן, נאָר דאָס איז אַ פאַקט, אַז די איינציקע אָרגאַניזירטע יידישע קערפערשאַפט, וועלכע האָט זיך געבעטן מען זאָל זיי רופן אַף דער „אַסי־פעי" אין דער צייט ווען די ציעניסטישע באַלעבאַטים האָבן זיי נישט אַרויפגעלאָזט אַף דער שוועל, זיינען גע־ווען די רעדאַקציעס פון דער ניו־יאָרקער „מאָרגן־פריי־הייט" און פונעם זשורנאַל „יידישע קולטור"."

מיר דרוקן די ציטאַטע אין נוסח „סאָוויעטיש היימ־לאַנד").

און עס שרייבט די „יידישע קולטור":

„כאָטש עס איז אמת, אַז די ערשטע איניציאַטיוו־באַראַטונג איז פאָרגעקומען אין ישראל־קאָנסולאַט אין ניו־אָרק, און אַז דאָס ישראלדיקע מיניסטעריום פון טו־ריזם איז געווען אַ שותף צו די ערשטע באַראַטונגען וועגן דער קאָנפערענץ, און אַז דער אָנפירער פון איניציאַטיוו־קאָמיטעט, יצחק קאָרן, איז דער גענעראַל־סעקרעטאַר פון דער פועלי־ציוניסטישער וועלט־באַוועגונג, האָט אָבער די פלאַנירטע וועלט־קאָנפערענץ, צואַמען מיט אַ סך ספיקות, אויך אַרויסגערופן אַן אינטערעס אין די ברייטסטע יידי־שע קולטור־קרייזן אין אַ סך לענדער.

דאָס שרייען „ציוניסט עליך" און זיך צודעקן מיט דער „ציוניסטישער קאָנספּיראַציע" איז אויך היפּשלעך נישט אָנשטענדיק, עס טראָגט זיך אַ פריקרער ריח פון דעם. עס איז ביטער גענוג, אַז ס'רוב מיטגלידער פון אַמעריקאַנער קאָמיטעט פאַר דער יידיש־קאָנפערענץ זע־נען די יידישע רעכטע, וואָס רייטן נאָך אַלץ אויף דער אויסגעמאַטערטער שקאַפּע פון אַנטי־לינקיזם (אַנטי־קאָ־מוניזם הייסט עס ביי זיי) און מאה־דעהווען אין יידישן לעבן, אָבער אַ ציוניסטישער קאָמיטעט איז עס נישט".

אין „סאָוויעטיש היימלאַנד" הייסט דער קאָמענטאַר „אַן אַבסורד" וואָס פאַלט שוין אַריין אין כויזיק" און אין „יידישע קולטור" — „חוזק און אַבסורד". וואָלט וועגן דעם חוזק און אַבסורד נישט ווערט געווען צו דערמאָנען ווען נישט דאָס וואָס עס איז זייער טראַגיש, ווען אין די היינטיקע טעג פון טאָטאַלן אָנגריף אויפן יידישן פאָלק און מדינת־ישראל געפינען זיך נאָך יידן וואָס שרייבן יידיש און שליסן זיך אָן אין כאָר פון די יידישע שונאים.

דעריבער איז אַזוי וויכטיק, אַז די קאָנפערענץ פאַר יידיש אין ירושלים, אין וועלכער עס וועלן זיך באַטיי־ליקן אַלע שעפערישע יידישע כוחות, זאָל דורכגיין מיט דערפאָלג און ברענגען פּאָזיטיווע דערגרייכונגען פאַר אונדזער פאָלק, דער מדינה און אונדזער מאַמע-לשון — יידיש.

מען קען נישט פּטור ווערן פון דער דעמאָקראַטיע

מיט יאָרן צוריק, נאָך לאַנגע דיסקוסיעס און קאַמפן, האָט דער וויקטאָריער „באָרד אָף דעפּיוטיס" דורכגע־פירט וואַלן פון דירעקטע פאָרשטייער. ווען ס'איז גע־קומען דער טערמין פון נייע וואַלן, האָט מען געזוכט אַ וועג צו ענדערן די וואַל־אָרדינאַציע און פּרובירן פּטור צו ווערן פון די וואַלן. נאָך יאָרן אָפּלייגן און וואַרטן האָט מען ענדלעך געמוזט היי־יאָר דורכפירן די וואַלן.

אין יערלעכן באַריכט פון „באָרד" (געשריבן נאָך פאַר די וואַלן) שרייבט דער פּרעזידענט י. לייבלער:

„ס'איז צו דערוואַרטן, אַז דער רעזולטאַט פון די וואַלן, און די אויסערגעוויינלעכע אַפּאַטיע פון די מיט־גלידער פון אונדזער געמיינדע, וועט איין מאָל פאַר אַלע מאָל ענדיקן די כסדר אָנגייעדיקע דיסקוסיע וועגן דעם ענין...

„...דער רעזולטאַט פון די וואַלן וועט ליקווידירן דעם אַרגומענט, אַז דירעקטע וואַלן וועלן שאַפן אַ מער דעמאָ־קראַטישע רעפּרעזענטאַנץ פון באָרד".

דער אינטערעס פון דער יידישער געזעלשאַפט צום „באָרד", און דעריבער צו די וואַלן, איז אַ מינימאַלער. דאָך האָבן קרוב 900 יידן זיך רעגיסטרירט אין „באָרד" אַלס דירעקטע וויילער און קעגן אַלע דערוואַרטונגען פון דער אָנפירערשאַפט פון „באָרד", זענען נאָך אַלץ פאַראַן דירעקט־געוויילטע דעלעגאַטן.

אין צוויי יאָר אַרום וועלן מיר ווידער דאַרפן האָבן וואַלן פון דירעקטע פאָרשטייער צום „באָרד".

דעמאָקראַטיע אַז מען טרייבט זי דורכן פענצטער, קומט זי דורך דער טיר...

א. אייזענער

אויפן שפּיץ פּעדער

צום שאַנד סלופּ!

בראָניסלאַוו אַנלען, אַ געוועזענער קאָמוניסטישער טוער פון פאַרמלחמהדיקן פוילן, איז געווען אין וואַרשעווער געטאָ און שפּעטער אויף דער אַרישער זייט, וואו ער איז אַרעסטירט געוואָרן דורך דער געשטאַפּאָ.

דעם 1-טן אויגוסט 1944, ווען ס׳איז אויסגעבראָכן דער פּוילישער אויפשטאַנד אין וואַרשע, איז אַנלען איינער פון די אָנפירער פון די קאַמפן אין פּאַוויאַק. דער אויפשטאַנד אין דער תפיסה ווערט בלוטיק דערשטיקט און אַנלען ווערט אַרויסגעשיקט אין אַ קאָנצענטראַציע־לאַגער, פון וועלכן ער ווערט באַפרייט נאָכן ענדגילטיקן זיג איבער דעם היטלעריזם.

אין נאָך־מלחמהדיקן פוילן אַרבעט אַנלען אין פּוילישן ראַדיאָ. צוליב אידעאָלאָגישע סיבות קומט ער אין קאָנפליקט מיט דער אָנפירונג פון ראַדיאָ און שפּעטער מיט די צענטראַלע אינסטאַנצן פון דער קאָמוניסטישער פּאַרטיי. ער ווערט באַזייטיקט פון זיין פּאָסטן און פון דער פּאַרטיי.

דעם 27־טן אָקטאָבער האָט אַנלען אָנגעשריבן אַ בריוו צום פּרעזידענט פון מלוכה־ראַט אין פוילן פּראָפ. הענריק יאַבלאָנסקי, אין וועלכן ער פּראָטעסטירט קעגן דער וואַקסנדיקער כוואַליע פון אַנטיסעמיטיזם אין הייניטיקן פוילן און ספּעציעל קעגן אַן אַרטיקל פול מיט אַנטי־יידישע העצע, געדרוקט אין דער אויסגאַבע פון מלוכהשן וויסנשאַפטלעכן פאַרלאַג „פּשעגלאָנד הומאַניסטיטשני״ (הומאַניסטישער איבערבליק), וועמענס רעדאַקטאָר, יאַן זיגמונט נאָוואַקאָווסקי, איז פריער געווען דער רעדאַקטאָר פון חודש־זשורנאַל „פּאָעזיאַ״.

דער בריוו פון אַנלען איז געבליבן אָן אַן ענטפער און איז אָן דעם וויסן און דערלויבעניש פון מחבר פאַרעפנטלעכט אין „יידישע קולטור״ נומ. 8, 1975, אין ניו־יאָרק.

מיר נעמען פון דעם בריוו אַרויס בלויז איין פּאַקט:

„...אין יולי 1942 זענען די דייטשן, אין הסכם מיטן ווילן פון פּירער, צוגעטרעטן צו דער ליקווידאַציע פון וואַרשעווער געטאָ. אין משך פון נישט קיין גאַנצע דריי חדשים האָבן זיי אַרויסגעפירט און אומגעבראַכט אַן ערך 400,000 וואַרשעווער יידן.

אין דער זעלבער צייט האָט די קאָנספּיראַטיווע פאַשיסטישע „קאָנפעדעראַציאַ נאַראָדו״ (פאָלקס־קאָנפעדעראַציע) אין איר פּרעסע אויסגעדריקט איר צופרידנקייט, וואָס פוילן ווערט יידן־ריין.

דעם 19־טן אַפּריל 1943 זענען די דייטשע פאָרמאַציעס פון ס.ס. צוגעטרעטן צו דער ענדגילטיקער ליקווידאַציע פון געטאָ און זיך אָנגעשטויסן אויף אַ ווידערשטאַנד אין דעם טאָג איז אויסגעבראָכן דער אויפשטאַנד פון די יידן אין וואַרשע.

...עטלעכע חדשים נאָך דער ליקווידאַציע פון געטאָ־אויפשטאַנד, און נאָכן אויסמאָרדן די יידן האָט דער קאָנסערוואַטיווער ליטעראַרישער זשורנאַל פון דעד „פאָלקס־קאָנפעדעראַציע״, „קונסט און פאָלק״, פאַרעפנטלעכט אַן אַרטיקל פון טאַדעאוש גייצע א״נ: „מיר דאַרפן שוין נישט״ (טווימען, סלאָנימסקין, לעשמיאַנען, פּייפּערן און אַנדערע, ווייל פּאָעזיע פון די צוואַנציק יאָר פוילן איז אין דריי פערטל געווען אַ שאַפן פרעמד פסיכיש אונדזער לאַנד און דער נשמה פון די מענטשן אין דעם דאָזיקן לאַנד.

...אין יאָר 1969, אין דעם 26־טן יאָרטאָג פון דערשיינען פון גייצעס אַרטיקל, האָט דער חודש־זשורנאַל „פּאָעזיאַ״ אָפּגעדרוקט אויף ס׳ניי דעם אַרטיקל „מיר דאַרפן שוין נישט״.

...היי־יאָר האָט מען אין נ׳ 8 פונעם חודש־זשורנאַל „פּאָעזיאַ״ ווידער איבערגעדרוקט דעם אַרטיקל פון גייצע „מיר דאַרפן שוין נישט״. איך האָב עס איבערגעלייענט אַנומלט און מיך האָט אַרומגעכאַפּט אַ שוידער און אַן עקל. דעם דאָזיקן העסלעכן אַרטיקל האָט די אומפאַראַנטוואָרטלעכע רעדאַקציע פון „פּאָעזיאַ״ דערהויבן, אַרויסרוקנדיק אים בראש פון דער עסטעטיק פון דעם נומער״.

צו דעם פאַרלאַנגט זיך נישט קיין קאָמענטאַרן. דאָס איז נאָך איין בלימעלע פון דער שוידערלעכער ירידה פון די וואָס האָבן אַ מאָל געוואָלט רעדן אין נאָמען פון מענטשלעכקייט און יושר און נוצן היינט אין קאַמף קעגן מדינת־ישראל און דעם יידישן פאָלק די אַנטיסעמיטישע פּראָפּאַגאַנדע פון דער ענדעציע און פאַשיסטישער „פאַלאַנגאַ״.

צום שאַנד סלופּ!

להבדיל און דער רעדאַקטאָר

(אַ כעלעמער מעשה)

די מעשה איז פאַרלאָפן פאַרצייטנס אין אונדזער שטעטל כעלם. געווען איז דאָרט איין איינציקע יידישע צייטונג, האָבן די כעלעמער באַשלאָסן, אַז זייער רעדאַקטאָר מוז נישט דווקא קענען שרייבן יידיש. אָבער געשריבן האָט ער.

דער רעדאַקטאָר, וועלכער איז אַ מאָל יאָ געווען און אַ מאָל נישט געווען, האָט ליב געהאַט פאַרגלייכן און זיינע פאַרגלייכן האָבן זיך שטענדיק געקלעפּט ווי אַן אַרבעס צו דער וואַנט, אָבער נוצן דאָס וואָרט להבדיל — חלילה.

האָט ער איין מאָל אָנגעשריבן אַ לאַנגן מאמר, פול מיט זיינע פאַרגלייכן, און זיך אַליין פאַרגליכן מיט די

מ. טאָפּיאָל

די פּאָפּולאַריטעט פון שאַך־שפּיל

אַלס פּאָרזיצער פון שאַך־קלוב ביי דער „קדימה" וויל איך ווידמען אין דעם „קדימה"־זשורנאַל „מעלבורנער בלעטער" אַ קליינע אָפּשאַצונג וועגן דעם מוח־ספּאָרט, שאַך־שפּיל, וואָס איז זייער פּאָפּולער ביי אַלע פעלקער און ביים יידישן פאָלק בפרט.

שאַך־שפּיל איז שוין אַלט קרוב 2000 יאָר און קיין סך ענדערונגען אין דעם דאָזיקן ספּאָרט זענען נישט געמאַכט געוואָרן.

דער דאָזיקער ספּאָרט איז זייער פּאָפּולער ביי יידן און דער בולטסטער באַווייז איז דאָס, וואָס אין משך פון צענדליקער יאָרן האָבן יידן פאַרנומען דעם אויבן־אָן אַלס די בעסטע שאַך־שפּילער אין דער וועלט און אויך צום היינטיקן טאָג זענען די צען וועלט־מייסטער פון שאַך־שפּיל בלויז יידן.

דער מוח־ספּאָרט פון שאַך איז פּאָפּולער ביי יידן מיטן נאָמען „שאַך־מאַט". דער דאָזיקער ספּעציעלער נאָמען האָט הינטער זיך אַ לעגענדע, וואָס ווערט דערציילט אַזוי:

מיט 15 הונדערט יאָר צוריק האָט אַ גרויסער יידישער געלערנטער געשפּילט אַ פּאַרטיע שאַך מיט דעם פּערסישן שאַך (דער קעניג אין פּערסיע רופט זיך שאַך), און ווי פאַרשטענדלעך האָט דער יידישער געלערנטער די פּאַרטיע שאַך געוואונען. ווען דער פּערסישער שאַך האָט געפרעגט דעם יידישן געלערנטן, וואָס פאַר אַ באַלוינונג ווינטשט ער זיך פאַר דעם נצחון, האָט דער יידישער שאַך־שפּילער אים געענטפערט, אַז ער פאַרלאַנגט אַרויפצולייגן אויף דעם ערשטן קעסטעלע פון שאַך־ברעט צוויי פונט מיט קאָרן אָדער ווייץ און כסדר עס פאַרשטאָפּלען ביז צו דעם 64־טן קעסטעלע. דער פּערסישער שאַך האָט זיך פאַנאַנדערגעלאַכט און געזאָגט דעם ייד, אַז ער דאַרף נישט זיין אַזוי באַשיידן, ער קען פאַרלאַנגען אָנשטאָט צוויי פונט ווייץ אָדער קאָרן — צוויי גאָלדענע דוקאָטן. דער יידישער געלערנטער האָט אים געענטפערט, אַז ער וויל נישט קיין גאָלד, ווייל אויך קאָרן און ווייץ וועט אויספעלן. דער רעזולטאַט: דער שאַך מיט אַלע זיינע ראַטגעבער, פינאַנסיסטן און עקאָנאָמיסטן, זענען מיד און מאַט געוואָרן פון אויספילן די 64 קעסטעלעך, און דער נאָמען פון שאַך־שפּיל האָט באַקומען אַ צוגאָב־הויפּט־נאָמען — שאַך־מאַט!

שאַך־מאַט איז די לעצטע צענדליק יאָר געוואָרן גאָר פּאָפּולער ביי אַ סך פעלקער און אַ גרויסע פּאָפּולאַריטעט האָט דאָס אין סאָוויעט־רוסלאַנד. אין ראַטן־פאַרבאַנד איז שאַך־שפּיל געוואָרן כמעט אַ נאַציאָנאַלער ספּאָרט. אַרום 50 מיליאָן מענטשן שפּילן היינט אין רוסלאַנד שאַך. אויך אין מדינת־ישראל איז שאַך־שפּיל געוואָרן אַ גאָר וויכטיקער נאַציאָנאַלער ספּאָרט. מדינת־ישראל פאַרנעמט דעם 6־טן אָרט אין דער וועלט־מייסטערשאַפט פון שאַך־שפּיל. אין 1976 וועט אין מדינת־ישראל פאָרקומען אַן אינטערנאַציאָנאַלע שאַך־אָלימפּיאַדע, וואו עס וועלן זיך באַטייליקן אַ סך וועלט שאַך־מייסטער פון פאַרשידענע לענדער. צי וועלן די מושלים פון סאָוויעטן־פאַרבאַנד דערלויבן זייערע יידישע וועלט־מייסטערס פון שאַך — ווי ספּאַסקי, סמירנאָוו און פּעטראָוו, אָנטייל נעמען אין דער שאַך־אָלימפּיאַדע וואָס קומט פאָר אין ישראל?

אונדזער מדינה, אויסטראַליע, האָט אין די לעצטע יאָרן אָנגעהויבן זיך אַרויסרוקן אויף דער וועלט־אַרענע מיט אירע שאַך־שפּילער. דער אויסטראַלישער שאַך־טשעמפּיאָן פּערדי האָט באַקומען דעם טיטול וועלט־מייסטער פון שאַך דורך קאָרעספּאָנדענץ. אויך אַנדערע אויסטראַלישע שאַך־שפּילער ווי דזשעמסאָן און קעלנער פאַרנעמען וויכטיקע פּאָזיציעס אין וועלט־מייסטערשאַפט פון שאַך־שפּיל דורך קאָרעספּאָנדענץ.

די „קדימה" אַלס אַ יידישע וועלטלעכע קולטור־אָרגאַניזאַציע, האָט זייער גוט פאַרשטאַנען, אַז אין איר אַלגעמיינער יידישער קולטור־אַרבעט, דאַרף אויך אַריינגענומען ווערן דער באַליבטער יידישער מוח־ספּאָרט — שאַך־מאַט.

האָב פריער געזאָגט, איך גלייב אַז איך האָב אַרויסגעטראָגן מער ווי די שפּראַך אין די צען יאָר.

אָבער איך מיין, אַז די שפּראַך האָט אַ געוויסע באַדייטונג. עס איז פאַראַן אַ סך צו לערנען וועגן דער יידישער שפּראַך. עס זענען געווען אַזעלכע באַרימטע פילאָזאָפן און געלערנטע, וואָס האָבן גערעדט און געשריבן אין יידיש. אונדזער גאַנצע געשיכטע און באַרייכערונג פון דער קולטור אין די לעצטע ניין הונדערט יאָר איז געווען אין יידיש. די גרויסע מאָדערנע יידישע באַוועגונגען האָבן באַנוצט די יידישע שפּראַך. די אַלע פּרעכטיקע ווערק פון ליטעראַטור ביי יידן זענען געווען געשריבן אין יידיש.

אויב מיר פאַרלירן די יידישע שפּראַך, פאַרלירן מיר אויך אַ טייל פון אונדזער קולטור און ירושה. ווי קען אַ פאָלק איבערגעבן זייער אמתן טיפן און אינעווייניקסטן געפיל אָן זיין אייגענער שפּראַך...

איך גלויב, אַז איך האָב געפונען דעם ענטפער אויף דער פראַגע: „פאַר וואָס גיי איך אין דער יידישער שול"? איך גיי, ווייל איך וויל לערנען אַלץ וואָס איך קען וועגן די יידן, מיין פאָלק, אונדזער אַ מאָל און היינט; איך וויל וויסן וואָס אַנדערע יידן האָבן געטראַכט און טראַכטן; איך וויל אַריינדרינגען אין אונדזער קולטור. איך וויל קענען דעם באַגריף פון יידישקייט.

געהאַט דרך־ארץ פאַר די עלטערע שילער, אָבער נישט אַזוי פיל ווי פאַר אים.

איך אַליין האָב אויך געוואונען רעספעקט פון מיינע חברים אין די ייִנגערע קלאַסן פון דער ענגלישער שול. זיי האָבן געמיינט, אַז יעדער וואָס קען רעדן צוויי שפּראַכן איז אַזוי קלוג ווי די שילער פון העכערע שולן. (איך האָב געקענט רעדן אַ ביסל יידיש און פלעג וועלן מאַכן אַן איינדרוק, זאָגנדיק יעדע ווייליע: „דו ביסט אַ שלעכט מיידעלע", אָדער „שלעכט ייִנגעלע"). אַפּילו אין די שפּע־טערע יאָרן האָב איך נישט פאַרלוירן דעם געפיל פון רעספעקט פאַר עלטערע שילער, כאָטש איך אַליין פלעג מיך האַלטן נענטער מיט די ייִנגערע.

דער דאָזיקער צושטאַנד האָט זיך געענדערט ווען די ייִנגערע קלאַסן זענען אַוועק אין דער באַלווין שטאַט־שול און מיר זענען געבליבן אין קאַרלטאָן מיט די עלטערע שילער. צוויי יאָר שפּעטער זענען מיר אַוועק נאָך זיי. ווידער זענען מיר געווען צוזאַמען.

אין באַלווין האָבן מיר, עלטערע שילער, באַמערקט די ענדערונג אין דער אַטמאָספער. די שול האָט שוין מער נישט געהערט צו אונדז, און דאָס — מיין איך — האָט געהאַט אַן איינפלוס אויף אונדזער געפיל פון אידענטיפי־צירונג מיט דער שול. מיר האָבן זיך געפילט ווי „נישט־געבעטענע געסט". מען האָט אונדז כסדר געזאָגט, אַז מען בויט אַ נייע שול. מיט דער צייט האָט שוין קיינער פון אונדז נישט געגלויבט, אַז מיר וועלן נאָך אַ מאָל אַנזען די נייע, צוגעזאָגטע שול ווי שילער. און מיר זענען געווען גערעכט...

אין אונדזער היינטיקער שול זענען מיר גאַנץ נאָ־ענט מיט די ייִנגערע שילער. אין דער צייט פון דער הפסקה קומען מיר צו זיי אָדער זיי צו אונדז. עס זעט אויס אַז די קליינע קינדער זענען צופרידן: זיי לאַכן און שפּילן אין דרויסן, זיי געפינען די זעלבע פאַרווייַלונג ווי מיר האָבן עס געהאַט. זיי האָבן אָבער קיין בעסערס נישט געזען...

איצט, אין די עלטערע קלאַסן, לייענען מיר נישט קיין קורצע מעשיות כדי צו לערנען די שפּראַך (כאָטש אויך דאָס קומט אַריין טיילווייז). מיר לייענען איצט צו־ליב דעם אינהאַלט און דער באַדייטונג פון אויספירן. מיר זעען אונדזערע לערערס אין אַן אַנדער ליכט: מיר זעען זיי איצט מער ווי אַ שטויס־קראַפט צו לערנען ליבשאַפט צו אַ קוואַל פון וויסן. דאָס בייט אויך די איינשטעלונג צו די לערערס אין דער הויך־שול, וואָס באַאיינפלוסן אונדז צו באַנוצן זיך מיט מער און מער קוועלעס פון אינפאָר־מאַציע.

עס איז נישטאָ ביי מיר קיין ספק, אַז מיין לערנען אַ צווייטע שפּראַך אין דער יידישער שול העלפט מיר אין לערנען שפּראַכן אויך אין דער מיטל־שול, און פאַר־קערט. אָבער מיין יידיש וויסן, און דער באַוואוסטזיין אַז איך בין אַ יידיש קינד, דערווייטערט מיך פון די נישט־יידישע שילער אין דער מיטל־שול, וואָס קענען בלויז זייער מוטער־שפּראַך — ענגליש. פון דער צווייטער זייט ברענגט עס מיך אַ ביסל נענטער צו די שילער וואָס קענען צוויי שפּראַכן: די וואָס זיי באַנוצן אין דער היים, און ענגליש, וואָס זיי באַנוצן אין שול. דאָס איז ספּעציעל ריכטיק וועגן די גריכן און איטאַליענער, טראָץ דעם וואָס זיי זענען קאַטאָליקן.

עס ברענגט מיך זיכער אַ ביסל נענטער צו מיין מוטער, אירע פריינד און פאַמיליע. זיי אַלע רעדן יידיש צווישן זיך און זענען גליקלעך צו וויסן, אַז אַ מענטש פון דעם יונגן דור (איך) קען אויך רעדן און פאַרשטיין יידיש, אַפילו מיט מיין באַגרענעצטן וואָקאַבולאַר.

אַזוי אַרום האָב איך אויסגעפונען, אַז צום סוף פון צענטן יאָר האָב איך אַנטוויקלט אַ טרייַשאַפט, אַ פאַר־שטענדעניש און פאַראַנטוואָרטלעכקייט צו דער יידישער שול. אויב איך זאָל דורכלאָזן איין זונטיק אין דער פרי וועט מיך מיין געוויסן מאַטערן ביזן סוף פון דעם טאָג. ווען איך גיי אַרויס שבת ביי נאַכט פיל איך אַז איך מוז זיין צוריק אין דער היים אין אַזאַ שעה, אַז איך זאָל קע־נען גיין אין דער יידישער שול צו מאָרגנס. איצט, ווען איך בין אַ ביסל עלטער, און האָפנטלעך אויך אַ ביסל קליגער, פאַרשטיי איך אַז עס איז געווען פאַר מיין איי־גענעם גוטס אַז מיינע עלטערן האָבן מיך איבערצייגט צו גיין אין דער יידישער שול אין די לעצטע יאָרן.

די וויכטיקסטע זאַך וואָס איך האָב געלערנט, איז נישט די שפּראַך אַליין, נאָר די קולטור און געשיכטע פון די יידן. איך וועל קיין מאָל נישט פאַרגעסן דאָס לעבן פון די יידן אין דער פאַרגאַנגענהייט און פון אונדזערע טעג, ווי איך האָב דאָס געלערנט אין דער יידישער שול. איך האָב געלערנט וועגן דעם לעבן פון מיינע אבות, די שטאָלצע מענער און פרויען פון וועלכע איך שטאַם. דאָס וויסן און פאַרשטענדעניש האָט באַרייכערט און באַפאַרבט אַלע מיינע דערפאַרונגען אַלס אַ יידיש קינד און וועט וואַרשיינלעך אַזוי פאַרבלייבן.

די צוקונפט קאָן איך נישט וויסן. איך קען נישט פאַראויסזען מער ווי ביז דער נאָענטסטער וואָך. אָבער איך האָף, אַז איך וועל שיקן מיינע קינדער אין דער יידי־שול, ווי מיינע עלטערן האָבן מיך געשיקט, און אַז מיינע זין און טעכטער וועלן באַקומען פון דער יידישער שול אַזוי פיל ווי איך.

עס האָט זיך איצט געעפנט אַ יידישע טאָגשול. אַזוי אַרום — ווער ווייס — אפשר וועל איך שיקן מיינע קינ־דער אין אָט דער שול. אַ סך וועט זיין אָפּהענגיק פון מיין מאַן, צי ער איז אַ ייד אָדער נישט, פון זיין צוגאַנג צו דעם פּראָבלעם פון דער צוקונפט פון יידיש אין אַ וועלט פון ענדערונגען.

איך גלייב, אַז איך וועל זיי צופרידן ווען מיינע קינ־דער וועלן לערנען וועגן יידישקייט אין וועלכער נישט איז שפּראַך, ווייל עס איז נישט די שפּראַך אַליין וואָס איז וויכטיק. עס איז דאָס וואָס מען זאָגט אין איר. ווי איך

זענען געווען פאַרפרעמדט פון זייערע אייגענע טראַדיציעס.

סטאַטיסטיק ווייזט קאָנקרעטע ציפערן פון אונטערגייענדיקער פרומקייט וואָס דאַרף איבערגיין פון פאָטערס צו זין, ווייל די היים איז דאָס הויפּט־אָרט וואו מען לערנט יידישקייט ווערטן. עס זעט אויס, אַז די צוקונפט אַנטהאַלט אַ דערוייטערונג פון „יידישקייט". דאָס וועט מסתמא שטעלן ערנסטע פּראָגעס אין דער ישראל־געזעלשאַפט.

דאָס אַוועקגיין פון פרומקייט וועט פּרווון דאָס געווער פון וועלטלעכער יידישקייט אידענטיטעט און אונטערשטרייכט אַ געוויסע נויטווענדיקייט פאַר טראַדיציאָנעלע פאָרמען פון ישראל־יידישקייט.

איך האָב גערעדט מיט אַ יונגן סטודענט, אַ ישראלי. ער איז געקומען צום אויספיר, אַז עס קאָן נישט זיין אַ ישראל אָן יידישקייט, ווייל ציוניזם איז אַ טייל פון יידישקייט. אָן דעם האָבן מיר נישט קיין שום רעכט אויף ישראל.

יידישייט איז אַ סך מער ווי אַ רעליגיע. עס איז אַ טראַדיציע, אַ קולטור און אופן פון לעבן. פאַר אַ טייל איז די תורה אַ קאָדעקס פון סאָציאַלע ווערטן. צו משפּטן אַ ייד דורך דעם צי ער צינדט ליכט אויף שבת אָדער נישט איז אומיושרדיק צו אים און צו יידישקייט. אַזעלכע זאַכן טרייבט מענטשן אַוועק. אפשר איז דאָ אָרט פאַר ענדערונגען פון געזעצן וועלכע זענען צוויי טויזנט יאָר אַלט?

דער היינטיקער פּראָבלעם איז: ווי אַזוי עמיצער קען זיין ביידע — ישראלי און ייד.

איך האָב אויך געשמועסט מיט אַ ישיבה־סטודענט פון ירושלים. ער האָט געמיינט, אַז מיינע פראַגן וועגן ישראל־יידישקייט זענען מאָדנע. ער האָט געטראַכט, אַז יידישקייט קען נישט געמאָסטן ווערן אויף אַ וואָגשאָל פון יידישקייט־ווערטן. דער פאַקט אַז יידן לעבן מיטן באַוואוסטזיין פון זייער נאַציאָנאַלער צוגעהעריקייט, מאַכט זייערע אַקטיוויטעטן יידיש.

יידישקייט־אינהאַלט פון ישראל איז אַ גרויס פּראָבלעם פאַר אַלעמען. ישראלס וועלטלעכע גרינדערס האָבן געגלויבט, אַז דאָס שאַפן פון דעם „נייעם ייד" אין ישראל, וועט פאַרנעמען דעם נוטה למות סימפּטאָם פון גלות־יידישקייט. די אידיי האָט זיך אַרויסגעוויזן ווי אַ פאַלשער חלום. די אינטערנאַציאָנאַלע אויפוועקונג פון יידישער אידענטיטעט דורך די מלחמות פון 1967 און 1973 האָבן באַשאַפן אַ גלויבן אין ברודערשאַפט צווישן אַלע יידן.

אָנערקענען ברודערשאַפט צווישן יידן אַסעקורירט נישט לאָיאַלקייט צו יידישקייט, אָדער צו פאַרהיטן פון מיש־זיווגים. יונגע ישראלים קאָנפראָנטירן מער און מער פראַגן וועגן זייער אידענטיטעט אַלס יידן. דערווייל זענען נישטאָ קיין קלאָרע ענטפערס.

מאַרי באַרנס

צענטער קלאַס, י. ל. פּרץ שול

צען יאָר אין דער יידישער שול

פאַר וואָס גיי איך אין דער יידישער שול? זיכער דאַרף דאָס זיין איינע פון די מערסטנס איבערגעחזרטע פראַגן, וואָס 'שילער פון דער שול שטעלן זיך אַליין.

איך ווייס, אַז איך האָב זיך געפרעגט די זעלבע פראַגע אין פאַרשידענע צייטן: וואָס וועל איך פון דעם האָבן? פאַר וואָס פאַרברענג איך מיין זונטיק אין דער פרי אין דער יידישער שול וואָך נאָך וואָך, יאָר נאָך יאָר? זיכער איז פינף טעג אַ וואָך גענוג פאַר אַ קינד צו לערנען. איז עס, ווייל מיינע עלטערן צווינגען מיך צו גיין?

ניין! מיינע עלטערן וואָלטן נישט געווען איבערגליקלעך ווען איך וואָלט פאַרלאָזט די שול, דאָך וואָלט מען מיך בלויז געפרוווט איבערצייגן — אָבער נישט געצוואונגען קעגן מיין ווילן צו בלייבן.

איז אפשר טו איך עס כדי צו דערגרייכן דעם אַטעסטאַט, וואָס זאָגט אַז איך קען אַ ביסל לייענען, רעדן און שרייבן יידיש, און אַז איך ווייס פון יידישער גראַמאַטיק, ליטעראַטור, געשיכטע און עטיק? — אפשר איז עס מיין לאָיאַליטעט צו דער יידישער שול, מיין פאַרשטענדעניש און פאַראַנטוואָרטלעכקייט — אָבער אין עלטער פון זעקס־אַכט יאָר האָב איך נישט געוואוסט פון קיין אַטעסטאַטן און האָבן נישט געהאַט קיין געפיל פון פאַרשטענדעניש, אָדער פאַראַנטוואָרטלעכקייט און טריישאַפט בכלל.

קען עס זיין, אַז איך האָב פאַרשטאַנען, אַז אַ קליין ביסל לערנען האָט קיינעם נאָך נישט געבראַכט קיין שאָדן? עס איז זיכער נישט צו פיל צו באַצאָלן דריי שעה אַ וואָך פאַר אַ באַגריף וועגן יידישן פאָלק און אונדזער לשון. אָבער דאָך, וויפיל זעקס־יאָריקע קינדער זאָרגן זיך וועגן זייער וויסן, אָדער זייער מאַנגל אין וויסן...

אַלזאָ, פאַר וואָס בין איך געגאַנגען אין שול?

איך זאָג: פאַר וואָס בין איך געגאַנגען? ווייל איך האַלט איצט אויפן וועג פון ענדיקן די יידישע שול, ביים סוף פון צענטן קלאַס, ביים סוף פון לעצטן יאָר. איך קען איצט קוקן אויף צוריק אויף דער גאַנצער צייט, וואָס איך האָב פאַרבראַכט אין דער יידישער שול, און קען עס זען אין אַ רעאַלן ליכט.

נאָך אין דראַמאָנד־סטריט אין קאַרלטאָן האָב איך זייער ליב געהאַט די שול, ווייל דאָס איז געווען פאַר מיר אַ נייעס. איך טראַכט, אַז אַ „יידישע" אַטמאָספער איז געווען אין דער שול אויף דראַמאָנד־סטריט. זי האָט געהערט צו אונדז. מיר האָבן געהאַט יידישע בילדער אויף די ווענט און עס איז געווען אַ געפיל פון אָנגעהעריקייט.

איך האָב געהאַט אַ סך דרך־ארץ פאַר מיסטער גיליגיטש. איך דערמאָן מיך, אַז ווען איך בין געווען קליין, האָב איך געטראַכט אַז ער איז י. ל. פּרץ. איך האָב אויך

קינדער-אַרבעטן

לאה קאַמינסקי
צענטער קלאַס, שלום עליכם שול

„ייִדישקייט וויסן״ אין דער ייִדישער מלוכה

ווען ישראל איז פּראָקלאַמירט געוואָרן אַלס זעלבשטענדיקע מלוכה אין יאָר 1948, האָבן די גרינדערס רעפּרעזענטירט אַ ברייטן ספּעקטרום פון פּאָליטישע, עקאָנאָמישע און רעליגיעזע פילאָזאָפיעס. זיי זענען אַלע מסכים געווען, אַז די מלוכה דאַרף זיין ייִדיש; באַדאַרף אַ ייִדישע מערהייט אונטער דער הערשאַפט פון אַ ייִדישער רעגירונג. אָבער ספּעציפיקאַציעס זענען דעבאַטירט געוואָרן שאַרף· טייל האָבן געטענהט, אַז ישראל מוז זיין אַן אויפגעקלערטע, וועלטלעכע דעמאָקראַטיע· אַנדערע האָבן זיך איינגעשפּאַרט, אַז ישראל קען נישט זיין קיין ייִדישע מדינה אָן אַ ייִדישן אינהאַלט און ווערטן. כאָטש די מערהייט ישראלים זענען דערויף געווען מסכים, האָבן זיי אָבער געפונען אַנדערע דעפיניציעס פאַר „ייִדישן אינהאַלט און ווערטן״.

סאָציאַליסטן האָבן געזען אַלס מאָדעל די עגאַליטאַרע געזעלשאַפט. די ייִדישקייט וועלכע ישראל באַדאַרף, דאַרף זיי אַנדערש פון דער פּסיכאָלאָגיע און קולטור פון זייערע אייראָפּעאישע און אַזיאַטישע מקורים. זיי, און אַנדערע, האָבן פּאַרטייטשט „ייִדישקייט״ אין נאַציאָנאַלע טערמינען. זיי האָבן מודה געווען, אַז די רעליגיע האָט געהאַלטן ייִדן צוזאַמען אין גלות, אָבער אין ישראל איז נישטאָ די דאָזיקע נויטיקייט.

די נייע ייִדישע סוווערעניטעט האָט מען אויך געזען אַלס אַ מעגלעכקייט צו פאַרייִנגערן דאָס פּאָלק אויפן אייגענעם באָדן. אַנדערע האָבן פאָראויסגעזען ישראלס געבוירענע יונגקייט אַלס אַ שטאַרקן רינג אין דער קייט פון ייִדישער קאָנטינואיטעט, ווי אַ מלוכה געפירט פון ייִדישן געזעץ און רעליגיעזער ירושה.

היינט, מער ווי אַ פערטל יאָרהונדערט שפּעטער, איז די וויכטיקסטע פראַגע וועגן דער מלוכהס ייִדישן כאַראַקטער, אַ פראַגע וואָס מאַטערט אונדז נאָך דער מלוכהשער פּאָליטיק, וואָס איז באַזירט אויף סתירהדיקע אידעאָלאָגיעס און לאָזט איבער צעמישטע ישראלים, וועלכע וואונדערן זיך צי עס דאַרף זיין אַ מלוכה פון ייִדן, אָדער אַ ייִדישע מדינה.

איך בין דעם יאָר געווען אין ישראל און געשמועסט מיט אַ סך ישראלים פון פאַרשידענעם עלטער און שטעלונגען. דאָ וויל איך פּרובירן צו דיסקוטירן עטלעכע מיינונגען, וועלכע איך האָב דאָן אָנגעטראָפן.

די ערשטע לעקציע אויף וועלכער איך בין געווען, איז פאָרגעקומען אין ירושלים. דער לעקטאָר איז געווען מנחם קאָהען. ער האָט ביי מיר געלאָזן דעם איינדרוק, אַז ער איז נישט אַנטציקט פון דער היינטיקער אינערלעכער לאַגע. פאַרקערט, ער האָט פאַרשידענע טענות. ישראל פּראַקטיצירט רעליגיעזן צוואַנג, אויסקוקנדיק לפנים מער ייִדיש, פון וואָס דער היפּוך איז דער אמת. ער מיינט, אַז עס איז נישט קיין גוטע קאָמבינציע פון רעליגיע און מלוכה. עפנטלעכער פאַרקער אין שבת איז נישט פאַרבאָטן. עס זענען נישטאָ קיין געזעצן צו רעגולירן כשרות, אָבער — לויטן רבין — איז דער לעגאַלער סיסטעם נישט דער הויפּט פּראָבלעם. ער האָט געזאָגט, אַז ענינים וואָס האָבן צו טאָן מיטן ייִדישן לעבן, זענען פרעמד פאַר אַ גרויסן טייל פון געבוירענע ישראלים. זיי האָבן ליב נאָר דאָס היימלאַנד, וועלכע איז לויט זיין מיינונג, נישט ספּעציפיש ייִדיש. ער האַלט, אַז אַ סך ישראלים ווילן נישט אָפּהיטן די צען געבאָטן ווייל זיי מיינען אַז די געבאָטן זענען בלויז פאַר פרומע ייִדן. ער האָט געזאָגט: מען דאַרף נישט פרעגן: „ווער איז אַ ייִד?״ נאָר „וואָס איז אַ ייִד?״ פאָרלייגנדיק אַ גאַנצע רעאָרגאַניזאַציע פונעם דערציערישן סיסטעם. דאָס איז לויט אים די איינציקע פאַרענטפערונג.

איך האָב נאָך דעם גערעדט מיט אַ סאַברע, אַ דאָרט געבוירענער. זיין מיינונג איז געווען, אַז עס איז פאַראַן אַ נויטיקייט פאַר רעליגיעזע און וועלטלעכע ייִדן צו לעבן צוזאַמען. דאָס וועט מען קאָנען דערגרייכן דורך אָפענע דיסקוסיע — דעם שליסל צו אמתער ייִדישער איינִיקייט. איך האָב אים געפרעגט: וואָס ייִדישקייט מיינט פאַר אים? ער האָט געענטפערט, אַז ער איז נישט זיכער און איז אַ ביסל צעמישט. וואָס מאַכט אַ מענטש פאַר אַ ייִד? מיינט עס אַז ער רעדט עברית? אַ סך נישט-ייִדן רעדן אויך עברית. דאָס דינען אין דער אַרמיי? דרוזים דינען אויך אין דער אַרמיי. אָדער איז ייִדישקייט אַ היסטאָרישע טראַדיציע וואָס פאַראייניקט אַלע ייִדן?

דער דורכפאַל אין די שולן פון דעם „ייִדישקייט-וויסן״-פּראָגראַם איז איין סיבה פאַר וואָס די ישראל-יוגנט ווייס נישט וואָס ייִדישקייט מיינט. אין דער מלוכהשער זעלבשטענדיקייט איז נישט געווען פּלאַנירט צו לערנען אַזאַ לימוד. אָבער אַן אומגליקלעכער צופאַל האָט געצויגן קהלס אויפמערקזאַמקייט אויף דעם פּראָבלעם.

אין די 1950-ער יאָרן איז אַ דעלעגאַציע פון סאָברעס געפאָרן קיין רוסלאַנד צו רעפּרעזענטירן ישראל אויף דעם אינטערנאַציאָנאַלן יוגנט-פעסטיוואַל. באַזוכנדיק די מאָסקווער שול, האָט מען זיי אויפגערופן צום לייענען די תורה, די יוגנט האָט נישט געוואוסט וואָס צו טאָן. זיי

באַשרייבן. ער האָט געשטאַמט פון דער ביאַליסטאָקער גוט באַקאַנטער אינדוסטריעלער משפחה סוראָסקי.

עס איז כדאי דאָ איבערצוגעבן, ווי אהרן סוראָסקי — דער פּאַטריאַרך, דער שטאַם־פאָטער פון דער משפחה סוראָסקי און דער זיידע פון יעקב וואַקס — איז צופעליק געוואָרן אַ קאָצקער חסיד.

נישט זיין טאַטע און נישט זיין זיידע זענען עס קיינ־מאָל נישט געווען, אָבער ווייל אין שכנות פון אהרן סו־ראָסקי איז געווען אַ חסידים־שטיבל און ער פלעגט זיך דאָרט אָפט אַריינכאַפּן, איז ער געוואָרן אַ חסיד און דווקא אַ קאָצקער און מיט אים די גאַנצע משפחה (ער האָט אפילו אויסגעבויט אַ גרויסן בנין — דאָס קאָצקער חסידים־שטיבל).

אָבער אהרנס איניקל — יעקב וואַקס — אַנשטאָט צו גיין אין קאָצקער שטיבל, איז ער אַוועק אויף גאַנץ אַנדערע וועגן — געוואָרן אַן אַפּיקורס און אַ פאַרברענ־טער רעוואָלוציאָנער אויף אַזוי ווייט, אַז ווען ס׳פלעגט אויסברעכן אַ שטרייק אין דער פאַבריק פון זיין משפחה סוראָסקי, פלעגט ער זיך חברן מיט די שטרייקערס און אַרויסווייזן שטאַרקע סימפּאַטיע מיט די וועבערס.

ער האָט בכלל נישט געקאָנט פאַרטראָגן קיין עוולות און באַזונדערס, ווען דאָס איז באַגאַנגען געוואָרן לגבי אַ בעל־מלאכה.

שוין אין די יאָרן 1905־6 ווערט ער אַריינגעצויגן אין דער בונדישער באַוועגונג, אַנטייל גענומען אין זעלבסטשוץ בשעת דעם ביאַליסטאָקער פּאָגראָם אין 1906 ווי אויך אין אַנדערע רעוואָלוציאָנערע אַקציעס.

ווען ער באַטייליקט זיך אין דער וואַל־קאַמפּאַניע צו דער צווייטער „גאָסודאַרסטווענער” דומע ווערט ער צום ערשטן מאָל אַרעסטירט.

זינט דאַן איז דאָס זיצן אין תפיסה ביי וואַקסן נישט געווען קיין נאָווינע. בשעת דער דייטשער אָקופּאַציע (אין דער ערשטער וועלט־מלחמה) איז ער געווען פאַרזיצער פון אומלעגאַלן אינטערנאַציאָנאַלן אַרבעטער־ראַט, וועל־כער האָט דורכגעפירט אַ ריי רעוואָלוציאָנערע אַרויס־טרעטונגען, ווי דעם גרויסן שטרייק פון 1500 באַן־אַרבע־טער אַלס פּראָטעסט קעגן דער אָקופּאַציע־מאַכט. ווערט ער אַרעסטירט, זיצט צו ערשט אין דער מיליטערישער תפיסה און נאָך דעם פאַרשיקט אין שטראָף־לאַגער, וואו ער בלייבט שוין ביזן סוף פון דער מלחמה.

אין דער דעמאָקראַטישער ביאַליסטאָקער קהילה איז ער געווען דער פירער פון דער 16-קעפּיקער בונדישער פראַקציע און האָט אויך אָנגעפירט אַן ענערגישן פאַר־טיידיקונגס־קאַמף פון די יידישע אַרבעטער קעגן דער אַנ־טיסעמיטישער קואַליציע אין פוילן אין אָנהויב פון די צוואַנציקער יאָרן, פאַר וואָס ער ווערט ווידער אַרעסטירט און אָפּגעשיקט אין מאַקאַטאָווער תפיסה.

סוף צוואַנציקער יאָרן ווערט ער ראַטמאַן („לאַווניק”) אין שטאָט־ראַט. ער נעמט אויך אַ גרויסן אַנטייל אין דער וויסנשאַפטלעכער, סטאַטיסטישער אַרבעט פון „דזשאָינט” און באַזונדערס אין דער גרויסער 8־בענדיקער אויסגאַבע „יידישע אינדוסטריעלע אונטערנעמונגען אין פוילן”.

ער איז אויך געווען וויצע־פאַרזיצער פון דער פאַר־וואַלטונג פון דער קראַנקן־קאַסע.

איינע פון זיינע גרעסטע פאַרדינסטן איז געווען זיין העלפן בויען די באַוואוסטע גראָסער שולע.

עס איז שווער אויסצורעכענען אַלע ערן־אַמטן און אַלע געביטן, אין וועלכע דער נפטר האָט זיך באַטייליקט. ווען מיר וואָלטן אַפילו געוואָלט זיך אָפּשטעלן אויף די איינצלהייטן בלויז פון איין געביט, ווי למשל, דאָס שול־וועזן, אין וועלכן ער האָט אַריינגעלייגט אַ שלל מיט אַר־בעט, וואָלט עס געווען אַבסאָלוט אוממעגלעך שוין פשוט צוליבן מאַנגל אין פּלאַץ אין אַ פּעריאָדישע אויסגאַבע.

נאַטירלעך האָט ער אויך דאָ אין מעלבורן, זינט ער איז געקומען אַהער, אויסגענוצט זיין טאַלאַנט און זיינע פעאיקייטן סיי אין דער בונדישער באַוועגונג און סיי אויף דעם קולטור־געזעלשאַפטלעכן געביט אין פאַרשידענע פאָרמען. ער איז אויך געווען באַטייליקט אין דער רעדאַק־ציע פון דער בונדישער אויסגאַבע „אונדזער געדאַנק”.

איין זאַך איז אָבער קלאָר: מיטן פריינד יעקב וואַקס איז אַוועק פון דער וועלט איינע פון די לעצטע וויכטיקע פערזענלעכקייטן פון אַ ליכטיקן דור יידישע כלל־טוערס, אַרבעטער־פירערס און פאַרדינסטפולע יידישע קולטור־געזעלשאַפטלעכע טוערס.

כבוד זיין אָנדענק!

אונדזער חשובן מיטאַרבעטער, דעם יידישן שרייבער און פּרעלעגענט, פריינד

יצחק קאַהאַן

דעם טיפסטן מיטגעפיל צוליבן פּריצייטיקן טויט פון זיין באַליבטער און געטרייער פרוי

חנה קאַהאַן

זייט געשטאַרקט.

רעדאַקציע־קאָלעגיע פון „מעלבורנער בלעטער”

אונדזער חבר און פריינד

משהל רובינשטיין

רעדאַקטאָר פון „די שטימע” אין מעקסיקע, שיקן מיר איבער די טיפסטע מיטגעפילן צוליב דעם טויט פון זיין באַליבטער פרוי

בלומע ע״ה

זיי געטרייסט.

מאַלאַ און יוסף אַרבאַך

מעלבורן, אויסטראַליע.

א. זבאַר

יעקב וואַקס ע״ה

(צום צוואַנציקסטן יאָרצייט)

ס'איז איצט געוואָרן פונקט 20 יאָר זינט עס איז אַוועק פון אונדז אין דער אייביקייט דער גוט-באַקאַנטער קולטור־געזעלשאַפטלעכער טוער, וועטעראַן פון דער בונדישער באַוועגונג, דער אומפאַרגעסלעכער פריינד — יעקב וואַקס.

כאָטש גאַנצע צוויי צענדליק יאָר זענען פאַרלאָפן זינט זיין טויט, פיל איך, ווי עס וואָלט נעכטן פאַסירט.

עס איז צופעליק געשען, אַז אין אַ געוויסן טאָג האָבן מיין ווייב און איך זיך געטראָפן מיטאָג־צייט אין אַ רעסטאָראַן מיט אונדזער אַלטן פריינד און לאַנדסמאַן, יעקב וואַקס, און עטלעכע שעה שפּעטער, אַ טעלעפאָן פון פריינד לעאָ פינק ע״ה, אָנזאָגנדיק אונדז די טרויעריקע בשורה, אַז יעקב וואַקס לעבט שוין נישטו מער.

ס'איז לייכט זיך פאָרצושטעלן, וואָס איך האָב בעת מעשה איבערגעלעבט — יעדער גליד אין מיין קערפּער איז אויפגעציטערט געוואָרן: מיט געציילטע שעה צוריק האָבן מיר צוזאַמען פאַרבראַכט, געשמועסט און ווי זיין טבע איז געווען, געהאַלטן אין איין „פּאָליטיקירן״, זיך געוויצלט דערביי, נאָך דעם גענומען זיין אויטאָ און גע־פאָרן צו זיינע קרובים — צו דער פינק־משפחה — וואו ער האָט אויסגעהויכט זיין נשמה.

„סאַראַ לייכטער טויט!״ — זאָגן מענטשן אין אַזאַ פאַל. אָבער ווי לייכט דער טויט זאָל נישט זיין — צום לעבן קומט עס נישט...

ווען דער שרייבער פון די שורות איז נאָך געווען אַ יונגער ייִנגל — נאָך געגאַנגען אין גימנאַזיע, געדענקט ער קלאָר, אַז דער עולם האָט שוין דאַן גערעדט וועגן וואַקסן, געלויבט אים אין הימל אַריין, דערציילט וועגן זיינע אויפטוען און באַזונדערס וועגן זיין הערלאָישקייט אַלס פירער און אָרגאַניזאַטאָר פון די אַרבעטער־מאַסן. ווען מ'רעדט און מען שרייבט וועגן אַ מענטשן און וועגן זיינע געוואַגטע מעשים, איז אַ סימן, אַז ער איז עס ווערט און האָט עס כשר פאַרדינט.

איז טאַקע פון דאַן אָן געבליבן אין מיין זכרון די געשטאַלט פון וואַקסן אַלס אַ ייד, אַ רעוואָלוציאָנער, אַ קעמפער.

מערקווירדיק: הגם צווישן מיר מיט אים איז גע־ווען אַ גרויסער אונטערשייד סיי אין עלטער און סיי אין אונדזערע פּאָליטישע אָנשויאונגען, האָט אונדז דאָך גע-בונדן אַ לאַנג־יאָריקע פריינטשאַפט — צו ערשט אין דער אַלטער היים — אין ביאַליסטאָק — און דערנאָך, ווען ער איז געקומען קיין אויסטראַליע.

הגם מיר זענען געווען, ווי געזאָגט, צוויי באַזונדערע פּאָליוסן, האָב איך עפּעס געפילט אַ רעספּעקט פאַר זיין אויסגעהאַלטנקייט, פאַר זיין קאָנסעקווענץ אַלס אַ שטאַרק גלויביקער סאָציאַליסט, אייביק טריי זיין באַוועגונג באמונה שלמה; איבערגעגעבן זיינע חברים מיט האַרץ און נשמה. ער האָט געלעבט, געאָטעמט און געווירקט פאַר זיין אידיי. דאָס איז געווען דער כוח פון זיין אומדערשיטער־לעכן גלויבן און איבערצייגונג אין זיינע אידעאַלן און די זעלבסט־דיסציפּלין, וואָס ער האָט אין זיך אויסגעשמידט.

האָט דאָך וואַקס שוין פון זיין פריסטער יוגנט אָן אַריינגעוואָרפן זיך אין דער אַרבעטער־באַוועגונג מיט דער איינציקער שטרעבונג צו פאַרבעסערן דעם גורל און די מערכה פון דעם ייִדישן אַרבעטער, דעם ייִדישן פאָלקס־מענטש און האָרעפּאַשניק.

דעריבער טאַקע איז דער „בונד״ געווען ביי אים דער עיקר און דער „טעם״ פון זיין לעבן און פאַר דעם ציל האָט ער אָפּגעגעבן זיין גאַנצע אומדערמידלעכע ענערגיע.

אין דער זעלבער צייט האָט ער אָבער פיל געאַרבעט איבער זיך: ער איז געווען אַ גרויסער מתמיד, געלייענט אַ סך — טייל מאָל טיף אין די נעכט.

ער האָט אויף זיין אייגענעם שטייגער געלערנט גע־שיכטע, ליטעראַטור, פּאָליטיק.

אָבער דאָס לעצטע איז געווען זיין ליבלינג. ער האָט כסדר זיך געגריבלט אין אַלע זשורנאַלן און צייטשריפטן, ווייל ס'האָט איך אים געברויזט נישט נאָר דער פּאָליטי־שער טעמפּעראַמענט, נאָר אויך דער אומגעשטילטער דורשט נאָך וויסן.

און אין די יאָרן פון „רייסן זיך פאָרויס״ האָט ער דערשפּירט דעם צויבער פון דער אָראַטאָרישער טריבונע און טאַקע מיט זיין כוח הדיבור פלעגט אים געלונגען צוצוציען אָנהענגער.

ער איז געווען זייער שאַרפזיניק, און צי איר האָט מיט אים גערעדט מעניני דיומא, אָדער וועגן אונדזער פאַרשוואונדענעם אַ מאָל, איז ער אייך קיין מאָל נישט שולדיק געבליבן קיין ענטפער.

אין גרונט גענומען איז ער געווען אַ דאָמינירנדיקע פערזאָן. דערויף האָבן געקאָנט עדות זאָגן די שטריכן פון זיין שטרענגן געזיכט, און וואָס אָן אמת, געדענק איך נישט, אַז איך זאָל אַמאָל האָבן געזען וואַקסן שמייכלענדיק — פון לאַכן איז איבערהויפּט אָפּגערעדט. און דאָך איז ער געווען מלא וגדוש מיט הונדערטער הומאָריסטישע מעשהלעך, אַנעקדאָטן. שטענדיק אָבער צו דער זאַך, אויפן אָרט, צוגעפּאַסט צו דער אָדער יענער סיטואַציע.

ער האָט ליב געהאַט צו רעדן און אַ סך רעדן, אָבער ס'איז שטענדיק געווען וואָס צו הערן.

זיין ליבע צו ייִדישקייט און צו מאַמע־לשון און זיין שטאַרקע צוגעבונדנקייט צו דעם וואָרצל פון אָפּשטאַם — צו זיין היימשטאָט ביאַליסטאָק — איז ממש נישט צו

גראַפן. באַלד האָט ער אַ פרעג געטאָן:

— ווי האַלט עס מיט דיר? — ס'פאַלט מיר איין, כ'האָב דיך געזען, דאַכט מיר, אין מאָנאַש?

— אַזוי איז עס. פאַקולטעט פון סאָציאַלע וויסנשאַפטן.

— באַוווּנדערסט דעם וואָגן? — האָט ער געזאָגט, ווי דאָס וואָלט געווען אַ זעלבסט פאַרשטענדלעכע זאַך — ער געהערט צו מיין חברס פאָטער, געהערט אוודאי איסאַקאָוו, דער באַקאַנטער בוי־אונטערנעמער.

סוזען האָט נישט געוווּסט וואָס זי זאָל פריער באַוווּנדערן: דעם יונגן ענערגישן בחור מיט די שוואַרצע דורכדרינגלעכע אויגן; דעם גאָלדענעם מעדאַליאָן וואָס ער טראָגט אויף אַ קייט אַרום האַלדז, דעם אַמעריקאַנער אויטאָ, וואָס שפּיגלט מיט די ניקל-טיילן אין דער זון — אָדער גאָר דעם בוי־אונטערנעמער איסאַקאָוו, וועלכן מ'האָט ביי זיי אין דער היים געשאַצט אין מיליאָנען...

דער בחור האָט זיך נישט געגעבן די מי צו וואַרטן אויף איר ענטפער. פאַר אים איז געווען אַבסאָלוט קלאָר, אַז דאָס איינציקע וואָס איז ווערט צו באַוווּנדערן, איז דער אויטאָ מיט זיין פּרעציזער, קלוגער קאָנסטרוקציע, וועלכן ס'איז אַ פאַרגעניגן צו פירן.

— האָסט חשק זיך איבערצופאָרן? — האָט ער איר אַ פרעג געטאָן — אָ, אָ, גאָר פאַרגעסן, איך הייס לעאָן.

— סוזי — האָט זי שעמעוודיק אַ זאָג געטאָן.

— לאָמיר גיין — האָט ער איר אַ נעם געטאָן פאַר דער האַנט. זיין דרייסטקייט האָט איר אי איבערראַשט, אי אימפּאָנירט. דער אויטאָ האָט זיך אָן גערויש אַרויסגעגליטשט אויפן שמאָלן וועג און זיך אַוועקגעלאָזט צווישן די פעלדער. לעאָן איז געווען אַ מיידעם אין פירן אַן אויטאָ מיט איין האַנט. סוזען האָט זיך צוגערוקט צו אים און אָנגעשפּאַרט איר קאָפּ אין זיין האָריקער ברוסט, און מיט אָפענע, פאַרטראַכטע אויגן, זיך איינגעקוקט אין דער ווייטקייט. ס'האָט איר נישט געאַרט וואוהין דער אויטאָ וועט זיי פירן אָדער, אויב דער בחור האָט עפּעס אַנדערש אין זינען, אויסער צו דעמאָנסטרירן פאַר איר די פיינע, מעכאַנישע קאָנסטרוקציע פון דעם „מאָסטאַנג”. מיט אַלע אירע חושים האָט זי דערשפּירט אַ נאָענטקייט צו אים און איינגעטוליעט צו זיין ברוסט, האָט זי זיך דערפילט באַשיצט, זיכער און זאָרגלאָז. זיין פרייע האַנט האָט זי אַרומגענומען. דאָס איז געווען די שווערע, וואַרעמע האַנט פון אַ מאַן, וואָס איז זיכער אין זיינע באַמיאונגען.

סוזי האָט זיך נאָך נענטער צוגעטולעט צו אים, עס זאָל אים זיין באַקוועמער צו פירן דעם אויטאָ. צוליב דעם איז איר האַנט אויסגעקומען צו רוען אין זיין שויס. דער ווינט האָט גערוישט אין די אָפענע פענצטער, און אירע האָר האָבן געפלאַקערט. כאָטש לעאָן איז געווען פאַרכאַפּט מיט דער מעכאַנישער סימפּאָניע פון אויטאָ, פילט זי, אַז ער רעאַגירט אויף איר אָנוועזנהייט. דער ווייזער אינעם קילאָמעטער־ציילער האָט געהאַלט אין איין שטייגן. די זון האָט שוין היפּשלעך געוואַרעמט, ווען אויפן האָריזאָנט האָט זיך באַוויזן דער בלויער זוים פון ים און דער ענדלאָזער זאַמדיקער ים־ברעג.

דער אויטאָ האָט געשיקט געפונען דעם וועג אַראָפּ פון הויפּט־שליאַך און געבליבן שטיין אויפן ווייסן זאַמד.

— וואָלסט זיך געוואָלט דורכשווימען? — האָט לעאָן צום ערשטן מאָל געפונען פאַר נויטיק נישט נאָר צו פרעגן, נאָר בכלל עפּעס צו זאָגן.

— געוויס. אָבער...

— אַ, טראַכט נישט וועגן דעם. ס'איז קיינער נישטאָ, איז ווער קען אונדז שטערן. ווייסטו דען ווי וואונדערלעך סטימולירנדיק ס'איז דער קאָנטאַקט פון וואַסער מיטן נאַקעטן קערפּער? — און כדי צוצוגעבן איר קוראַזש, האָט ער אַראָפּגעוואָרפן די קורצע הייזלעך און זיך אַריינגעוואָרפן אין קילן, שוימיקן וואַסער... זי איז נאָכגעקומען, זיך אונטערגעטוקט און אַרויסגעשוואומען נעבן אים.

— נישט שלעכט, ווי מיינסטו?

זי האָט גאָרנישט געמיינט. אַלץ איז פאַרלאָפן שנעלער, ווי זי האָט זיך געקאָנט אַפילו פאָרשטעלן. דאָס קילע וואַסער, דער אומבאַקאַנטער בחור וואָס איז איר נאָענט. די אומגעבונג פון זייער זיין דאָ, אויף אַן איינזאַמען ים־ברעג, האָט אַנטשפּאַנט די נערוון און מיט אַ מאָל זענען אַלע פענטעס און פּראָבלעמען אין וועלכע זי האָט זיך פאַרפּלאָנטערט אָפּגעפאַלן. דאָס איינציקע וואָס האָט איר איבערראַשט, איז אַן אינערלעכע צאַפּלעניש ווען זי האָט זיך דערפילט ווי אַ פרוי. און מאָדנע, זי האָט עפּעס מער אָדער אַנדערש גאָר נישט געוואָלט זיין. ערשט איצט האָט זי זיך דערפילט ווי ניי־געבוירן, פריי פון אַלע צוימען.

אָפּגעפרישט, נאַסע, האַנט אין האַנט, זענען זיי פון וואַסער אַרויסגעשפּרונגען און מיט קינדערשער פרייד זיך אָנגעקוקט. זייערע בליקן האָבן זיך באַגעגנט. דער אָנריר פון די ליפּן האָט אַ ברי געטאָן און זיי האָבן זיך זאָרגלאָז איבערגעגעבן אין רישות פון דער נאַטור...

אויפן וועג צוריק האָבן זיי נאָך אַלץ געשוויגן. סוזען האָט זיך איינגעטוליעט אין לעאָנס ברוסט, וואָס איז אַצינד געווען אי זאַמדיק, אי געזאַלצן, און פול מיט מענערישן אומרו. צומאַכנדיק די אויגן האָט זי דערזען, ווי פון אַ שרייב־מאַשין קלאַווישן נעמען אַרויסשפּרינגען בוכשטאַבן פול אַ בריוו צו דער מאַמען:

„ער איז אַ נאָענטער פריינד פון די איסאַקאָווס. ער טרייבט אפילו זייער קאַר. נאָר וואָס גראַדואירט און ער וועט זיין אַן אַדוואָקאַט. יאָ — אַ יידישער בחור, וועלכער וואוינט אין טוראַק... — ענדלעך וועט זי געבן דער מאַמען אַ גרונט אויף האָפענונגען. — ער איז מאַן דורך און דורך” — זענען די בוכשטאַבן אַרויסגעשפּרונגען. ניין — אויסמעקן. דאָס דאַרף די מאַמע נישט וויסן. דאָס איז איר פערזענלעכע דערפאַרונג. „וועסט אים באַקענען, אַזוי שנעל ווי מירן זיך צוריקקערן. ער איז אַן ערנסטער בחור מיט נייגונגען צו פּערמאַנענטקייט”.

צופרידן מיט זיך, האָט זי אַ שמייכל געטאָן:

— מיט עפּעס האָב איך אויך דערצו צוגעהאָלפן...

געפּרוּווט אויסמיידן דעם שטורעם וואָס נעמט אַנוואַקסן.
אָבער נישט תמיד איז עס געלונגען.

צו להכעיס די עלטערן, האָט סוזען געשריגן, אַז אַן אוניווערסיטעט איז אַן אָרט פון קולטור און בילדונג און נישט קיין אַזירע אין וועלכער עס שווימען אַרום דאָק־טוירים און אינזשיניערן; אַז זיי זענען „אָלד קאַנטרי פּיפּל״, פּרימיטיווס, וואָס ביי זיי איז אַ פרוי נישט מער ווי דער וואָרעם נאָך וועלכן אַ פיש יאָגט זיך און שלינגט אים אַראָפּ צוזאַמען מיטן שטאָלענעם האָק; אַז זיי קוקן אויף איר ווי אויף אַן אָביעקט פון רעפּראָדוקציע; אַז זי איז נישט קיין הון וואָס איז באַשאַפן געוואָרן נאָר צוליב דעם, זי זאָל לייגן אייער... אַז —

און נישט געפינענדיק גענוג ווערטער זיי ווי צו טאָן, איז זי זיך פאַרגאַנגען אין אַ געוויין. נאָך אַזאַ קאָנפראָנ־טאַציע (אַזוי האָט סוזען באַצייכנט אירע צוזאַמענשטויסן מיט די עלטערן) האָט זי נאָכהער טעג נישט גערעדט צו די עלטערן. עס האָבן איר געמאַטערט פּראָבלעמען וועלכע דער שטורעם האָט אַרויסגעבראַכט אויף דער אויבער־פלאַך. פאַרדרוס האָבן פאַרשאַפט די בחורים, מיט וועלכע זי איז אָפט אַרויסגעגאַנגען, פאַרבראַכט מיט זיי, געזעסן איינגעטוליעט ביז האַלבע נאַכט אין דער טונקלקייט פון אויטאָ און זיי זענען ווי אויסגערונען, אָן איבערלאָזן אַפילו אַ שיין פון אַ האָפענונג. עס האָט איר ווי געטאָן וואָס זי פאַרשאַפט צער די עלטערן, צו וועלכע זי האָט געהאַט וואַרעמע געפילן, און וואָלט אַלץ געטאָן זיי צו ברענגען אַ ביסל פריידע, וואָס זיי אַליין האָבן געהאַט אַזוי ווייניק אין זייער לעבן. נישט נאָר האָט זי געוווּסט וואָס די על־טערן האָבן דורכגעלעבט אין די מלחמה־יאָרן, אַפילו שוין אין אויסטראַליע איז עס פאַר זיי אַ שווערער געראַנגל.

אין זיך אַליין איז זי אויך געווען אַנטוישט. טייל מאָל האָט אַ געפיל פון פּאַניק זי אַרומגעכאַפּט, אַז זי בלייבט אויסן, ווי אַן איבעריקע, אַן אומנוציקע. נאָך אַלעמען — איז זי שוין אַלט געוואָרן 23 יאָר.

אַנשטאָט די עלטערע, רואיקע פישער־לייט, האָבן אין דערבייאיקן צימער זיך צופעליק אָפּגעשטעלט עטלע־כע בחורים, ווייזט אויס סטודענטן, וואָס זענען, ווי זי, נאָר וואָס פון אוניווערסיטעט אַרויסגעשפּרונגען אין דער פרייהייט אַריין. זי האָט געהערט זייערע לידער, דעם מע־טאַלענעם קלאַנג וואָס האָט באַגלייט דאָס אויפמאַכן פון ביר־קענדלעך — זיי זענען אַריינגעדרונגען אין איר אומ־רואיקן שלאָף, זיך געפלאָנטערט אין אירע חלומות, וועל־כע זי האָט געחלומט האַלב־וואָך...

זי איז געשטאַנען אין דער אָפענער טיר פון מאָטעל־צימער און געלאָזט דעם ווינטל זיך שפּילן מיט אירע נאָך נישט פאַרקעמטע האָר, מיט די פאַלעס פון איר לייכטן מאָרגן־ראָק, און קוקנדיק דעם יונג־צעשטראַלטן פרימאָרגן אין די אויגן אַריין, האָט זיך איר אויסגעדאַכט, אַז דאָס ביינאַכטיקע איז געווען איינער פון די קאָשמאַרן וועלכע זי האָט געהאָפט איבערצולאָזן אין שטאָט.

ביסלעכווייז האָבן אירע אויגן זיך גענומען צוגעווי־נען צו דער שאַרפער ליכט. ערשט דאַן האָט זי באַמערקט, אַז נישט ווייט פון דער שכנותדיקער טיר שטייט אַ העל־בלויער אויטאָ, וואָס לויט זיינע פאָרמען דאַרף ער זיין אַן אויסלענדישער, און דאַרף באַטראַפן אַ היפשע מטבע. דער מאָטאָר־צודעק איז געווען אָפן און אַלץ וואָס זי האָט געקאָנט זען איז אַ פּאָר פעסטע, האָר־באַוואַקסענע, מוס־קולירטע מענערישע פיס אין קורצע ספּאָרט־הייזלעך און אַ ברוינעם אָפּגעברענטן רוקן. דער קאָפּ איז וואַרשיינלעך געווען פאַרטאָן אין מאָטאָר, און לויט די באַוועגונגען פון קערפּער האָט זי פאַרשטאַנען, אַז עפּעס טוט זיך דאָרטן אינעווייניק. זי האָט געפּרוּווט זיך פאַרשטעלן ווי די אַנ־דערע טיילן פון אָט דעם מענטשן זעען אויס אין זייער גאַנצקייט. דער מענטש האָט איר נישט געגעבן קיין צו פיל צייט פאַר איר אַנאַטאָמישער קאָמפּאָזיציע. ער האָט זיך אויסגעגלייכט און ווייזט אויס באַפרידיקט זיין נייגערי־קייט אַז דער מאָטאָר איז פון גוטער קוואַליטעט און צוזאַ־מענגעשטעלט מיט מעכאַנישער דערפאַרונג, האָט ער אַרונ־טערגעלאָזן דעם צודעק, וועלכער האָט זיך אויטאָמאַטיש צוגעשלאָסן פון אינעווייניק. איבערצייגט אַז אַלץ איז אין אָרדענונג, האָט ער זיך פאַרנומען אויפן וועג צוריק אין זיין צימער, וואו חברה האָבן פאַרבראַכט די נאַכט, און איז שטיין געבליבן אין פאַרלעגנהייט. עס איז פאַר אים געווען אומפאַרשטענדלעך ווי אַזוי עס קומט מיט אַ מאָל אַ מיידל אין דער אָפענער טיר, וואָס האָט אים אויס־געזען צו זיין זייער צימער. צו ערשט איז אים איינגעפאַלן, אַז דאָס איז אַ האַלוצינאַציע, דער רעזולטאַט פון די אַלע קענדלעך ביר וואָס זיי האָבן אויסגעטרונקען די נאַכט, באַגלייט מיט געשיכטעס וואָס קאָנען אינספּירירן די וויזיע פון אַ שיין מיידל וואָס פאַלט ממש פון הימל אַראָפּ. ער האָט צוגעמאַכט די אויגן און אַ שאָקל געטאָן מיטן קאָפּ, צו פאַרטרייבן דעם מיראַזש וואָס שווימט ווי אַ נעפּל פאַר זיינע אויגן. אַז ער האָט אויפגעמאַכט די אויגן און דאָס מיידל איז נאָך אַלץ געשטאַנען פאַר דער טיר, האָט ער פאַרשטאַנען אַז דאָס מוז זיין אַ שכנה פון איבער דער וואַנט. גלייכצייטיק האָט ער פאַרשטאַנען אַז פון קיין צו פיל שלאָף האָט זי די פאַרגאַנגענע נאַכט נישט געקאָנט געניסן.

סוזען האָט נאָכגעקוקט דעם בחור. עס איז געווען אַ שוואַרצער, קוטשעראַווער קאָפּ, מיט אַ מוסקולירטן ברוסט־קאַסטן, היפשלעך באַוואַקסן, וואָס האָט עדות גע־זאָגט אַז דער בחור גיט אָפּ אַ סך צייט פאַר ספּאָרט־איבונגען.

זיין פאַרלעגנהייט האָט געדויערט בלויז אַ רגע.

— איך מוז זיך אַנטשולדיקן פאַר דער פאַרגאַנגע־נער נאַכט. מיר האָבן געגלויבט אַז דער צימער נעבן אונדז איז פריי. נאָך אַלעמען, פאַרשטיי אַליין, מיר האָבן די וואָך פאַרענדיקט דעם יורידישן פאַקולטעט און עס ווילט זיך אַ ביסל צעשטרייען פון די נודנע קאָדעקסן און פּאַראַ־

קאַפּע האַלטן נישט פון איר: נישט מען קומט צו די שיפן און נישט מען שאַפט „דזשאָבס"...

האָב איך געטראַכט: וואָס האָב איך דאָ צו פאַרלירן, אַז דאָס איז שוין די זיבעטע וואָך פון מיין זוכן אַרבעט. בין איך אַהין אַריין. דאָרט איז געזעסן אַ מענטש איינער אַליין, מיט גרוילעכע האָר און אַ גרויען פנים. דאָס איז געווען דער סעקרעטאַר, בר־כהן. מיר האָבן זיך פאַנאַנדערגערעדט. דאָס איז געווען אַ פאָלקס־מענטש מיט קולטור און פריינטלעכן צוגאַנג צו מענטשלעכע פּראָבלעמען. צום סוף זאָגט ער מיר: מר. בורשטין, קומט אַריין מאָרגן אין אָפיס, איך האָף צו האָבן עפּעס פאַר אייך.

אויף מאָרגן איז שוין מיטן סעקרעטאַר געזעסן איי־נער פון די אָנפירערס פון דער אינסטיטוציע. ער האָט שוין וועגן מיר אַלץ געוואוסט. זאָגט ער צו מיר:

— איר ווייסט דאָך אַז אין לאַנד הערשט אַ גרויסע אַרבעטלאָזיקייט; אַז איך זאָל אייך אַריינגעמען צו מיר אין פאַבריק, מוז איך דאָך אַן אַנדערן, אַן אויסטראַלישן אַרבעטער אָפּזאָגן; צווייטנס, קענט איר נישט דאָס פאַך. דאָ אין אויסטראַליע איז פאַראַן אַ געזעץ, אַז אויב מען נעמט צו אַן אַרבעטער מוז מען אים גלייך צאָלן די פולע „ווייִדזשעס", איז ווי אַזוי קען איך אייך צאָלן די גאַנצע סומע, אַז מען דאַרף אייך איצט דאָס פאַך לערנען?

אויף דעם האָב איך געענטפערט, אַז איך וואָלט נישט געוואָלט מען זאָל עמיצן אָפּזאָגן און אויף זיין אָרט מיך צונעמען. אָבער וועגן צווייטן ענין בין איך גרייט צו אַרבעטן פאַר אַ ווייִדזש וואָס איך וועל ווערט זיין. וואָס שייך דעם געזעץ, קענט איר רואיק זיין, איך וועל אייך קיין עגמת־נפש נישט פאַרשאַפן. איר קענט דאָך מיך.

אויף דעם :איז געקומען אַן ענטפער: די צרה איז וואָס איך קען אייך נישט.

מיט דעם האָט זיך פאַרענדיקט די קאָנפראָנטאַציע.

אָבער אויף מאָרגן האָט מיר בר־כהן געלאָזט וויסן, אַז דער זעלבער פאַבריקאַנט האָט זיך מישב געווען און נעמט מיך אַריין אין זיין פאַבריק.

איך אַ וואָך אַרום האָב איך אָפּגענומען מיין ערשטן וואָכן־לוין, פון וועלכן איך האָב אַ העלפט גלייך אַהיים־געשיקט.

ביים שרייבן די שורות גיי איך שוין אַריין אין אַכטן יאָר־צענדלינג פון מיין לעבן. אין משך פון אַזאַ צייט־אָפּשניט לעבט אַ מענטש דורך פאַרשידענע מאָמענטן: געהויבענע און דערשלאָגענע, פרייד און צער. דער טאָג פון באַקומען מיין ערשט „בייטעלע" פון צוויי פונט איז געווען איינער פון די גליקלעכסטע טעג פון מיין לעבן.

צופעליק...

מ. אייזענבוד

דערציילונג

סוזען איז געשטאַנען אין דער אָפענער טיר פון מאָטעל־צימער. אירע אויגן האָבן זיך קעציש געזשמורעט אַנטקעגן דעם זוניק־צעשפּילטן פרימאָרגן. אַ לייכט ווינטל האָט זיך געשפּילט מיט איר לויזן שלאַף־ראָק און שקאַ־ציש אַרונטערגעקוקט, כדי זיך איבערצייגן אַז דאָס איז די אייגענע סוזען, וואָס איז אַ ווײַלע פריער געלעגן אויפן בעט, איינגעהילט אין אירע לאַנגע, רויט־צעפּינקלטע האָר וואָס האָבן געלויכטן ווי אָפּגעפּאָלירטער קופּער. דאָס בעט, וואָס האָט אייגנטלעך געדאַרפט דינען ווי אַן אָרט פון אָפּרו און אַנטרינונג פון לעבן; אַן אָרט וואָס העלפט אַנטשפּאַנען די נערוון; מען קאָן אויך אויסוועבן פאַנטאַ־זיעס און אַפילו זיי באַפרידיקן, איינגעוויקלט אין שלאָף — דאָס בעט האָט אויף זיך געטראָגן סימנים פון נאַכ־טיקע אומרואיקע און קאַשמאַרנע ראַנגלענישן, אין וועל־כע דער קערפּער איז געווען פאַרוויקלט — מיט זיך אַליין.

זי האָט קוים געקאָנט אַן אויג צומאַכן די נאַכט אין דעם מאָטעל, וואָס האָט זיך געפונען אין אַ פאַרוואָרפן דאָרף, ווייט פון די הויפּט־וועגן. דאָס אָרט ווערט מערסטנס באַנוצט פון איינזאַמע, אָפּגעזונדערטע מענטשן, וואָס קומען אַהער אויסלאָדן זייער ענערגיע, זיצנדיק שעהן אין אַ פישער־שיפל, אַ וועדקע אין דער האַנט און מיט דער איינציקער האָפענונג, אַז אַ פיש וועט פאַרט נעמען ניבלען דעם וואָרעם, וועלכער הענגט אויפן דריי־שפּיציקן האָק.

אַהער האָט זי זיך פאַרקליבן, כדי אַוועק פון דער שטאָט, וואו זי האָט נאָר וואָס פאַרענדיקט דאָס דריטע יאָר אוניווערסיטעט; פון אירע עלטערן, וועלכע האָבן גע־האַט אַ זייטיקן מיין אין איר אוניווערסיטעט־שטודיום, וואָס קערט זיך מיט בילדונג גאָר נישט אָן. מיט מאַמי־שער איינפאַכקייט און פאַרטרויאונג האָט מען עס איר געלאָזט וויסן:

— אַן אוניווערסיטעט פאַר אַ מיידל איז דאָס אָרט, וואו מען קאָן באַקענען אַ לייטישן יידישן בחור. פון דאָרטן קומען דאָך אַרויס די דאָקטוירים, אַדוואָקאַטן — גע־בילדעטע יונגע לייט, וואָס קאָנען פאַרזאָרגן אַ פרוי מיט אַ רואיקער היים.

סוזען האָט אַנגעשטעלט אויף דער מאַמען אַ פּאָר נאַאיווע אויגן, ווי די מאַמע וואָלט גערעדט וועגן אַן ענין וואָס איז נישט צום באַגרייפן, און אַלייך האָט זי מיט אַלע כוחות איינגעהאַלטן איר שאַרפע צונג, זי זאָל דער מאַמען נישט באַהאַגלען מיט רייד, וואָס וועלן ביידע נאָכהער ווײַ טאָן.

— נו, און? — האָט זי דעריבער אַ פרעג געטאָן.

— דאַרף מען נישט אַריינקוקן צו פיל אין די ביכ־לעך, נאָר האָבן די אויגן אָפן... — האָט אויך די מאַמע

יאָ, אַלע בריקן אויף צוריק זענען פאַרברענט. איך האָב געהאַט אַ גרונט אַזוי צו טראַכטן. און אַט פאַר וואָס.

דער באַשלוס פון אונדז, ד.ה. פון פייגען און מיר צו עמיגרירן איז נישט אָנגעקומען אַזוי לייכט. מיר האָבן זיך לאַנג געראַנגלט מיטן דאָזיקן געדאַנק. מיר האָבן נישט געוואָלט פאַרלאָזן פוילן צו וועלכער מיר האָבן געהאַט אַזוי פיל צוגעבונדנקייט, איינגעזאַפּט אין זיך די קולטור פון מיצקעוויטש און סלאָוואַצקין, מיטגעפילט דעם טראַגישן גורל פון דער פוילישער געשיכטע. הונדערטער יאָרן פון יידישער איינגעוואָרצלטקייט אין פוילן. ניין, מיר האָבן נישט געוואָלט פאַרלאָזן דאָס לאַנד. האָבן מיר אַלץ געטאָן צו קענען בלייבן און בויען אונדזער פאַמיליע־היים.

ווען פייגע האָט פאַרענדיקט די מיטל־שול מיט מאַטורע האָט זי געטראַכט צו ווערן אַ לערערין. כדי דאָס צו דערגרייכן האָט זי געדאַרפט דורכמאַכן אַ פּעדאַגאָגישן דערגענצונגס־קורס. זי האָט אַוועקגעשיקט אַ אַ ביטע צו דעם דעפּאַרטאַמענט, אונטערגעשריבן — פּעליציאַ באַרשטשעוונאַ. אירס אַ פוילישע באַקאַנטע, וועלכע האָט אויך פאַרענדיקט די זעלבע גימנאַזיע האָט אויך אַוועקגעשיקט אַזאַ ביטע. ביידע האָבן געקראָגן ענטפערס, אַז מען האָט זיי פאַררעגיסטרירט אויף דעם קורס, אָבער עס מוזן צוגעשיקט ווערן געבורט־שיינען און אויך אַנדערע דאָקומענטן. דער רעזולטאַט — דאָס פוילישע מיידל האָט מען אַקצעפּטירט, פייגען האָט מען צוריקגעשיקט די דאָקומענטן. מיר האָבן פאַרשטאַנען די סיבה: אויף דעם געבורט־שיין איז דער נאָמען געווען — פייגע רבקה באַרשטש. אַ זשידוואָ, אַ יידישקע...

מיינע פּערספּעקטיוון זענען אויך נישט געווען קיין בעסערע. מייַן געבורט־שטעטל מאַקאָוו האָט געהאַט אַ גרעסערע יידישע באַפעלקערונג ווי די פוילישע. יידן האָבן געהאַט אַ גרעסערע צאָל ראַטמענער אין שטאָטראַט. דער „בונד" איז דאָרטן געווען זייער שטאַרק פאַרטרעטן. האָט מען זיך באַמיט פאַר מיר צו באַקומען אַ פּאָסטן אין דער אַדמיניסטראַציע פון מאַקאָווער מאַגיסטראַט. מען האָט נישט אָפּגעזאָגט, אָבער מ'האָט עס קיין מאָל נישט אויסגעפירט.

דאָס זעלבע מזל האָב איך געהאַט אין דער קראַנקןקאַסע. דאָרטן האָט געהערשט די פּ.פּ.ס., די פוילישע סאָציאַליסטישע פּאַרטיי. די באַציאונגען צווישן „בונד" און פּ.פּ.ס. זענען געווען פריינטלעכע, האָט מען אויך דאָ זיך באַמיט איך זאָל באַקומען אַרבעט. צוגעזאָגט און דערביי איז עס געבליבן...

נאָך אַן עפּיזאָד וויל איך פאַרצייכענען: עס איז געווען האַרט פאַר מייַן פאַרלאָזן פוילן, איך האָב געדאַרפט פאָרן קיין וואַרשע נאָך מיין וויזע. בין איך געגאַנגען צו אַ פאַרזאַמלונג פון דער פּאַרטיי. ס'איז שוין געווען טונקל, אין אָוונט. עס זענען מיר אַנטקעגנגעקומען צוויי דערוואַקסענע פוילישע בחורים. איך האָב זיי דערקענט, דאָס זענען געווען צוויי שילער פון אַ ייִנגערן קלאַס גימנאַזיע, אין וועלכער איך האָב פריער געלערנט. אויך זיי האָבן מיך דערקענט. קומענדיק נעענטער האָבן זיי אַ זאָג געטאָן: „אָ, בורשטין פּיטאַגאָראַס", און איינער האָט מיר מיט דער פויסט אַ זעץ געטאָן אין פּנים. פון שטאַרקן קלאַפּ האָב איך פאַרלוירן די גלייכגעוויכט און בין אומגעפאַלן. אַז איך האָב זיך אויפגעהויבן זענען זיי שוין נישט געווען. מיינע ברילן זענען געלעגן אויף דער ערד און געפילט האָב איך אַ שטאַרקן ווייטיק אין אַ פינגער, וועלכער איז געוואָרן באַשעדיקט בעתן אומפאַלן (דעם צונאָמען „פּיטאַגאָראַס" האָב איך באַקומען אין דער גימנאַזיע, ווייל כ'האָב געהאַט אַ שם פון אַ גוטן מאַטעמאַטיקער).

איך האָב זיי דאָס נישט געוואָלט שענקען. בין איך אַוועק צום דירעקטאָר פון דער גימנאַזיע. עס איז שוין נישט געווען דער דירעקטאָר פון מיינע צייטן. האָב איך זיך פאַר אים פאָרגעשטעלט און דערציילט די גאַנצע געשיכטע. ער האָט מיך אויסגעהערט זייער רואיק. אָבער ער האָט מיט גאָר נישט רעאַגירט צו געבן מיר אַ שטיקל סאַטיספאַקציע. די צוויי חברה־לייט האָבן מיך געזען אַריינגיין צום דירעקטאָר. אין צווישן־צייט האָבן זיי מאָביליזירט אַ גאַנצע באַנדע. ווען איך בין אַרויס פון דירעקטאָרס ביוראָ, האָבן זיי זיך אַ לאָז געטאָן צו מיר און מיך אַרומגערינגלט. איך האָב געהאַט דאָס געפיל, אַז זיי גייען מיך לינטשן. אינסטינקטיוו האָב איך זיך אויסגעדרייט אין דער ריכטונג פון וואַנען איך בין נאָר וואָס אַרויס. דאָרטן איז געשטאַנען דער פוילישער „דערציער" — אויף זיין פּנים האָב איך באַמערקט אַ שמייכל...

די אַלע געשעענישן זענען מיר איצט, אין מייַן איינזאַמקייט, צוריק געקומען און האָבן זיך אויסגעמישט מיט די געפילן און שטימונגען פון מייַן פאַרצווייפלטער לאַגע. דאָך האָב איך זיך נישט אונטערגעגעבן און פעסט באַשלאָסן נישט אויפצוגעבן די האָפענונג.

כדי לייכטער צו מאַכן די שטימונג, פלעג איך זיך אַריינכאַפּן בייטאָג אין די ראַדיאָ־סטאַציעס דריי־על־אַ און דריי־אַ־ר וואָס האָבן זיך דעמאָלט געפונען אויף ראַסל סטריט, סיטי. דאָרטן פלעגט מען געבן ראַדיאָ־קאָנצערטן נישט פון פליטן, נאָר פון אַרטיסטן, לעבעדיקע מענטשן. דאָס איז געווען פאַר מיר אַ געוואַלדיקע באַפרידיקונג, סיי צו באַרואיקן מיינע צעשרויפטע נערוון, סיי אַ ביסל צייט־פאַרטרייב און טאַקע אויך הנאה צו האָבן פון מוזיק.

דערווייל בין איך געוואָר געוואָרן אַז נישט ווייט פון דער ליפּסקי־קאַפע, איין מינוט גאַנג, נומער 313, אין קאַרלטאָן, געפינט זיך אַ יידישע אינסטיטוציע, וואָס רופט זיך „וועלקאַם סאָסייטי". די אויפגאַבע פון דער סאָסייטי איז אויפצונעמען נייע עמיגראַנטן, אַראָפּנעמען זיי פון די שיפן און שאַפן פאַר זיי אַרבעט. איז דאָך דאָס אַ וואונדערבאַרע אינסטיטוציע. אָבער מיינע מיטגעסט פון דער

טעלעגראַמע. אָבער אַזוי ווי אין צווישן־צייט האָט מיין באַקאַנטער באַקומען אַ פּאָסטן אין מעלבורן, גיט ער מיר די טעלעגראַמע איך זאָל פאָרן.

איך האָב נישט געטראַכט קיין צוויי מינוט און דעם פאָרשלאָג אַקצעפּטירט.

גיין דערציילן, ווי אַזוי איך, אַ גרינער, אָן אַ שפּראַך, בין געפאָרן אין דער אויסטראַלישער ווייטקייט אין גרויקייט, וואָלט דאָס צו ווייט פאַרפירט. גענוג צו זאָגן, אַז ווען איך בין אָנגעקומען אויף דער דאָרפישער באַן־סטאַציע, פאַרוואָרפן ערגעץ אין אַן עק אויף דער אויסטראַלישער מאַפּע, האָט מיך אָפּגעוואַרט אַ מיטל־יאָריקער סימפּאַטישער מענטש מיט זיין אויטאָ.

מיין נייער באַלעבאָס האָט גלייך געזען וואָס פאַר אַ תכשיט ער האָט זיך איינגעשאַנצט, אַז באַלד ביים ערשטן שלום־עליכם האָט זיין פּראָלעטאַריער נישט פאַרשטאַנען וואָס מען רעדט צו אים, וואָרום קיין ענגליש האָב איך נישט געקענט און יידיש האָט ער נישט גערעדט... אַזוי איז מען געפאָרן אין זיין אויטאָ צוויי שטומע, אָדער צוויי צעקריגטע, ברוגזע, וואָס רעדן נישט צווישן זיך...

ער האָט מיך געבראַכט אין זיין הויז, וואָס איז געשטאַנען אין מיטן פון דער פאַרם. מיילן ווייט האָט מען ערשט געקאָנט באַמערקן ענלעכע הייזער וואָס זענען געווען די צענטראַלע פּונקטן פון יעדער פאַרם. אַזוי זעט אויס די ווירקלעכקייט פון דער אויסטראַלישער לאַנדווירטשאַפט, מען איז איזאָלירט, צעוואָרפן איבער ווייטע שטחים. דאָס האָט געדאַרפט ווערן מיין נייער פּלאַץ אין דער נישט קלאָרער צוקונפט. אָבער אין דעם מאָמענט האָב איך וועגן דעם נישט געטראַכט. דער עיקר איז געווען מיין צופרידנקייט וואָס נאָך אַזוי פיל וואָכן אַרומדרייען זיך, האָב איך ענדלעך באַקומען אַן אַרבעט־פּלאַץ.

קיין פאַמיליע האָט ער נישט געהאַט, ער איז געווען אַליין. מסתמא האָט ער געטראַכט, אַז ביים אַרייננעמען אַן אַרבעטער פון דער שטאָט, וועט ער נישט זיין אַזוי איינזאַם. ער האָט אָבער נישט אַרויסגעוויזן קיין סימן פון פאַרדרוס אָדער אַנטוישונג. ער האָט אַרויסגעוויזן אַ גרויסע מאָס העפלעכקייט, פריינטשאַפט און געדולד. ער האָט געגרייט אָוונט־ברויט און מיר האָבן געגעסן צוזאַמען. אין דער שטילקייט האָט מען געקענט הערן דעם אַפּעטיט פון ביידע...

נאָכן עסן האָב איך אים געוואָלט באַווייזן, אַז איך בין נישט אַזאַ תם, אָדער אַ לא־יוצלח, האָב איך אַרויסגענומען מיין שאַך, וואָס איך האָב מיט זיך מיטגענומען, און אויף שטום־לשון אים געפרעגט, צי ער קען שפּילן שאַך. ער האָט מיר געענטפערט „נאָ". דאָס האָב איך פאַרשטאַנען... צי קען ער דאַמקע — אויך נישט. דעמאָלט האָב איך אים געוויזן פאַרשידענע שפּילערייען וואָס מען קען אויספירן אויפן שאַך־ברעט. דאָס איז אים זייער געפעלן. ער האָט אַרויסגעוויזן אינטערעס צו דעם. און אפשר האָט ער געמאַכט אַזאַ אָנשטעל אַרויסצו־וויזן העפלעכקייט? יעדעס מאָל האָט ער געמאַכט אַזאַ מינע ווי איך וואָלט אַנטדעקט אַמעריקע. מיר האָבן אַזוי פאַרבראַכט איניקע שעה ביז שפּעט אין אָוונט.

אויף מאָרגן אין דער פרי, נאָכן פרישטיק, האָב איך באַמערקט ביי מיין באַלעבאָס אַ געוויסע אומרואיקייט. ער האָט מיך אַרויסגעפירט אין דרויסן, געגעבן מיר אַ האַק צו צעהאַקן דאָס האָלץ וואָס איז געווען אָנגעוואָרפן אַ שפּאַר ביסל אין אַ בערגל, און אַליין איז ער אַוועק מיט זיין אויטאָ אין שטעטל. אַזוי ווי איך האָב נישט געהאַט קיין אַרבעטס־הויזן (אָוועראָלס), איז אין דעם אויבער־העמד מיט די מאַנזשעטן און ספּינקעס האָב איך צעהאַקט דאָס גאַנצע האָלץ. אין דעם קאַלטן ווינטער־פרימאָרגן האָב איך זיך גוט דערוואַרעמט...

ווען איך האָב מיין אַרבעט פאַרענדיקט, דאָס האָלץ צעהאַקט, און מיין באַלעבאָס איז נאָך אַלץ נישט געווען צוריק, האָב איך זיך אַוועקגעזעצט שרייבן אַ בריוו צו פייגען, דערציילן איר וואו איך געפין זיך, אַז דאָס אייז האָט זיך ענדלעך אַ ריר געטאָן; אַז איך האָב באַקומען אַרבעט און איך האָף אַז פון היינט אָן זענען די פּערספּעקטיוון גוטע.

אָבער אין מיטן פון מיין פאַנאַנדערשרייבן זיך האָב איך דערהערט דאָס גערויש פון אויטאָ. מיט אימפּעט איז מיין באַלעבאָס אַריין און מיר דערלאַנגט אַ באַן־בילעט קיין מעלבורן, ווי אויך געלט פאַר אַ טאָג אַרבעט; געהייסן איך זאָל שוין נעמען מיינע זאַכן, ווייל די באַן פאָרט אין קורצן אָפּ. אויף מיין גרויסער שטוינונג — וואָס איז געשען, האָט ער מיר געענטפערט קורץ און זאַכלעך: מיר קענען זיך נישט פאַרשטענדיקן, איך קען דיך נישט פאַרשטיין און דו קענסט מיך נישט פאַרשטיין. דאָס האָב איך שוין זייער גוט פאַרשטאַנען...

מיט וואָס פאַר אַ שטימונגען און געפילן איך בין געפאָרן צוריק קיין מעלבורן, קאָן דער לייענער אַליין זיך פאָרשטעלן. איך האָב זיך צוריקגעקערט אין אָוונט צו דער זעלבער ליפּסקי־קאַפע. ווען די חברה, די שטענדיקע איינגייער, האָבן מיך דערזען, האָבן זיי אויפגעהויבן זייערע אויגן מיט פאַרוואונדערונג: וואָס איז געשען?

אַ צעבראָכענער בין איך אַריין אין מיין צימער. עס איז שוין געווען די זעקסטע וואָך פון מיין זיין אין אויסטראַליע און אויסזיכטן אויף אַרבעט זענען דערווייל געווען האָפענונגסלאָז. פון דעם פּראָיעקט צו פאָרן קיין בערוויק האָב איך זיך צוריקגעצויגן. דאָס פאָרן אויף דער פאַרם האָט מיר געגעבן אַ ביטערע לעקציע. פון די פופציק פונט צו וויזן האָב איך פערציק פונט גלייך אַהיימגעשיקט און פון דער רעשט, פון וועלכער איך האָב געדאַרפט לעבן, איז שוין קיין סך נישט געבליבן. מינימום איין פונט אַ וואָך האָב איך געהאַט אויסגאַבן. דאָך האָט זיך ביי מיר פאַרפעסטיקט דער געדאַנק: אַלע בריקן אויף צוריק זענען פאַרברענט.

פרוכט־רייסן אין שעפּערטאָן. דאָס איז אַ שטעטל איבער הונדערט מייל פון מעלבורן, וואו אַ צענדלינג יידישע פאַמיליעס האָבן זיך באַזעצט און קולטיווירט פרוכט־פאַרמעריי. אין די חדשים פעברואַר, מערץ, אַפּריל פאַלט אויס דער סעזאָן. די פרוכטן דאַרף מען שנעל אַראָפּנעמען פון דיביימער און סעזאָן־אַרבעטער זענען זייער נויטיק. פלעגן פיל פון די נייע עמיגראַנטן אַהין אַוועקפאָרן און טאַקע גוט פאַרדינען.

אָבער אַזוי ווי איך האָב פאַרשפּעטיקט, האָבן זיי מיך געראַטן אָנצוהויבן „האָקן”. אין אַמעריקע הייסט דאָס „פּעדלען”. דאָס איז זייער אַ „לייכטע” אַרבעט, האָבן זיי מיך געלערנט. מען נעמט אַ וואַליזע מיט פאַרשידענע גאַלאַנטעריע־סחורות: זיידענע זאָקן, אונטערוועש, פּודער, נאָדלען, שפּילקעס, און מען לאָזט זיך מיט דעם איבער די הייזער. מען כאַפּט דעם ערשטן בעסטן טראַמוויי און מען פאָרט אַרויס מיט דער סחורה ווייטער פון שטאָט. מען קלאַפּט אָן אין דער ערשטער בעסטער טיר, און ווען די באַלעבאָסטע עפנט איר, שטעלט מען גלייך אַריין אַ פוס, כדי זי זאָל איר נישט קענען צומאַכן. מען פּראַלט אויף די וואַליזע און דאָס געשעפט איז אָפן. מען דאַרף נישט קענען די שפּראַך, מען מאַכט שוין אַזוי מיט די הענט. ביז די באַלעבאָסטע האָט אויף אייך רחמנות און קויפט עפּעס. יעדער איינער פון די האָקערס האָט זיך באַרימט, אַז ער מאַכט גלענצענדע געשעפטן.

אָבער די בעטלער־פּרנסה האָט צו מיר נישט אַפּעלירט.

נאָך פאָרנדיק אויף דער שיף האָט מען געזאָגט, אַז דאָס בעסטע פאַך איז שניידעריי, עס איז אַזוי גוט, אַז מען רופט אַ שניידער „פּראָפעסאָר”. מינימום פאַרדינט מען פינף פונט אַ וואָך. פאַר יענער צייט איז דאָס געווען אַ גרויסע מטבע. איינער אַ שניידער, וואָס איז געפאָרן מיט אונדז פון פּאַריז, איז געווען אַן ערשט־קלאַסיקער פאַכמאַן, האָט מיט שטאָלץ צוריקגעוואָרפן דעם פּרייז:

— וואָס, איך וועל גיין אַרבעטן פאַר פינף פונטלעך?

איך בין געווען גרייט צו גיין אַרבעטן אַלס שניידער־מאַשיניסט. קיין גרויסע קענטענישן האָט מען נישט באַדאַרפט. די אַרבעט איז געווען ראַציאָנאַליזירט, אַ ביסל נייען אויף אַ מאַשין האָב איך געקענט און די רעשט וועט מען זיך צולערנען. עס האָט אָבער געהערשט אַ גרויסע אַרבעטלאָזיקייט אויך אין דעם פאַך און פיל יידישע שניידער האָט מען געטראָפן אין דער קאַפע וועלכע האָבן געזוכט אַרבעט. דער פאַריזער „פּראָפעסאָר”, וועלכער האָט אויף דער שיף אָפּגעוואָרפן די פינף פונטלעך, האָט נעבעך געמוזט פאַרלאָזן מעלבורן און צוריקפאָרן קיין פראַנקרייך.

אין דער ליפּסקי־קאַפע האָב איך אויך געטראָפן דעם שפּעטער באַקאַנטן אינדוסטריעלער און וויכטיקן קולטור־געזעלשאַפטלעכן טוער לעאָ פינק. מיר האָבן זיך פאַנאַנדערגערעדט און איך האָב אים דערציילט מיין לאַגע. האָט ער מיר געזאָגט, אַז ער קומט איצט פון אַ פאַרם־שטעטל, בערוויק, 25 מייל פון מעלבורן. די אויסטראַלישע רעגירונג האָט דאָרטן געשאַפן קליינע קאָלאָניזאַציע־„סעטלמענטס” פון אַ דרייסיק אַקער לאַנד, פאַרזען אויך מיט אַ הויז. דאָס זענען קליינע לאַנד־ווירטשאַפטן נישט פאַר ווייץ, פאַר וועלכע מען דאַרף האָבן טראַקטאָרן, נאָר פאַר גרינס, מילך און הינער. די אידיי פון דער רעגירונג איז געווען צו באַזאָרגן די צוריק־געקומענע מלחמה־אינוואַלידן. די דאָזיקע סעטלמענטס זענען נישט געווען באַגרענעצט אויסשליסלעך פאַר די דעמאָביליזירטע, נאָר פאַר יעדן וואָס איז גרייט געווען צו קויפן אַזאַ פאַרם פאַר דריי הונדערט פונט. איצט דאַרף מען בלויז פופציק פונט אַלס דעפּאָזיט און די רעשט אויסצוצאָלן אין משך פון יאָרן.

האָבן זיך דאָרטן באַזעצט אַ זעקס יידישע פאַמיליעס און צווישן זיי אויך ער, לעאָ פינק, מיט זיין ברודער. (דער בערוויק־פּראָיעקט האָט זיך נישט פאַרווירקלעכט, ווייל דער באָדן איז נישט געווען צוגעפּאַסט פאַר לאַנדווירטשאַפט). צוגערעדט זיי צו דעם האָט איינער לעאָנאַרד קאַנעווסקי, אַ רוסיש־יידישער עמיגראַנט, וועלכער איז געקומען קיין אויסטראַליע נאָך פאַר דער ערשטער וועלט־מלחמה. ער איז געווען באַהערשט פון דער אַמאָליקער רוסישער פאָלקס־באַוועגונג, די נאַראָדניקעס. קאַנעווסקי האָט געהאַלטן, אַז יידן דאַרפן זיך נישט באַשעפטיקן מיט לופט־פּרנסות, נאָר מיט פיזישער פּראָדוקטיווער אַרבעט. לעאָ פינק האָט מיט אים מסכים געווען. ער ראָט מיך, אַז איך זאָל זיך באַגעגענען מיט קאַנעווסקין. גערעדט און געטאָן.

בין איך אַוועק צו דעם דאָזיקן אידעאַליסטישן רוסיש־יידישן אינטעליגענט. ער האָט מיך פיין אויפגענומען, געווען זייער אויפמערקזאַם און רואיק צו מיין ענטוזיאַזם. ער האָט מיך געפּאָרשט, פּונקט ווי אַ רב, צו ווען מען איינער קומט זיך מגייר זיין. צי בין איך פּסיכיש און פיזיש צו דעם צוגעגרייט? איז דאָס נישט אַ ציטווייליקער אימפּולס? צי וועל איך האָבן אויסדויער? ווען איך האָב אים אויף אַלעם געגעבן אַ פּאָזיטיוון ענטפער, האָט ער מיר געגעבן אַ בריוו צו וועמען איך דאַרף זיך ווענדן, כדי מיין נייער פּלאַן זאָל רעאַליזירט ווערן.

געקומען צוריק אין רעסטאָראַן, האָט מיך דערוואַרט אַ נייער סורפּריז. די שטענדיקע איינוואוינער אין קאַפע האָבן געקענט מיין לאַגע, אַז איך בין פאַרצווייפלט וואָס איך קען נישט באַקומען קיין אַרבעט. איז צו מיר צוגעקומען איינער מיט אַ טעלעגראַמע אין האַנט און זאָגט צו מיר: „בורשטין, איך האָב פאַר אייך אַ „דזשאָב”. די געשיכטע פון דעם איז אַזאַ: פּונקט ווי איך, האָט ער אויך געזוכט אַרבעט. האָט ער באַמערקט אַן אַנאָנס אין דער אויסטראַלישער פּרעסע, אַז אַ פאַרמער זוכט אַן אַרבעטער פאַר זיין לאַנדווירטשאַפט. האָט ער געשריבן צו אים, אַז ער איז גרייט אָנצונעמען דעם פּאָסטן. אויף דעם איז אָנגעקומען אַ פּאָזיטיווער ענטפער. און דאָס איז טאַקע די

סענדער בורשטין

די חבלי-לידה פון אַן עמיגראַנט

(אַ קאַפּיטל פון אַ גרעסערער אַרבעט)

דער באַלעבאָס פון מיין „האָטעל" ה׳ ליפּסקי (דאָס איז דער פאָטער פון שפּעטער באַוואוסטן זשורנאַליסט סעם ליפּסקי) איז שוין געווען אין לאַנד אייניקע יאָר. אויך ער איז געקומען אָן זיין פרוי. אין שטאָט האָבן זיך אַרומגעדרייט הונדערטער עמיגראַנטן, בחורים, ווי אויך חתונה געהאַטע מענער וואָס האָבן איבערגעלאָזט זייערע פרויען און משפחות אין דער היים. זיי האָבן נישט געהאַט וואו אַריינצוקומען, וואו זיך צוזאַמענטרעפן. דער באַלעבאָס מיינער איז געווען אַ גאַנץ ענערגישער און פּעאיקער מענטש, באַהאַוונט אין וועלטלעכע און רעליגיעזע לימודים. האָט ער געדונגען אַן אַלט הויז, אין עק דראַמאָנד און פאַראַדיי גאַסן אין קאַרלטאָן. אין דער הויך, אויפן ערשטן שטאָק, האָט ער צוגעגרייט צימערן פאַר נייע עמיגראַנטן, און אונטן, אין פראָנט, איינגעאָרדנט אַ רעסטאָראַן. ער פלעגט אַליין קאָכן און סערווירן. קאַפע ליפּסקי איז געוואָרן אַן אַדרעס, דאָרטן פלעגט זיך טרעפן די גאַנצע עמיגראַציע.

ווי אַזוי איך בין דורכגעשלאָפן די ערשטע נאַכט אין אויסטראַליע וועל איך קיין מאָל נישט פאַרגעסן. איך האָב כמעט נישט צוגעמאַכט קיין אויג. איך בין געקומען אין לאַנד אין מיטן פון אויסטראַלישן ווינטער און נישט געווען צוגעגרייט צום היגן קלימאַט, בפרט אַז אין יענער צייט זענען די צימערן נישט געווען באַהייצט. מיר האָט געציטערט אַ צאָן אין אַ צאָן און מיינע מחשבות זענען געגאַנגען אויף רעדלעך.

אַז איך האָב זיך אויפגעהויבן אין דער פרי נאָך אַ גאַנצער נאַכט נישט שלאָפן, און אַרויסגעקוקט דורכן פענצטער, איז מיר געוואָרן נאָך מער קאַלאַמוטנע. איך בין געוואָרן נאָך מער דערשלאָגן און די איינזאַמקייט האָט זיך געלייגט ווי בליי אויף מיין נשמה. איך האָב געזען פאַר זיך ברייטע און לאַנגע גאַסן און זעלטן ווען אַ מענטש דורכגיין. אין דער קאַפע איז קיינער נישט געווען אַ חוץ דעם באַלעבאָס, וועלכער איז כסדר געווען אין באַוועגונג, געריימט פון נעכטן ביינאַכטיקן טומל.

אין אָוונט אָבער האָב איך שוין דאָרטן געטראָפן אַ היפּשע צאָל פון די נאָרמאַלע געסט. ווער ס׳איז געקומען טרינקען אַ קאַווע, עסן אָוונט־ברויט, שפּילן אַ שאַך, אַ דאַמקע, מאַכן אַ קערטל, אָדער גלאַט זיך טרעפן מיט עמיצן. קיינעם פון מיינע שיפס־ברידער האָב איך נישט באַגעגנט. זיי זענען פאַרפאָרן צו זייערע קרובים. די מענטשן זענען געווען פאַר מיר פרעמדע, אומבאַקאַנטע. מען זוכט באַקאַנטשאַפט, מען הערט זיך צו צו שמועסן. די געסט ביי די טישלעך טיילן זיך קעגנזייטיק מיט די באַריכטן פון אַ טאָג אַרבעט, וועגן מסחר, פרנסה, אויסזיכטן אויף אַ „דזשאָב".

דאָ בין איך געוואָר געוואָרן זאַכן וועגן וועלכע איך האָב אפילו נישט געחלומט. אין לאַנד הערשט אַן עקאָנאָמישער קריזיס, ס׳איז פאַראַן אַ גרויסע אַרבעטלאָזיקייט, הונדערטער, טויזנטער מענטשן דרייען זיך אַרום אָן אַרבעט. מענטשן הונגערן.

אַז איך בין אַרויס אין גאַס האָב איך געקאָנט באַמערקן אין די פענצטער פון אַ סך הייזער די אויפשריפט: „טו לעט", מ׳האָט מיר אויפגעקלערט דעם טייטש: צום פאַרדינגען. מענטשן האָבן נישט געקאָנט אויסהאַלטן די קאָסטן פון פולע דירה-געלט, האָט מען אַריינגענומען סובלאָקאַטאָרן, אָדער צוויי משפחות האָבן בשותפות זיך געטיילט מיט דער וואוינונג, עס זאָל קאָסטן ביליקער. די גרינע עמיגראַנטן האָבן טאַקע געהאַט די מעגלעכקייט צו באַקומען אַן אָנשטענדיקן צימער פאַר אַ נישט טייערן אָפּצאָל. אַז מען איז אַוועק אין די מער באַוועגלעכע גאַסן, מיט די געשעפטן, האָט מען געקענט זען פרישע „פרנסות". אַזוי ווי בעטלען איז לויטן אויסטראַלישן געזעץ פאַרבאָטן, האָבן מענטשן געזוכט אַנדערע מעגלעכקייטן זייער שטיקל ברויט צו פאַרדינען מיט אַ „נאָרמאַלער" אַרבעט. זיי האָבן אויסגעזונגען, אָדער אויסגעשפּילט אויף אַ מוזיקאַלישן אינסטרומענט, פאַרשידענע מעלאָדיעס, אָדער שלאַגערן פון יענער צייט, און גוטע מענטשן האָבן אַריינגעוואָרפן זייער אָפּצאָל אין היטל, וואָס איז געלעגן אין פראָנט פונעם מוזיקער. אַנדערע וועלכע האָבן נישט פאַרמאָגט דעם טאַלאַנט פון אַזעלכע מוזיקער אָדער זינגער, פלעגן גיין אויף די מערק, נישטערן צווישן מיסט און דאָרטן זוכן דעם אָפּפאַל פון גרינסן, ביינער פון פלייש און מיט דעם שטילן זייער הונגער. מיינע אויגן האָבן צוגעזען די בילדער און דאָס האָט נאָך מער אויפגערעגט מיינע אַזוי אויך גענוג אָנגעשטרענגטע נערוון, און נאָך מער טונקעלער געמאַכט מיינע האָפענונגען און פּערספּעקטיוון.

געווען איז עס אין יאָר 1928, ווען ס׳איז אויסגעבראָכן דער גרויסער עקאָנאָמישער קריזיס אין צפון־אַמעריקע און ווי אַ שטורעם-ווינט זיך געלאָזט איבער דער וועלט. דאָס האָט אויך אויסטראַליע נישט אויסגעמיטן.

מיינע פריינד אין קאַפע, זעענדיק מיין צערודערטקייט און דענערווירונג, האָבן זיך באַמיט מיך צו באַרויִק, אַז די לאַגע איז נישט אַזוי געפערלעך. ס׳איז נאָר אַ שאָד וואָס איך בין געקומען מיט אַ זעקס חדשים צו שפּעט, ווייל דאַן וואָלט איך גלייך געקאָנט באַקומען אַרבעט ביי

נישט געליטן אַזוי פיל פון דעם נאַצישן גענאָסיד און גרויזאַמקייט, ווי ווייס־רוסלאַנד, צוליב אירע וועלדער און זומפּן איז דאָס געוואָרן דער וויכטיקסטער פּלאַץ פון סאָוויעטישן קריג.״

איינשטיין גיט אָן דעם ציפער פון „צוויי מיליאָן צוויי הונדערט טויזנט איינוואוינער — אַ פערטל פון דער גאַנצער באַפעלקערונג אין דער ווייס־רוסישער רעפּובליק, זענען אומגעבראַכט געוואָרן אַלס רעזולטאַט פון דעם גענאָסיד. צוזאַמען זענען 9,200 דערפער דאָרט פאַרניכטעט געוואָרן במשך פון די דריי יאָר נאַצישער אָקופּאַציע. פון זיי זענען עטלעכע הונדערט פאַרברענט געוואָרן, ווי בכיוונדיקע אַקטן פון טעראָר און גענאָסיד״.

דער מחבר גיט אָפּ אַ גרויסן פּלאַץ די פּאַרטיזאַנער־קאַמפן אין רוסלאַנד און אין פּוילן, וואָס איז ווערט צו זיין ממש אַ בוך פאַר זיך. ער שרייבט: „די געשיכטע פונעם יידישן אָנטייל אין פּאַרטיזאַנישן קריג אויף דער פּוילישער און סאָוויעטישער טעריטאָריע, קען מען נישט באַנעמען אַנדערש ווי אין דעם קאָנטעקסט פון דעם פּוילישן און סאָוויעטישן ווידערשטאַנד דורך דער פּאַרטיזאַנער־באַוועגונג״.

איינשטיין ציטירט דעם שעף פון דער דייטשער ווערמאַכט־דעפּאַרטאַמענט און גיט אָן אַ ציפער פון דער צאָל סאָוויעטישע אומגעבראַכטע קריגס־געפאַנגענע, וואָס האָט דערגרייכט 5 מיליאָן

אַ וויכטיקער קאַפּיטל אין איינשטיינס בוך איז דער צושטייער וואָס יידן האָבן געגעבן דער רויטער אַרמיי פון 1918 ביז 1945. פּראָפּאָרציאָנעל, אַן אויסערגעווייינלעכער צאָל פון „גאָר שטאַרק טאַלאַנטירטע קאָמאַנדירן, פון הונדערטער גענעראַלן און הונדערט און פערציק העלדן פון ראַטן-פאַרבאַנד. ווען מען זאָל קאַלקולירן דעם האַלבן מיליאָן יידן, וואָס האָבן געקעמפט אין דער רויטער אַרמיי בעתן צווייטן וועלט־קריג, אין דער פּראָפּאָרציע פון דער אַלגעמיינער באַפעלקערונג, האָט עס נישט צו זיך קיין גלייכן״.

איך האָב, נאַטירלעך, געקענט נאָר אָנרירן פון אויבן אין געציילטע שורות דעם ריזיקן צונויפגעקליבענעם מאַטעריאַל, וואָס איינשטיין האָט אַרויסגעבראַכט אין די 970 זייטן. עס איז אַ ווערק אויף פאַרשידענע פלאַכן פון פּאָליטישער און היסטאָרישער באַדייטונג און עס דאַרף דאָס בוך לייענען יידן און נישט־יידן.

1) Stephen Hawes and Ralph White (eds.), "Resistance in Europe".

2) Reuben Ainsztein, "Jewish Resistance in Nazi-Occupied |Eastern Europe".

איזי אוניקאָווסקי

מיניאַטורן

צום קאָנקורס פון שילער־אַרבעטן פאַר דער „מרים בוקס־־רינגעלבלום פּרעמיע״ פאַרן יאָר 1974 האָט איזי אוניקאָווסקי, דאַן אַ שילער פון צענטן קלאַס פּרץ־שול און קאַרגע 17 יאָר אַלט, אָנגעשריבן אַ גרעסערע פּאָעמע „דער ייד״. די זשורי איז נתפּעל געוואָרן פון דער פּאָעמע און פּרעמירט זיין אַרבעט ווי איינע פון די בעסטע.

דער לערער י. גיליגיטש האָט איינגעלאַדן אוניקאָווסקין און אים געגעבן עטלעכע לעקציעס אין טעאָריע פון ליטעראַטור, דער עיקר פון ריטעם פון יידישן פּערזנבוי (איזיס פּאָעמע איז געשריבן געוואָרן אָן אַ ריטעם). נאָכן ענדיקן דעם קורצן לעקציע־קורס האָט ער אים געבעטן צושטעלן מוסטערן פון אַלע עלעמענטאַרע פינף ריטעם־פאָרמען פון יידישן פּערזנבוי. אַלס רעזולטאַט האָט ער באַקומען פון אוניקאָווסיקן די „מיניאַטורן״.

כאָריי

אונדזער לעבן איז אַ לידל
שוועבט עס אין דער לופטן.
ביימער זענען לעבנס טרוימען:
רייס נאָר אָפּ די פּרוכטן.

יאַמב

פאַרגעס מיך נישט ווען ביסט אין גלאַנץ,
פאַרגעס מיך נישט מיין פריינד,
ס׳קען מאָרגן זיין אַן ענד צום טאַנץ
קענסט פאַלן אויך שוין היינט.

דאַקטיל

וואו איז דאָס שטיבעלע, וואו איז די גאַס,
וואו איז די פאָרשטאָט וואָס כ׳האָב שוין פאַרלאָזט?
וואו איז די אַטמאָספער מיט איר פריינט
און מיט איר וואַרעמקייט וואָס האָט געשיינט?

אַמפיבראַס

מיר לויפן, מיר, לויפן, מיר לויפן צום ברעג
מיר פאַלן שוין איבער דעם ראַנד.
דער אָפּגרונט, ער גענעצט און שלינגט איין די טעג;
פון שטיינער, עס בלייבט שוין נאָר זאַמד.

אַנאַפּעסט

נאָר מיר לויפן, און שרייען, און לאַכן צו פיל,
און דערביי איז אַ באַרג פון ירידה;
און דער ווינט פון חלומות צעברעכט דאָס געפיל
פון זיין מיד, מיינע פריינט, מיינע ברידער!

דורכפאַל פון דער דייטשער אַרמיי פולשטענדיק צו באַזיגן דעם ראַטן־פאַרבאַנד און די גרויזאַמקייט פון דער דייטשער פּאָליטיק אין די דעראָבערטע לענדער; גלייכצייטיק דער אַפּיל פון סטאַלינען צו דעם טיף־איינגעוואָרצלטן רוסישן נאַציאָנאַליזם, האָט אַרויסגערופן אַ שטאַרקן אָפּקלאַנג און מעכטיקן אָפּרוף פון ווידערשטאַנד. די געאָגראַפיע פונעם לאַנד האָט צוגעשטעלט גענוג דעקונג פאַר גרויסע פּאַרטיזאַנער־גרופּן, זיי זאָלן זיך אָרגאַניזירן איבער די אויסגעצויגענע דייטשע ליניעס פון באַדינונג און קאָמוניקאַציע וועלכע זענען געווען פאַר זיי צוטריטלעכע צילן.״

דער סאָוויעטישער ווידערשטאַנד איז, ציפערמעסיק, געווען דער שטאַרקסטער אין דער נאַציש־אָקופּירטער אייראָפּע, ער איז געווען פאַרבונדן מיט די אַממיינסטן מיליטערישע פאָרמען פון אָרגאַניזאַציע און אַקטיוויטעט, אונטער אַ צענטראַלער אָנפירונג פון מאָסקווע, און פאַרבונדן מיט דער סטראַטעגיע פון די הויפּט־סאָוויעטישע כוחות. עס האָט פונקציאָנירט ווי אַ הילף־אָרעם פון דער רויטער אַרמיי און געשפּילט אַ באַדייטנדיקע ראָל אין דייטשלאַנדס מפּלה.

„ווידערשטאַנד אין אייראָפּע״ איז אַ זאַמלונג פון עסייען. דער גרעסטער פון זיי, פאַרנעמט זיך מיט דעם ווידערשטאַנד קעגן היטלעריזם אין דייטשלאַנד און אין פראַנקרייך, ווי אויך וועגן די אינערלעכע פאַנאַנדערטיילונגען צווישן די פּאַרטיזאַנער־גרופּן און פראַקציעס מיט זייערע פאַרשידענע וועגן און צילן. עס איז אַ ווערטפול בוך און גוט באַאַרבעט.

* * *

ראובן איינשטיינס גרויס ווערק (בערך טויזנט זייטן) „דער יידישער ווידערשטאַנד אין דער נאַציש־אָקופּירטער מזרח־אייראָפּע״, איז אַ דאָקומענטירטע שטודיע אויף אַ ברייט פעלד וועגן דעם יידישן ווידערשטאַנדס-גייסט קעגן די אונטערדריקער אין לויף פון לאַנגע דורות, אָפּוואַרפנדיק דעם פאַרשפּרייטן מיטאָס („פון שאָף צו דער שחיטה״), אַז די יידן האָבן בכלל נישט געפּרוווט שטעלן אַ ווידערשטאַנד.

איך וועל זיך נישט אָפּשטעלן דאָ אויף דער באַלייכטונג פון מחבר אויף אַ לאַנגער געשיכטלעכער טעמע אין וועלכער ער באַהאַנדלט דעם ענין: דער ייד, ווי אַ קעמפער אין די לעצטע צוויי טויזנט יאָר. אָט דעם קאַפּיטל פאַרענדיקט דער מחבר מיט אַן אַנאַליז, וואָס פאַר אַ וויכטיקע ראָל יידן האָבן געשפּילט אינעם אויפבוי פון דער רויטער אַרמיי, פון וועלכער טראָצקי (זיין יידישער נאָמען: בראָנשטיין) איז געווען דער גרינדער.

דער גרעסטער טייל פון דעם ווערק פאַרנעמט זיך מיט דער האַלטונג פון די יידן בעת די היטלער־יאָרן, זייער פּאַרטיזאַנער־ראָל אין פוילן און אין רוסלאַנד, די געטאָ־אויפשטאַנדן און די רעוואָלטן אין די טויט־לאַגערן.

די קוואַליטעט פון איינשטיינס גרויס ווערק באַשטייט אין דער פאָרשונג און דאָקומענטאַציע פון אַלץ, וואָס זאָגט עדות וועגן דער לעצטער לייזונג. אַ חוץ דער גרויסער צאָל צוזאַמענגענומענע עדות, לעבנגעבליבענע פון אוישוויצער לאַגער, האָט דער מחבר נאָכגעפאָרשט די דאָקומענטן און אַרכיוון, וואָס זענען פאַרבליבן פון די דייטשע לאַגערן אין אינטערנאַציאָנאַלן אויסזיכונגס־דינסט אין אַראָלסאָן (מערב דייטשלאַנד). ער גיט איבער די גאַנצע געשיכטע, ווי אַזוי דער אוישוויץ-לאַגער האָט זיך געשאַפן אין 1940, צו ערשט ווי אַ לאַגער פאַר פּאָליאַקן; שפּעטער פאַר די רוסישע געפאַנגענע (סעפּטעמבער 1941), וועלכע מען האָט אַריינגענומען אין די עקזיסטירנדיקע ניין בלאָקן. און נאָך דעם, דאָס אויפבויען דעם נייעם לאַגער אין בירקענהאַי מיט די גאַז־קאַמערן און קרעמאַטאָריע, וואָס איז געוואָרן דער פאַרניכטונגס־לאַגער פון אוישוויץ. ער דערמאָנט באַקאַנטע פאַקטן וועגן די פּאָליאַקן פון דעם לאַגער, וואָס האָבן נישט דערלאָזט צו קיין אויפשטאַנד.

איינשטיין אונטערשטרייכט, אַז די רוסישע געפאַנגענע צוזאַמען מיט די יידן האָבן אין לאַגער געפּרעסט צו מאַכן אַן אויפשטאַנד, אָבער די פּאָליאַקן האָבן עס סאַבאָטירט. ער שרייבט: „די איינציקע נאַציאָנאַלע גרופּע, וואָס איז געווען אומשטאַנד צו מאַכן אַן אויפשטאַנד זענען געווען די פּאָליאַקן, אָבער זיי האָבן עס נישט דערלאָזט. דעריבער איז געווען נאָר די „זאָנדערקאָמאַנדאָ״, וואָס איז באַשטאַנען פון די יידן און רוסן״. ער ציטירט דעם קאָמענדאַנט פון לאַגער, העס: „ווי שטאַרק די מאַכט זאָל נישט האָבן געווען אין לאַגער, וואָלט דאָך אוממעגלעך געווען צו באַהערשן די געפאַנגענע, אויב מ׳וואָלט נישט אויסגענוצט זייערע קעגנזייטיקע אַנטאַגאָניזמען. וואָס גרעסער עס איז געווען די צאָל פון די אַנטאַגאָניזמען... אַלץ לייכטער איז געווען צו באַהערשן דעם לאַגער; „צעטייל און הערש״. ווייסן מיר, אַז דער אַנטיסעמיטיזם ביי די פּאָליאַקן איז געווען שטאַרק און טיף. דאָס גופא האָט געשאַפן אַ פאַרבאַנד צווישן די דייטשע באַנדיטן מיט אַ גרויסער צאָל פון זייערע „אַרישע״ קרבנות. מיר קענען מסכים זיין מיטן מחבר, ווען ער שרייבט „די אַממיינסטן אָנגעשטעקטע פון דער קראַנקהייט (אַנטיסעמיטיזם) זענען געווען די פּאָליאַקן און דאָס האָט געהאַט אַ גרויסע באַדייטונג, ממש פון ערשטער ראַנגע, אין דער געשיכטע פון דער ווידערשטאַנדס־באַוועגונג״.

אויף אַן 130 זייטן באַשרייבט איינשטיין די באַדייטונג און דעם כאַראַקטער פון וואַרשעווער געטאָ־אויפשטאַנד. אין דער ענגלישער שפּראַך איז דאָס זייער וויכטיק און האָפנטלעך, אַז דאָס וועט דערגיין אויך צום נישט־יידישן לייענער, ער זאָל באַקומען אַ בילד פון וואַרשעווער געטאָ פאַר און בעת דעם אויפשטאַנד.

אַנאַליזירנדיק די פּרווון צו מאַכן אַן אויפשטאַנד אין די אַנדערע געטאָס פון פוילן, קומט דער מחבר צו ווייסרוסלאַנד, וואו צען טויזנט יידן פון מינסק האָבן זיך אַרויסגעריסן פון געטאָ און זיך פאַרבונדן מיט די פּאַרטיזאַנער אין די ווייס־רוסישע וועלדער. ער באַמערקט: „פון די אַלע לענדער, וואָס דייטשלאַנד האָט אָקופּירט, האָט קיינער

יצחק קאַהאַן

ייִדישער ווידערשטאַנד אין מזרח-אייראָפּע

צווישן די פאַרשידענע ביכער, וואָס זענען לעצטנס דערשינען וועגן דעם אַלגעמיינעם ווידערשטאַנד און באַזונדערס וועגן דעם ייִדישן ווידערשטאַנד אין די נאַציש אָקופּירטע לענדער פון מזרח־אייראָפּע, וויל איך אַרויסהייבן צוויי ביכער אין דער ענגלישער שפּראַך, וואָס טיילן זיך אויס פון די פיל אַנדערע דערשינענע ביכער אויף דער טעמע.

„ווידערשטאַנד אין אייראָפּע" נעמט אַרום די יאָרן 1945-1939, און די מחברים סטיפען האַוס און ראַלף ווהייט גיבן אַן אַנאַליטיש בילד וועגן דער קאָנצעפּציע פון ווידערשטאַנד קעגן דעם נאַצישן שונא אין יעדן באַזונדערן לאַנד.

די ראָל פון די פּאַרטיזאַנער אין דער נאַציש־אָקופּירטער מזרח־אייראָפּע איז געווען אַנדערש, ווי אין מערב־אייראָפּע, פּונקט, ווי היטלער־דייטשלאַנד האָט אָנגעווענדט אַן אַנדער פּאָליטיק אין פּוילן און רוסלאַנד, ווי לגבי פראַנקרייך, בעלגיע, נאָרוועגיע און דענעמאַרק. מיט דעם איז טאַקע פאַרבונדן די אינסטאַלאַציעס פון די פאַרניכטונגס־לאַגערן אין פּוילן, וואָס ווערן איצט — אומפאַרשעמט — אָפּגעלייקנט מצד די נעאָ־נאַציסטישע אַפּאָלאָגעטיקער. זיי פאַררופן זיך אויף די קאָנצענטראַציע־לאַגערן אין עסטרייך און אין דייטשלאַנד, וועלכע האָבן נישט געהאַט די גאַז־אויוונס, ווי דאָס איז געווען אין די פּוילישע קאָנצענטראַציע־לאַגערן, און דאָס זוכן זיי אָנצוגעבן אַלס באַווייז, אַז די לאַגערן זענען אומעטום געווען די זעלבע. דאָס איז פאַרשטענדלעך אַ פולשטענדיקער ליגן און פעלשונג פון דער ווירקלעכקייט.

דאָס באַציט זיך אויך צום כאַראַקטער פון ווידערשטאַנד קעגן נאַצישן שונא. אַנדערש האָט דער ווידערשטאַנד אויסגעזען אין מזרח־אייראָפּע — צוליב דער שרעקלעכער אַכזריותדיקער אויסראָטונגס־פּאָליטיק לגבי דער ציווילער באַפעלקערונג, וואָס היטלער האָט אָנגעווענדט אין פּוילן און אין רוסלאַנד, און גאָר אַנדערש איז געווען די היטלעריסטישע פּאָליטיק אין נאָרוועגיע אָדער דענעמאַרק. ראַלף ווהייט ווייזט גלייך אין ערשטן קאַפּיטל פון זיין בוך, אָט דעם קאָנטראַסט און אילוסטרירט עס מיט פאַקטן און ציפערן וועגן דער דייטשער פּאָליטיק. ער שרייבט:

„די שוידערלעכע שינאה צו ייִדן, סלאַווּן און באָלשעוויקעס, וואָס די דייטשע פירערשאַפט האָט אַרויסגעוויזן, איז אין אַ געוויסער מאָס צוליב דעם פאַרלאַנג פון לעבנסרוים, בעיקר מיטן ציל צו רעדוצירן פּוילן און די אַלע אַנדערע דעראָבערטע לענדער פון רוסלאַנד צו אַ צושטאַנד פון אונטערטעניק מאַכן זיי, וואָס האָט נישט געהאַט קיין שום פּאַראַלעל ערגעץ אַנדערש. דאָס איז באַגלייט געוואָרן מיט אַן אומפאַרגלייכלעכן רעזשים פון טעראָר און אויסראָטונג. עקספּלואַטאַציע און אונטערדריקונג זענען געווען אוניווערסאַלע טעמעס פון דער נאַציסטישער פּאָליטיק (אומעטום), אָבער עס איז געווען פאַרשידנאַרטיק זייער מאָס און באַדייטונג אין דער אינטענסיווקייט: עס לאָזט זיך גאָר נישט פאַרגלייכן די אומגלויבלעכע ווילדע אכזריותדיקייט וואָס איז באַשטימט געוואָרן פאַר פּוילן און רוסלאַנד. עס איז דאָך נישט געווען קיין צופאַל וואָס פּוילן איז באַשטימט געוואָרן פאַר דער סצענע פון דער ענטגילטיקער לייזונג, דורך די שוידערלעכסטע פאַרניכטונגס־לאַגערן; אַז דער נאַצישער ענטפער פאַר אומברענגען איין דייטש דורך אַ לאָקאַלן ווידערשטאַנדלער איז געווען צו דערשיסן אַלס נקמה אַ צען לאָקאַלע איינוואוינער אין נאָרוועגיע, אין יוגאָסלאַוויע 100 און אין פּוילן 1000. צו פאַרגלייכן מיט דעם לעצטן ציפער איז קענטיק, אַז די דייטשע פּאָליטיק אין די אַנדערע טיילן פון אָקופּירטן אייראָפּע איז געווען פאַרהעלטנישמעסיק מילד. ספּעציעל איז דאָס געווען אין דעם „מאָדעל פּראָטעקטאָראַט" פון דענעמאַרק, און אין אַ קלענערן פאַרנעם אין נאָרוועגיע, האָלאַנד און פראַנקרייך, וואו די דייטשן האָבן געפּרוּווט צו געווינען די קאָאָפּעראַציע פון דער אָרטיקער באַפעלקערונג."

אין די שורות איז דאָ אַן ענטפער פאַר דעם נעאָנאַציסטישן פּראָפּאַגאַנדיסט קאָלין ווילסאָן, וועלכער פרעגט קלאָץ־קשיות, וועגן די קאָנצענטראַציע-לאַגערן אויף דער טעריטאָריע פון מזרח־אייראָפּע און די פאַרשידענע לאַגערן, וועלכע האָבן שוין פון פריער עקזיסטירט אין דייטשלאַנד, ווי דאַכאַו, למשל.

דער אונטערשייד אין דער באַהאַנדלונג צווישן די פאַרשידענע לאַגערן איז באַשטאַנען אין דער אונטערשייד פון דער היטלעריסטישער פּאָליטיק אין מזרח־אייראָפּע, וואו ער האָט געשטרעבט צו קאָלאָניזירן, און די לענדער ווי פראַנקרייך און ענגלאַנד, וועלכע זענען אַרויס אין קריג קעגן דייטשלאַנד. די היטלעריסטישע איינשטעלונג צו די דערמאָנטע באַזונדערע לענדער אין דער אָקופּירטער אייראָפּע, האָט אַרויסגערופן די אַנדערשקייט פון דעם כאַראַקטער אין דעם פּאַרטיזאַנער־קאַמף און ווידערשטאַנד־באַוועגונג הינטער די דייטשע קריגס־ליניעס.

דאָס ווערט אונטערגעשטראָכן דורך דעם מחבר ראַלף ווהייט אין זיין אויבנדערמאָנטן בוך. ער שרייבט: „דער

ער־זאָל, פירט דעם עולם וואוהין ער, דער קינסטלער, וויל און אַזוי ווי ער וויל. די פולקאָמע אייניקייט צווישן צושויער און אינטערפּרעטאַטאָר, נאָך מער, דאָס פולקאָמע באַהערשן דעם צושויער דורך דער איינציקער פּערזאָן אויף דער בינע, איז די קראַפט פון יעקב ראָטבוימס אינטערפּרעטאַציע.

ש. ב.

עס לייענט יעקב ראָטבוים...

(צו זיין באַזוך אין מעלבורן)

אויף דער שוואַך־באַלויכטענער בינע שטייט איין מענטש. אָן גרים, אָן כאַראַקטעריזאַציע, אַזוי ווי מען זעט אים טאָג־טעגלעך אין גאַס, אין שטוב, אין טעאַטער. אָבער ווען ער הייבט אָן לייענען, געשעט מיט דער סצענע און מיט די צושויער עפּעס מערקווירדיקס: די פּוסטע סצענע אָן דעקאָראַציעס, ווערט פאַרוואַנדלט אין אַ גאַס פון אַ קליין יידיש שטעטל, אין אַ געטאָ־גאַס, וואו עס לעבן און מאַטערן זיך, דענקען און קעמפן פּשוטע יידישע מענטשן. מיר זעען דייטלעך אָט דאָס בילד, אין צענטער — סאַפּירס וואַרשטאַט ביי וועלכן ער זיצט, גריבלט זיך אין די זייגערס, זאַלקינדס רייך הויז, כאַרלאַפּס וואוינונג, אַלטע, איינגעהויקערטע הייזער און הייזקעס.

באַלד ווערט דאָס געסל פול מיט לעבן און מענטשן. מיר באַקענען זיך מיט ברוך־לייב שולמאַן, מיט שמחה דעם טרעגער, מיט שייקע כאַרלאַפּ, מיט אשר זאַלקינד און מיט די איבעריקע איינוואוינער פון אָט דעם געטאָ־געסל. און כאָטש מיר זעען נישט אויף דער בינע קיינעם פון זיי, כאָטש מיר הערן בלויז די שטימע און זעען די קאַרגע זשעסטן פון דעם לייענער און אינטערפּרעטאַטאָר — יעקב ראָטבוים, ווייסן מיר, ווי יעדער איינער פון די העלדן, וואָס לעבן אויף אין אונדזער פאַנטאַזיע, זעט אויס. ברוך־לייב שולמאַן — אַ ווירדיקער מענטש, וועלכער טראָגט הויך דעם קאָפּ. ער ווייזט אויס צו זיין גרוי פון צרות און פּיין אין זיינע קנאַפּע 40 יאָר, אָבער פון זיינע אויגן קוקט אַרויס נישט בלויז צער און עגמת־נפש. זיינע געפּרעסטע ליפּן דריקן אויס עקשנות, אַ ווילן וועלכן עס האָט דערוועקט ביי אים דער פּאַרטיזאַן בעריש, סאַפּירס זון, אַ ברייטביייניקער בחור מיט אַן אָפן האַרץ, מיט קלאָרע אויגן.

אָט זעען מיר עדות פון דער באַגעגעניש צווישן סאַפּירן מיט זיין זון בעריש. מיר זעען פאַר זיך צוויי קרישטאַל־ריינע יידישע מענטשן — טאַטע און זון. דער יונגער — איז דאָס געוויסן פון פאָלק. ער רופט צום קאַמף, דער צווייטער — די קלוגשאַפט פון פאָלק. מיט זיין שטילער, טאָג־טעגלעכער אַרבעט גיט ער הילף נישט נאָר די פּאַרטיזאַנער אין וואַלד, נאָר אויך די פאַרלוירענע, דורך דעם אומגליק אַרויסגעשטויסענע פון גלייכגעוויכט מענטשן.

...יעקב ראָטבוים לייענט, זיינע זשעסטן, זיין מימיק רופט אַרויס צום לעבן אַלץ נייע און נייע געשטאַלטן, אַלץ טיפערע איינצלהייטן, שטריכן פון דעם געטאָ־געסל. וויפיל גליק און גלייכצייטיק אומגליק איז פאַראַן אין דער נאָך נישט רייפער, נאַיווער, ריינער ליבע פון דודל און גאָל־דעלע. זייערע יונגע, שיינע געשטאַלטן ווערן געמאָלן דורך דעם אינטערפּרעטאַטאָר מיט אַ סך ליבשאַפט, מיט טיפן מיטגעפיל צו זייער יונג לעבן, וואָס מוז איבערגעריסן ווערן.

שטאַרק, בולט און רעאַל איז די געשטאַלט פון העניעך דעם משוגענעם מיט די אויפגעהויבענע הענט. אַ גרויל נעמט דורך דעם זאַל, ווען העניעך — ראָטבוים — שרייט אויס:

— איך טאָר נישט אַראָפּלאָזן די הענט... די וועלט... די וועלט קאָן חלילה חרוב ווערן!...

און ווען ער קומט אַריין דאָס צווייטע מאָל און אַ פּרוי שרייט אויס:

— זעט נאָר... בלוט... בלוט רינט פון זיינע הענט... מ'האָט אים אָפּגעהאַקט די פינגער! — זעט יעדער אין צושויער־זאַל ווי די אויפגעהויבענע הענט פון העניעכן זענען באַגאָסן מיט בלוט, וואָס רינט אין זיינע אַדבל.

מיר הערן דעם אויפרייס פון היטלעריסטישן שווערן טאַנק, אונטער וועלכן ס'האָט זיך געוואָרפן סאַפּיר, אַרומ־געבונדן מיט גראַנאַטן. מיר זעען, ווי עס שטאַרבט זיין זון בעריש, וואָס האָט געבראַכט אין געטאָ געווער און הילף, באַצאָלנדיק דערפאַר מיט זיין אייגן לעבן. און נאָך זעען מיר, ווי עס וואַקסט דער מוט אַפילו ביי די, וואָס האָבן אים פריער פאַרלוירן, וואָס זענען געווען פול מיט שרעק.

טיף אויפגעטרייסלט זענען די צושויער אין זאַל. עדשט ווען ס'הילכן אָפּ שטורמישע אַפּלאָדיסמענטן באַ־נעמט מען, אַז מען אַפּלאָדירט נישט די אַרטיסטן, נישט דער טרופּע, נאָר איין מענטש, איין קינסטלער — יעקב ראָטבוימען.

אין וואָס באַשטייט די קראַפט פון יעקב ראָטבוים, וועלכער האָט איינער אַליין געהאַלטן אין שפּאַנונג דעם גאַנצן זאַל, פאָרשטעלנדיק אין זיין איינער פּערזאָן אַ גאַנ־צע גאַלעריע פון יידישע פאָלקס־מענטשן, מיט די טיפסטע שטריכן פון זייער כאַראַקטער און אַפילו פון זייער אויסערלעכן אויסזען?

דער סוד באַשטייט אין דעם, וואָס יעקב ראָטבוים — דער אינטערפּרעטאַטאָר — פאַראייניקט אין זיך דעם טאַלאַנטפולן רעזשיסער, וועלכער לעבט אויף אין דער פאַנטאַזיע פונעם צושויער די העלדן פון דער פּיעסע, בינדט צוזאַמען די אַקציע אויף דער בינע אין איין גאַנצ־קייט — מיט דעם פּרעכטיקן לייענער און מאָלער, וועל־כער קאָן מיט אַ ריר פון דער האַנט, מיט אַ באַוועגונג פון געזיכט אָדער מיט דער אינטאָנאַציע פון דער שטימע מאָלן גאַנצע בילדער און סצענעס, כאַראַקטערן און געשטאַלטן. און ווען מיר וועלן צוגעבן, אַז צום רעזשיסער און מאָלער פאַראייניקט זיך נאָך דער פיינפילנדיקער און דערפאַרע־נער שוישפּילער, וואָס קאָן מיט דער מינדסטער, אָבער גלייכצייטיק אויסדרוקספולער באַוועגונג איבערגעבן דעם נשמה־פאַרשטאַנד פונעם העלד — האָבן מיר פאַר זיך דאָס בילד פון יעקב ראָטבוים דעם אינטערפּרעטאַטאָר, וועלכער באַהערשט פון דער ערשטער מינוט דעם צושוי-

פאַרן נישט קיין ישראל, איז נישט באַגרינדעט. יעדער ייד וואָס פאָרט אַרויס פון רוסלאַנד, וואוהין עס זאָל נישט זיין און באַקומט די מעגלעכקייט זיך צו פאַרבינדן מיטן ייִדישן ישוב, דאַרף באַטראַכט ווערן אַלס אַ געראַטעווע־טער פאַרן יידישן פאָלק. עס איז נויטיק צו קענען די באַדינגונגען פון דער סאָוויעטישער ווירקלעכקייט כדי צו פאַרשטיין וואָס עס מיינט פאַר אַ ייד אַנצונעמען דעם באַשלוס פון עמיגראַציע. דאָס אַליין איז שוין אַ געוואַג־טער שריט.

די פּראָצעדור פון אַנגעבן אויף אַן אַרויספאָר־וויזע, דאָס באַפרייען פון דער אַרבעט; די אַנגסטן פאַר פאַרפאָל־גונגען — שרעקן אָפּ פון אָננעמען די ענדגילטיקע שריט. מען דאַרף זען די גליקלעכע פּנימער פון יידן וואָס פאַר־לאָזן דעם סאָוועטישן גן־עדן כדי צו פאַרשטיין וואָס זיי האָבן איבערגעלעבט פאַרן אַרויספאָרן פון דאָרטן.

אין אַלע צייטן איז עמיגראַציע אַ קאָמפּליצירטער פּראָ־בלעם; נייע לעבנס־באַדינגונגען, נייע מענטאַליטעט, די שוועריקייטן ביים איינאָרדענען זיך — דאָס אַלץ איז אַ קייט פון איבערלעבונגען צו וועלכע עס איז דעם עמי־גראַנט שווער זיך צוצוגעוואוינען.

עס קומט אַ גרויסע אָנערקענונג די יידישע אינסטי־טוציעס וואָס ווייזן אַרויס פריינדשאַפט און אונטערשטי־צונג און העלפן די נייע אימיגראַנטן. די וואָס פאָרן אין די פאַראייניקטע שטאַטן, קאַנאַדע, אויסטראַליע, ווייזט דער „האיאס" אַרויס פיל הילף ביים אויפהאַלטן זיך אַ לענגערע צייט אין רוים, און ביים דערליידיקן די נויטיקע פּאַפּירן. אפילו אַזאַ קליינער יידישער ישוב ווי עס איז אויסטראַליע ווייזט אַרויס אַ גרויסע הילף פאַר ניי־געקומענע פון רוס־לאַנד. מען האַלט אויס ביים אָנקומען; מען העלפט מיט וואוינונגען; מען שיקט קינדער אין שולעס און מען העלפט צו געפינען אַרבעט.

די מערהייט פון די ניי־געקומענע שאַצן אָפּ אָט די הילף. זיי אָרדענען זיך ביסלעכווייז איין און זענען צו־פרידן ווען זיי לעבן זיך אַריין אין די נייע באַדינגונגען. צו דערגרייכן עפּעס דויערט אָבער אַ לענגערע צייט, ווייל צוליב דער שפּראַך־באַריערע מוז מען בייטן אָפּט די באַ־שעפטיקונג, וואָס איז נאָך שווערער פאַר מענטשן פון מיטעלן און עלטערן דור. עס עקזיסטירט דערצו נאָך אַ פּסיכאָלאָגישע באַריערע: מענטשן וואָס האָבן דאָס גאַנצע לעבן אָפּגעלעבט אין סאָוויעטן־פאַרבאַנד זענען צוגע־וואוינט אַז אַלץ גיט מען זיי. „דאַיוט" — אַרבעט גיט מען, אַ וואוינונג גיט מען, א.א.וו. דאָ אָבער דאַרף מען אַלץ באַזאָרגן אַליין, אַרויסווייזנדיק אייגענע איניציאַטיוו. דערפאַר איז דער אָנהויב אין נייעם לאַנד פאַר אָט די מענטשן אַ שווערער פּראָבלעם.

אין איצטיקן מאָמענט ווערט געמאַכט אַ פּרווו צו שאַפן אַ קלוב פאַר סאָוויעטישע עמיגראַנטן, וואָס זאָל האָבן אַלס אויפגאַבע זעלבסט־הילף, מיט אייגענע כוחות העלפן איינער דעם אַנדערן. אָבער היגע יידישע אינסטי־טוציעס דאַרפן אַרויסווייזן דעם קלוב אַזוי פיל הילף ווי פיל ס'איז נאָר מעגלעך.

אַ וויכטיקער שריט, איז צוצוציען די אימיגראַנטן צו דעם יידישן געזעלשאַפטלעכן לעבן אין אַלע אַספּעקטן פון יידישער קולטור. דעריבער איז ווערט דאָ איבערצו־געבן וועגן דעם וויכטיקן שריט אין דער ריכטונג וואָס די „קדימה" האָט געמאַכט, ווען זי האָט איינגעלאַדן סאָ־וויעטישע אימיגראַנטן צו די פאַמיליע־אָוונטן, איינגע־אָרדנט אין דער „קדימה". ספּעציעל איינדרוקספול איז געווען דער אָוונט אין דעצעמבער 1975, אין וועלכן עס האָבן זיך באַטייליקט יוגנטלעכע אימיגראַנטן. דער אָוונט האָט דערנענטערט די נייע און די אַלטע אימיגראַנטן פון מעלבורן, וואָס האָבן צוזאַמען פאַרבראַכט אין אַ דערהויב־ענער אַטמאָספער פון יידישן גייסט.

אויך די בני־ברית האָט איינגעאָרדנט אַן אויספלוג קיין הילסוויל, וואָס איז אַדורך מיט גרויס דערפאָלג.

אין איצטיקן מאָמענט שטרעבן מיר צו אָרגאַניזירן אונדזער יוגנט אונטערן דאַך פון „קדימה", וואו זיי זאָלן זיך קענען אויסלעבן אין די שעהן פרייע פון לערנען און אַרבעט.

עס וואונדערט מיך, וואָס די אויסטראַלישע יידישע פּרעסע באַהאַנדלט איבערהויפּט נישט די פּראָבלעמען פון יידישע אימיגראַנטן אין אויסטראַליע וועלכע קומען פון רוסלאַנד. דאַקעגן פאַרנעמט זיך די אַמעריקאַנער און דרום־אַפריקאַנער יידישע פּרעסע מיט די פּראָבלעמען אין אַ גרויסער מאָס, האָפנטלעך וועט אויך דאָ קומען צו אַן ענדערונג אין דער באַציאונג.

מיר האָפן אַז די נאָענטסטע צוקונפט וועט ברענגען אַ לייזונג פאַר דעם גרעסטן טייל פון די פּראָבלעמען מיט וועלכע עס ראַנגלען זיך די ניי־געקומענע יידן פון ראַטן־פאַרבאַנד אין אויסטראַליע.

With Compliments of . . .

MAGNET SHOE Co.

PTY. LTD.

24 HIGH STREET, WESTGARTH

Telephones:

48-4434

48-8159

48-7045

דער הילף פון פעטראָ־דאָלאַרן אָנגענומען די טרויעריק־באַרימטע רעזאָלוציע קעגן ציוניזם. דער בולט אַנטיסעמי־טישער ציל פון דער רעזאָלוציע קען ווערן אַ ווירקזאַם געצייג אין די הענט פון דער נישט איבערקלייבערישער ק.ג.ב.

אַ באַזונדער קאַפּיטל איז דער ייִדיש־נאַציאָנאַלער אַספּעקט. לאָמיר אָננעמען אַז דער נאַציאָנאַלער פונק איז ביי די סאָוויעטישע ייִדן קיין מאָל נישט פאַרלאָשן געוואָרן. נאָך די שווערע קלעפּ אין דער היטלער־תקופה, האָט אין דעם נאָך־מלחמה פעריאָד דאָס סאָוויעטישע ייִדנטום געליטן פון נגישות און רדיפות, און אויך פון אַ בלוט־אָפּצאַפּונג. מיט דעם עלימינירן פיזיש, דורך אויסהרגענען, די עליטע פון פאָלק, האָבן די סאָוויעטן געצילט צו פאַרלעשן דעם טליענדיקן נאַציאָנאַלן פונק ביי די ייִדן. מיט סאָוויעטישער פּערפידיע האָבן זיי כלומרשט אויפגעעפנט די טירן פאַר טאָטאַלער אַסימילאַציע, אָבער גלייכצייטיק געלאָזן דעם „פלעק" פון ווערן באַצייכנט אַלס „ייִד" אויף דעם ייִדישן פּאַספּאָרט — עס קען דאָך אַ מאָל צונוץ קומען!

אין די עטלעכע צענדליק יאָר פון דעם ייִדיש־סאָוויעטישן מיטלאַלטער האָט דער פונק פון נאַציאָנאַלן באַוואוסטזיין געטליעט, דאָס אַנטשטיין פון מדינת־ישראל האָט דעם פונק אויפגעוועקט פון לעטאַרגיע, און די מלחמה פון די זעקס טעג האָט אים ברייט צעפלאַקערט. כוח און מוט פאַר אויסדויער אין דעם אומגלייכן קאַמף פון די דריי מיליאָן ייִדן קעגן סאָוויעטישן גיגאַנט, איז געווען דער רוף פון די ייִדן אין די תפוצות, אַ רוף וואָס האָט אָפּגעהילכט מיטן אַלטן עטלעכע טויזנט־יאָריקן עכאָ: „שלח את עמי!"

בינדן זיך צונויף די דריי אַספּעקטן פון דעם רוסישן יציאת־מצרים אין איין נישט צעררייסבאַרע גאַנצקייט. די צוקונפט וועט באַווייזן צי רוסלאַנד וועט אַרויפגיין אויף דעם וועג פון הומאַניזם און געבן נישט נאָר די ייִדן די רעכט צו עמיגרירן, נאָר אויך צו אַנדערע בירגער־אונטערטאַנען.

צום פרילינג איז נאָך וויט, דאָך האָבן זיך אויפן סאָוויעטישן האָריזאָנט באַוויזן די ערשטע שטראַלן.

סערגיי רובינשטיין

געדאַנקען פון אַ סאָוויעטישן עמיגראַנט אין אויסטראַליע

אין אָנהויב פון די 70־קער יאָרן איז געשען אַ נס די סאָוויעטישע ייִדן, ווען מען האָט אָנגעהויבן צו דערלויבן צעשיידטע משפחות זיך צו פאַראייניקן מיט זייערע קרובים אין ישראל און אַנדערע לענדער.

די לאַגע פון ייִדן אין רוסלאַנד האָט זיך שטאַרק פאַרערגערט נאָך דער צווייטער וועלט־מלחמה: די ליקווידאַציע פון דער ייִדישער קולטור האָט זיך אויסגעדריקט אין צומאַכן די ייִדישע צייטונג, דאָס ייִדישע טעאַטער און די פאַרניכטונג פון זייערע אַרבעטער. ייִדישע שרייבער זענען דערשאָסן געוואָרן און נאָך דעם „ענין פון די דאָקטוירים" זענען באַגרענעצט געוואָרן די מעגלעכקייטן פון אַרבעט פאַר ייִדן און אויך ביים אָנקומען אויף העכערער אַקאַדעמישער אויסבילדונג.

די אַלע מעשים האָבן צוגעווירקט צו דער אַנטוויקלונג פון אַנטיסעמיטיזם סיי פון אויבן, סיי מצד די נידעריקע שיכטן פון דער באַפעלקערונג. אין די לעצטע יאָרן איז דער אַנטיסעמיטיזם געוואָרן אַרויסגעוויזן עפנטלעך. די דאָזיקע דערשיינונג האָט געברענגט אַ צוויייִקע רעאַקציע: אַ שטייגענדיקע אַסימילאַציע ביי ייִדן און אַ וואוקס פון נאַציאָנאַלן באַוואוסטזיין ביי אַנדערע. כאָטש די ביידע דערשיינונגען זענען קעגנזעצלעכע, דאָך האָבן זיי זיך אַנטוויקלט פאַראַלעל מיט דער זעלבער קראַפט.

אמת, די אַסימילאַציע־טענדענצן האָבן פאַר די אַסימילירנדיקע זיך ייִדן נישט געבראַכט קיין געוואונטשענע רעזולטאַטן. ווייל אויסבאַהאַלטן זיך מיט דער נאַציאָנאַלער אָפּשטאַמונג איז יורידיש פאַרבאָטן. אָבער דאָס איז שוין אַן אַנדער פּראָבלעם, וואָס דאַרף באַזונדער באַהאַנדלט ווערן.

שוין נישט איין מאָל איז אין דער געשיכטע פון ייִדן געוואַקסן דער נאַציאָנאַלער באַוואוסטזיין אַלס רעזולטאַט פון אַנטיסעמיטיזם. אַ דעצידירנדיקן איינפלוס אויף דעם שטייגנדיקן נאַציאָנאַלן באַוואוסטזיין ביי די ייִדן אין רוסלאַנד האָט געהאַט דער פאַקטאָר פון דער זעקס־טאָגיקער מלחמה אין 1967. וואָס מער די סאָוויעטישע פּראָפּאַגאַנדע האָט געוואָלט באַווייזן ישראל אין ליכט פון אַן אַגרעסאָר און די נעבעכדיקע אַראַבער אַלס קרבנות, אַלס מער איז געוואַקסן דער שטאָלץ מיט דעם זיג פון אונדזער פאָלק.

אַ גרויסע השפּעה האָט דאָס געהאַט אויף דער ייִדישער יוגנט אין רוסלאַנד, וואָס האָט אָפּגעפילט איר פּאָלשטענדיקע ציל־לאָזיקייט פון עקזיסטענץ אין ראַטן־פאַרבאַנד. די אויבנדערמאָנטע מאָמענטן זענען געווען דער רעאַלער באָדן אויף וועלכן ס'איז אויסגעוואַקסן די סיבה פאַר ייִדן פון וועלן עמיגרירן פון סאָוויעט־פאַרבאַנד.

צוגלייך מיט דער עמיגראַציע קיין ישראל איז אויך אָנגעגאַנגען די עמיגראַציע אין אַנדערע פרייע לענדער. אונדז דוכט זיך, אַז דאָס וואָס מען האָט טענות צו די וואָס

י. מ. לעווין

3 הויפּט־אַספּעקטן פון יציאת רוסלאַנד

דער מאָדערנער „יציאת מצרים“ פון רוסלאַנד שטעלט מיט זיך פאָר אַ קאָנגלאָמעראַט פון מער ווי דריי אַספּעקטן, אָבער פון אַלגעמיינעם בילד טיילן זיך בולטער אויס פאָלגנדע דריי: דער הומאַניטאַרער, דער יידיש־נאַציאָנאַלער און דער סאָוויעטישער.

פון די אויסגערעכנטע דריי דאַרף און מוז דער הומאַניטאַרער אַספּעקט באַטראַכט ווערן אַלס נומער איינס, אַלס דער וואָרצל פון דעם אַלגעמיינעם קאָמפּליצירטן פּראָבלעם ביים באַרירן דעם ברען־פּונקט פון דער אויסעראָרדנטלעכער געשעעניש, וועלכע איז אָן אַ פּרעצעדענט אין דער סאָוויעטישער פּאָליטיק בכלל. און אין דער באַציאונג פון די סאָוויעטן לגבי יידן בפרט. ס'איז לגמרי נישט נויטיק זיך צו פאַררופן אויף דזשעפערסאָנס „דעקלאַראַציע פון מענטשן־רעכט“, אויף די יונ״אָ רעזאָלוציעס וועגן „די רעכט פון פרייהייט פון באַוועגונג פאַרן יחיד“, צי גאָר אויף דעם אַמעריקאַנער־סאָוויעטישן אָפּמאַך „וועגן פרייער עמיגראַציע בכלל און פאַר יידן בפרט — אויב די לעצטע פאַרלאַנגען עס“.

כדי צו באַגרינדן דעם פּרינציפּ פון פרייער עמיגראַציע, איז גענוג צו נעמען פאַר אַן אויסגאַנג־פּונקט דעם טיף־פאַרוואָרצלטן דראַנג צו פרייהייט ביי יעדן בעל־חי, ביים מענטש אין דער ערשטער ריי. פרייהייט אין איר עצמדיקייט, ווי אויך אין אַלע פאָרמען אין; וועלכע זי איז מחויב זיך צו מאַניפעסטירן, איז דער נאַטירלעכער, פונדאַמענטאַלער באַדינג פאַר דעם מענטשנס נאָרמאַלער עקזיסטענץ און אַנטוויקלונג. דאָס איז קלאָר. דער קאַמף קעגן אונטערדריקונג ווערט דעריבער דער מאָטאָר און די פאָן פון יעדער פרייהייט־באַוועגונג. פון דעם איצטיקן קאַמף פון די רוסישע יידן פאַר פרייער עמיגראַציע איינגעשלאָסן, די גורמים פאַר דעם אויפגעוואַכטן דראַנג נאָך פרייהייט זענען פאָלגנדיקע: די לאַנג־דויערנדיקע טאָטאַלע אָפּגעשלאָסנקייט פון רוסלאַנד פון דער איבעריקער וועלט, דער ריקזיכטלאָזער, אייזערנער רעזשים פון דער סאָוויעטישער דיקטאַטור, דער באַלעבאָס איבער לעבן און טויט פון זיינע בירגער־אונטערטאַנען, און לסוף, די אומדערטרעגלעכע, אַלץ אַרומנעמענדיקע אַטמאָספער פון אומזיכערקייט און שרעק פאַרן מאָרגנדיקן טאָג, איז געווען די פּסיכאָלאָגישע באַזע פאַר רעוואָלט.

די גרויע, נישט פריינטלעכע טאָג־טעגלעכקייט פון רוסישן בירגער־אונטערטאַן האָט גינסטיק אויסגעווירקט אויף דער געדייאונג פון אַ בונטאַרישן אויפרייס־מאַטעריאַל וואָס דערווייל האָט עס דערפירט צו אַ קליינער עקספּלאָזיע פון אומגעדולד. דער אויפרייס האָט דערווייל געמאַכט אַ גאָר קליינעם דורכברוך אין גיגאַנטישן סאָוויעטישן מאָנאָליט. דער קליינער דורכברוך איז אָבער געוואָרן אַ געשעעניש, וועלכע קען שטעלן אין געפאַר די סאָוויעטישע קאָנצעפּציע וועגן רעכט פון בירגער, וועגן רעכט פון מענטש. מיט דעם דערלויבן אויף אַ באַגרענעצטע אפילו עמיגראַציע פון יידן פון דער סאָוויעטישער פאַרמאַכטקייט, שאַפט זיך אַ נישט געוואונטשענע שפּאַנונג, אַ רוף פאַר ענדערונג פון די אומצאָליקע פעלקער אין די סאָוויעטישע מאַכט־גרענעצן. אַ רוס, אַן אוקראַינער, אַן אוזבעק וועט מיט רעכט קענען פרעגן: מיט וואָס זענען מיר ערגער פאַר די יידן? זיי איז דערלויבט צו עמיגרירן — און מיר מוזן בלייבן זיצן שטיל און געהאָרכזאַם!

זיי וועלן נישט קענען און אויך נישט וועלן פאַרשטיין די פּערפידיע, קאָמפּליצירטע הינטער־קוליסן שפּיל פון דער סאָוויעטישער דיפּלאָמאַטיע, וואָס מיטן אַרויסלאָזן עטלעכע צענדליק טויזנט יידן געווינען זיי אַ צוג אין דער שאַך־פּאַרטיי מיט געניטקייט אויסגעשפּילט מצד אירע שפּילערס.

דאָס אַרויסלאָזן צו ביסלעך די יידן איז אַ כלומרשטער זשעסט לגבי אַמעריקע: זעט, מיר זענען נישט אַזוי שלעכט ווי אַנדערע מאָלן אונדז! גלייכצייטיק האָט עס געדינט אַלס אַ דעליקאַטע וואָרענונג צו די אַראַבישע הערשער. אויב איר וועט נישט נאָכפאָלגן אונדזער פּאָליטיק פון איזאָלירן אַמעריקע אין מיטעלן מזרח, וועלן מיר פאַרפלייצן ישראל מיט רוסישע יידן! צי דאָס דראָענדיקע געשפּענסט פון יידישער פאַרפלייצונג האָט געווירקט אויף דער נאָכגיביקייט פון די אַראַבער איז מער ווי צווייפלהאַפט. דאָך איז עס געוואָרן אַ קליינע דאַמאָקלעס־שווערד אויפגעהויבן פון רוסלאַנד אויף דער אַראַבישער פּאָליטיק.

אַ באַוועגונג פאַר פרייהייט איז אַן אָנשטעקנדיקער באַציל, און אויב זי פאַרשפּרייט זיך ווערט זי אַ געפאַר פאַרן רעזשים. מוזן דעריבער קומען קעגנמאָס־מיטלען — און זיי זענען פאַראַן דאָרט אין כמות און אין איכות. אָפּזאָגן פון דער אַרבעט שטעלט דעם ווידערשפּעניקן מחוץ למחנה. אין אַזאַ פאַרמאַכטער געזעלשאַפט ווי עס איז סאָוויעט־רוסלאַנד דראָט עס מיט אומקום. אָפּזאָגן פון דער אַרבעט איז דער מילדסטער, דער „הומאַניטאַרסטער“ מעטאָד. פאַראַנען מערערע דראַקאָנישע מיטלען — איינשליסן אין דער אַרמיי, דערקלערן דעם אָפּגעזאָגטן פון דער אַרבעט אַלס אַ „סאָציאַלן פּאַראַזיט“ (ער „לעבט“ דאָך ווי נישט איז...) און אַלס אַזעלכן פאַרשיקן אויף צוואַנגס־אַרבעט אויף מערערע יאָרן. באַזונדער שוידערלעך איז אַזאַ ווידערשפּעניקן בירגער דאָס פאַרמאַכן אים אין אַ משוגעים־הויז. אַזעלכע פאַלן זענען פאַראַן אין די הונדערטער.

לעצטנס האָט די ק.ג.ב. באַקומען אַ „געשאַנק“ פון הימל, וועלכן זי אַליין האָט אומדירעקט געהאָלפן באַשליסן. די אָרגאַניזאַציע פון „די פאַראייניקטע פעלקער“ האָט מיט

רעכט, הילפס־אָרגאַניזאַציעס, אָבער קיין צענטראַלע אָנפירערשאַפט פון גאַנצן יידישן לעבן אין אַמעריקע איז צום באַדויערן נישט געשאַפן געוואָרן.

ביי אונדז אין אויסטראַליע איז דאָס יידישע קהילה־לעבן באַזירט אויפן בריטישן מוסטער פון „באָרד אָף דעפּיוטיס", וואָס באַשטייט פון דעפּוטאַטן וועלכע פאַרטרעטן סינאַגאָגע־געמיינדעס, פילאַנטראָפּישע אינסטיטוציעס און אַנדערע אָרגאַניזאַציעס. צוליב דער סטרוקטור פון אַ געמיינדע פון פאַרטרעטער בלויז פון אינסטיטוציעס, האָט נישט און קען נישט דער דורכשניטלעכער ייד האָבן אַ ווירקונג אויפן גאַנג פון יידישן קהילה־לעבן דאָ הי.

מיטן אויפקום פון מדינת־ישראל האָט זיך געשטאַרקט די מיינונג, אַז יידיש־געזעלשאַפטלעך לעבן אין די צעשפּרייטונגען דאַרף זיין געבויג בלויז צו באַגרענעצן זיך צו פינאַנסיעלער אונטערשטיצונג פאַר דער מדינה. די דערפאַרונגען פון די לעצטע צענדליק יאָרן האָבן אָבער אונדז געלערנט, אַז בלויז מאַטעריעלע אונטערשטיצונג איז נישט גענוג, נישט פאַר דער מדינה און נישט פאַר די יידישע ישובים אין דער וועלט. דער גורל פון גאַנצן יידישן פאָלק, סיי אין דער מדינה און סיי אין די תפוצות, איז זייער שטאַרק אָפּהענגיק איינער פון דעם צווייטן. (אַמבולטסטן האָט דאָס אַרויסגעוויזן די לעצטע אַנטי־ציוניסטישע רעזאָלוציע פון יונ"אָ.)

אויב מיר גיבן זיך אָפּ אַ דין־וחשבון, אַז יידיש לעבן אין מדינת־ישראל און אין דער גאָרער וועלט קען נישט אויפגעהאַלטן ווערן בלויז מיט געלט־זאַמלונגען, דאַן איז דער געבאָט פון דער שעה — אַ פאַרשטאַרקטער, גוט־אָרגאַניזירטער און איינהייטלעך־יידישער קהילה-לעבן, געבויט אויף דעמאָקראַטישע יסודות.

דער אידעאַלער סיסטעם וואָלט געווען — אַ יידישע קהילה צו וועלכער עס געהערן אַלע יידן, אַויסגעהאַלטן דורך זייערע שטייערן און אָנגעפירט דורך אַ דעמאָקראַטיש־געוויילטער אָנפירונג. אָבער, צום גרויסן באַדויערן, איז עס דערווייל אַ ווייטער וואונטש, וועלכן מען מוז פּראָפּאַגירן און פאַר אים קעמפן.

דער „ראַט פון יידישע פאָרשטייער" („באָרד אָף דעפּיוטיס") אין וויקטאָריע, ביי אַלע זיינע פעלערן און שוואַכקייטן, איז די רעפּרעזענטאַנץ פון מעלבורנער יידנטום. אויף זיין פאָרום, יעדן חודש, קומען זיך צונויף די פאָרשטייער פון יידישע אָרגאַניזאַציעס און באַהאַנדלען די פּראָבלעמען און אויפגאַבן וועלכע שטייען פאַרן וועלט־יידנטום און אָרטיקן יידישן ישוב.

דער ראַט האָט נישט קיין לעגאַל־רעכטלעכע מאַכט, ווי יידישע קהילות אין אייראָפּע. די אָנגעהעריקייט (און דאָס אויך נישט פון קיין יחידים נאָר פון אָרגאַניזאַציעס) איז אַ פרייוויליקע, דעריבער אויב די אָרגאַניזאַציע וויל אויספירן איר וויכטיקע און פאַראַנטוואָרטלעכע ראָל אין יידישן לעבן, מוז זי זיין טאָלעראַנט צו אַלע שטרעמונגען פון אונדזער געמיינדע. איר אויפגאַבע דאַרף זיין נישט צו דערדריקן, נאָר צו שטאַרקן אַלע צווייגן און שטרעמונגען פון אונדזער מעלבורנער יידישן ישוב.

דער יידיש-סעקטאָר אין מעלבורן האָט אַ וויכטיקע און פאַראַנטוואָרטלעכע ראָל צו שפּילן אין אַלגעמיינעם קהילה־לעבן, וויל מיר זענען די שארית־הפליטה פון פאַרניכטעטן יידישן לעבן אין מזרח־אייראָפּע, וואָס האָט הינטער זיך אַ טויזנט־יאָריקע טראַדיציע פון אַ פול־בלוטיקן שעפערישן יידישן לעבן. אָבער כדי אונדזער סעקטאָר זאָל קענען קאָנסטרוקטיוו און פּאָזיטיוו באַווירקן דעם קהילה־לעבן, פאַרלאַנגט זיך פריער פאַר אַלץ אַ קאָנסאָלידירונג פון אונדזער אייגענעם אָרגאַניזאַציאָנעלן לעבן.

מיר פאַרמאָגן אין מעלבורן אַ וואונדערבאַרע קולטור אָרגאַניזאַציע „קדימה", יידישע שולן, לאַנדסמאַנשאַפטן, א"אנד. זיי דאַרפן זיך פאַראייניקן אין אַ יידישער קהילה, וואו יעדער מיטגליד טראָגט צו זיין שטייער און וויילט דעמאָקראַטיש אויס איר אָנפירונג.

אויב מיר וואָלטן געקענט אויפבויען אַזאַ דעמאָקראַטישע יידישע קהילה, וואָלט עס זיכער זייער פּאָזיטיוו זיך אָפּגערופן אויפן געזעלשאַפטלעכן לעבן פון גאַנצן יידישן ישוב אין מעלבורן.

ניי־דערשינענע יידישע ביכער

— אין יאָר 1975 איז דערשינען אין מעלבורן דאָס בוך „קינדער אין געטאָ" פון דער יידישער שרייבערין שבע גלאַס־ווינער. צו די שאַפונגען וועלכע זענען געווידמעט דער יידישער מאַרטיראָלאָגיע געהערט אויך דאָס בוך „קינדער אין געטאָ", אין וועלכן די שרייבערין האָט באַשריבן די יסורים און דעם אומקום פון די יידישע געטאָס פון פוילן.

— אין דעם זעלבן יאָר איז דערשינען דאָס בוך „פון מיין לעבן", פון דער היגער כלל־טוערין פרוי רחל בענעט. דאָס בוך איז אַ באַשרייבונג פון מעשים טובים פון 75 יאָר יידיש אימפּולסיוו לעבן, אָנהויבנדיק פון איר געבוירן־שטאָט ראַדאָם, פוילן, ביז איר איצטיקן וואוין־אָרט אין מעלבורן. פרוי בענעט האָט אונדז איבערגעגעבן די דורותדיקע שיינקייט פון דעם פאַרשוואונדענעם רייכן יידישן לעבן פון פוילן און די אַנטוואַנדלונג פון די דאָזיקע שפּרודלדיקע יידישע אַקטיוויטעטן אין דעם אַנגעיזירטן יידישן לעבן אין מעלבורן.

— אין 1976 וועט דערשיינען דאָס דריטע בוך פון דעם היגן באַקאַנטן יידישן שרייבער און ליטעראַטור־קריטיקער יצחק קאַהאַן. דער מחבר האָט זיך קונה־שם געווען מיט זיינע פריערדיקע צוויי ווערק — „פונקען און פלאַמען" און „אויפן צעשיידוועג" — אין דער יידישער ליטעראַרישער וועלט. פאָריקן יאָר איז אים צוגעטיילט געוואָרן אַ גרעסערע סטיפּענדיע פון אויסטראַלישן ליטעראַטור־פאָנד כדי י. קאַהאַן זאָל אָנשרייבן אַ גרעסערע אַרבעט וועגן דער אויסטראַלישער ליטעראַטור. אָט דאָס ווערק וועט דערשיינען היי־יאָר אונטער דעם נאָמען „שמועסן" מיט אויסטראַלישע שרייבער.

דער רעדאַקטאָר פון די אַמאָליקע „יידישע פּאָסט" אין מעלבורן, גדליה שאַיאַק, וועט אין 1976 אַרויסגעבן אַ היסטאָריש בוך, געשריבן אויף דער קאַנווע פון דער יידישער געשיכטע אין פוילן, דער עיקר פון דעם אויטאָרס געבוירן-שטאָט לאָוויטש.

י. אָ.

א. זשעלעזניקאָוו

צי קענען מיר האָבן אַ יידישע קהילה אין מעלבורן?

דאָס יידישע קהילה־לעבן איז מער ווי צוויי טויזנט יאָר אַלט. יידישע זעלבסטפאַרוואַלטונג האָט אין פאַרשיידענע צייטן און לענדער אָנגענומען ספּעציפישע פאָרמען, אַרויסגערופן דורך די באַזונדערע פּאָליטישע און קולטור־רעלע אומשטענדן פון לאַנד, אָבער אין דעם עיקר איז זי שטענדיק געבליבן דער פאַרוואַלטונגס־אָרגאַן, וואָס האָט געשטרעבט צו באַפרידיקן די פאַרשידנאַרטיקע נויטן און אינטערעסן פון יידישן לעבן.

דער פּראָטאָטיפּ פון יידישער קהילה־פאַרוואַלטונג איז אויפגעקומען אין דעם אַמאָליקן בבל. אַ קאָלעגיע פון זיבן פאָרשטייער, די אַזוי־גערופענע „פּרנסי הכנסת", איז אויסגעקליבן געוואָרן פון אַלע קהילה־מיטגלידער וואָס האָבן געצאָלט זייער קהילה־שטייער. אין 10־טן יאָרהונדערט טוישט מען אויפן דעם סיסטעם פון „זיבענער קאָליגיע" אין דייטשלאַנד, שפּאַניע, פראַנקרייך און שפּעטער אין פּוילן.

אין מיטלעלטער, אין אייראָפּע, וואו די טענדענץ פון דער מלוכה־מאַכט און פון דער גאַנצער מיטלאַלטערלעכער געזעלשאַפט איז געווען צו צעשיידן די באַפעלקערונג לויט סאָציאַלע גרופּן, ווערט די יידישע קהילה אַ קאָרפּאָראַציע פאַר זיך, אַזוי ווי די אַנדערע קאָרפּאָראַציעס פון דער דעמאָלטיקער געזעלשאַפט; אויסערלעך כאַראַקטעריזירט דורך דעם וואָס זיי האָבן געלעבט אָפגעשיידט אין אַ באַזונדערן קוואַרטאַל אין דער יידן־שטאָט, אָדער געטאָ, מיט איר אייגענעם פאַרוואַלטונגס־אַפּאַראַט; מיט פאַרצווייגטע פונקציעס ווי יעדע אַנדערע קאָרפּאָראַציע.

די אינטערעסן פון די קהילות האָבן גורם געווען, אַז די קהילות פון באַשטימטע פּראָווינצן זאָלן זיך פאַראייניקן אין די אַזוי גערופענע „ועדי המדינות", וועלכע האָבן באַהאַנדלט שטייערן־ענינים, ווירטשאַפטלעכע און קולטורעלע פּראָבלעמען, וואָס דאָס טאָג־טעגלעכע לעבן האָט אַרויסגערופן אויף דער יידישער גאַס. די ווייטערדיקע אַנטוויקלונג האָט דערפירט דערצו, אַז די פּראָווינץ־פאַר־באַנדן האָבן זיך פאַראייניקט אין אַ ועד פון גאַנצן לאַנד ווי דער „ועד אַרבע הארצות" אין פּוילן און דער „ועד ליטאַ" אין ליטע. זיי האָבן געשפּילט אַן אויסערגעוויינלעך וויכטיקע ראָל אין אַנטוויקלען דאָס יידישע לעבן אין מזרח־אייראָפּע.

די אָנפירונג פון יידישן קהילה־לעבן אין 18-טן און 19-טן יאָרהונדערט איז, אַזוי ווי אין אַלגעמיינעם לעבן, געלעגן אין די הענט פון איינצלנע גבירישע משפחות, וועלכע האָבן אונטערדריקט די ברייטע יידישע פאָלקס־מאַסן. מיטן אויפקום פון דער השכלה און דער יידישער אַרבעטער־באַוועגונג הויבט זיך אָן אַ קאַמף פאַר רע־פאָרמען פון יידישן קהילה־לעבן.

אין סוף 19־טן יאָרהונדערט פאַרלירן די יידישע קהילות זייער פּאָליטיש־אויטאָנאָמען כאַראַקטער און הערן אויף צו זיין אַן אָרגאַן וואָס איז פאַראַנטוואָרטלעך פאַר די שטייערן פון די אָרטיקע יידן לגבי דער מלוכה. זיי ווערן פאַרוואַנדלט אין רעליגיעזע אָדער סינאַגאָגע גע־מיינדעס מיט מער אָדער ווייניקער ברייטע פּראָגראַמען פון קולטורעלע, פילאַנטראָפּישע און סאָציאַלע פונקציעס. אַזוי אַרום זענען אין אייניקע לענדער די יידישע קהילות געוואָרן פאָלקס־געמיינדעס מיט שטאַרקע סאָציאַלע אימ־פּולסן און דעמאָקראַטישע טענדענצן. די אַנטוויקלונג איז נישט פאָרגעקומען איינהייטלעך. אין פאַרשידענע לענדער האָבן זיך אויסגעפורעמט פאַרשידענע טיפּן געמיינדע־אָר־גאַניזאַציעס, הגם אייניקע האָבן דעם זעלבן כאַראַקטער.

אין די פאַראייניקטע שטאַטן פון צפון־אַמעריקע, וואו ס'איז נישט פאַראַן קיין מלוכהשע רעגולירונגען פון דער רעכטלעכער לאַגע פון די יידישע קהילות, האָבן מיר נישט קיין איינהייטלעכן אָרגאַניזירטן יידישן קהילה־לעבן. עס זענען פאַראַן גרויסע יידישע אָרגאַניזאַציעס, רעליגיעזע קאָנגרעגיישנס, אָרגאַניזאַציעס אין שוץ פון פּאָליטישע

טער־קאָמיטעט פון די פאַראייניקטע שטאַטן און קאַנאַדע, פאָרגעקומען אין די טעג פון חודש אָקטאָבער 1975 מיט דער באַטייליקונג פון עטלעכע הונדערט דעלעגאַטן פון אַלע פּאָליטישע און געזעלשאַפטלעכע ריכטונגען.

די רעזאָלוציעס זענען פאָלגנדיקע:

1) דער ישראל־ישוב איז אַ וויכטיקער טייל פון יידישן וועלט־פאָלק. מדינת־ישראל דאַרף אָבער אָפּשאַצן די היסטאָרישע וויכטיקייט פון די יידישע ישובים אין אַלע טיילן פון דער גאָרער וועלט.

2) די פאַלשע באַציאונג צום אַזוי־גערופענעם „גלות" דאַרף ווערן ליקווידירט: נישט די ליקווידאַציע פון די יידישע ישובים, נישט „קיבוץ גליות", נאָר קאַמף און הילף פאַרן קיום פון יידישן לעבן אומעטום — דאָס איז דער געבאָט פון אונדזער קעגנוואַרט און צוקונפט.

3) דער ערשטער שריט מצד דער יידישער מדינה דאַרף זיין, צו אָנערקענען יידיש אַלס די צווייטע נאַציאָנאַלע שפּראַך אין מדינת־ישראל. אָפּשטעלן די נאָך אַלץ עקזיסטירנדיקע דיסקרימינאַציעס פון יידיש און וו מעג־לעך איינפירן די יידישע שפּראַך אַלס אַ לימוד אויף אַלע שטאַפּלען פון ישראלדיקן שול־וועזן.

י. אַרבאַך

ירושלים וחכמיה

אין 1948, דריי יאָר נאָך דעם ווי דאָס פויליש-ליטווישע יידנטום צוזאַמען מיט דעם כמעט גאַנצן מזרח-אייראָפּעאישן יידנטום זענען געלעגן אין חורבות, האָט דער שרייבער פון די דאָזיקע שורות, אַלס פּליט אין רוים (איטאַליע) באַקומען אַ געפיל פון דערהויבנקייט צוליב צוויי וויכטיקע היסטאָרישע געשעענישן אין יידישן לעבן. די ערשטע געשעעניש — איך וועל איר אָנרופן די פיזישע עקזיסטענץ פון יידישן פאָלק — איז געווען: ארץ ישראל איז געוואָרן מדינת-ישראל. די צווייטע געשעעניש — איך וועל איר אָנרופן די גייסטיקע עקזיסטענץ פון יידישן פאָלק — איז געווען, אַז יידישע עסקנים פון אַלע ריכטונגען האָבן באַשלאָסן צו רופן אַן אַלוועלטלעכע יידישע קולטור-קאָנפערענץ אין ניו-יאָרק.

איך האָב דעמאָלט, אונטערן איינדרוק פון די דאָזיקע צוויי גרויסע געשעענישן, אָנגעשריבן אַן אַרטיקל אונטערן נאָמען: „יבנה וחכמיה". די הויפּט טעזע אין דעם דאָזיקן אַרטיקל, געשריבן מיט 28 יאָר צוריק איז געווען, אַז נאָר דורך קענען צונויפבינדן דעם נס פון אַנטשטיין פון אַ יידישער מדינה, צוזאַמען מיט דעם נס פון צוריק אויפלעבן און צוריק באַנייען דעם יידישן לעבנס-נוסח פון לשון הקודשים-יידיש, וועט אונדז, דעם לעבן-געבליבענעם צעבראָכענעם און צעקאַליעטשעטן דור, באַשערט זיין צו קענען ווייטער שפּינען דעם פאָדעם פון דער יידישער געשיכטע און מיר וועלן קענען איבערפלאַנצן פאַר אונדזערע ווייטערדיקע דורות די רייכע ירושה פון פאַרשניטענעם פויליש-ליטווישן יידנטום.

נאָך 28 יאָר עקזיסטענץ פון מדינת-ישראל מיט אַלע אירע עליות און ירידות — נאָך 28 יאָר עקזיסטענץ פון אַלע יידישע ישובים איבער דער גאָרער וועלט מיט אַלע זייערע ירידות און עליות, ווערט גערופן אין יאָר 1976 אַן אַלוועלטלעכע יידישע קולטור-קאָנפערענץ אין ירושלים. דער הויפּט-ציל — צו קענען געבן אַ פאַריונגערונג-איינשפּריצונג דעם לשון הקודשים-יידיש אין אַלע ניואַנסן און קאָלירן פון דער איצטיקער צייט, סיי אין מדינת-ישראל, און סיי אין די תפוצות.

וויל איך אין מיין היינטיקן אַרטיקל א"נ „ירושלים וחכמיה" עפּעס צוגעבן און עפּעס באַנייען צו דעם וואָס איך האָב געזאָגט מיט 28 יאָר צוריק אין מיין אַרטיקל א"נ „יבנה וחכמיה".

עס זענען פאָרגעקומען אין דער שטורמישער יידישער געשיכטע קאַטאַסטראָפעס פון פאַרשידענעם פאַרנעם: גרויסע און קלענערע, אָבער אַלע מאָל איז געקומען נאָך דער קאַטאַסטראָפע דער נס פון אַן איינשפּריצונג פון המשכדיקייט און דערהויבנקייט סיי אין גייסטיקן און סיי אין פיזישן זין. מיר זענען געבליבן אַ פאָלק, נישט קיין נאַציע, אַ פאָלק וואָס האָט איין רעליגיע, איין אָפּשטאַם און צוויי לשונות מיט פאַרשידענע וואַריאַנטן פון לשון-קודש און אַראַמעאיש אין אַזיע, לשון-קודש און יידיש אין אַלע איבעריקע וועלט-טיילן, קרוב 1000 יאָר לויט דער היינטיקער צייט-רעכענונג.

דער קורצער היסטאָרישער אָפּשניט פון 28 יאָר נאָך דעם חורבן פון „בית שלישי" און דער קורצער היסטאָרישער אָפּשניט 28 יאָר נאָכן אַנטשטיין פון דעם „בית רביעי" — מדינת-ישראל, האָט באַווירקט, אַז סיי פאָלק און סיי מלוכהשאַפט האָבן זיך דערנענטערט און צונויפגעקניפּט, וואָס האָט ווידער געשאַפן דעם נס פון דערהויבנקייט און המשכדיקייט סיי אין פיזישן און סיי אין גייסטיקן לעבן ביי דעם גאַנצן יידישן פאָלק איבער דער גאָרער וועלט.

די דאָזיקע דערנענטערונג און צוזאַמענבונד פון מדינת-ישראל און כל-ישראל האָט טאַקע צונישט געמאַכט די „פילאָזאָפיע" — פון געוויסע פירער פון מדינת-ישראל און אויך געוויסע יידישע פירער פון די תפוצות — אַז דאָס אַנטשטיין פון מדינת-ישראל האָט געשאַפן אַ נייע יידישע נאַציע. פאַרקערט, דער דאָזיקער 28-יאָריקער אָפּשניט האָט באַוויזן באותות ומופתים, אַז מדינת-ישראל איז אַ טייל פון דער באַנייאונג — נאָך דעם גרויסן חורבן — פון דעם אַלטן יידישן פאָלק. און טאַקע דאָס אַלט-נייע יידיש פאָלק באַטייט נישט בלויז די צאָל יידן וואָס לעבן אין ישראל אָדער אין אַנדערע יידישע ישובים איבער דער וועלט — עס באַטייט: פאָלקישע און נאַציאָנאַלע צונויפגעבונדנקייט אויף אַלע געביטן — פיזיש און גייסטיק — און ספּעציעל די צונויפגעקניפּטקייט פון דער היינט-צייטיקער יידישער קולטור מיט דער גרויסער יידישער קולטור פון נעכטן, וויל: קיין שום היינט און קיין שום מאָרגן איז נישטאָ אָן אַ נעכטן!

דער אויספיר: די וועלט-קאָנפערענץ פאַר יידישע קולטור, וואָס דאַרף פאָרקומען אין יאָר 1976 אין מדינת-ישראל מיט דעם נאָמען „ירושלים וחכמיה" — דאַרף זיין מיט דער דערהויבנקייט און המשכדיקייט פון דער קאָנפערענץ אין יאָר 1948 מיט דעם נאָמען „יבנה וחכמיה". די קאָנפערענץ אין ירושלים דאַרף סומירן די געשעענישן אין מדינת-ישראל און אין אַנדערע יידישע ישובים במשך די לעצטע 28 יאָר, נאָך דער ערשטער יידישער קולטור-קאָנפערענץ אין ניו-יאָרק כדי דערגרייכן, כאָטשבי אין אַ מינימאַלער מאָס, אַז לשון-קודש און לשון-הקודשים-יידיש, זאָלן ווערן דער פאַרבינדונגס-כוח, און סיי מדינת-ישראל סיי די יידישע תפוצות זאָלן ווערן איין עם-ישראל, איין יידיש פאָלק!

אַלס אַ יידיש-וועלטלעכער קולטור-מענטש און אַלס אַ מיטגליד פון דער יידיש-וועלטלעכער קולטור-אָרגאַניזאַציע „קדימה" אין אויסטראַליע, שליס איך זיך אָן אין אַ טייל רעזאָלוציעס וועגן „די דרינגענדיקסטע נויטן פון יידישן לעבן איבער דער גאָרער וועלט" וואָס זענען אָנגענומען געוואָרן אויף דעם צוזאַמענפאָר פון יידישן אַרבע-

דער רעזולטאַט פון דער אָפּשטימונג האָט געעפנט די אויגן יענע מלוכות, וועלכע האָבן געהאַלטן אַז געבן ישראל אַ פּאָר „שמיץ" וועט נישט שאַדן, און דערמיט וועלן זיך אַלע באַרויִקן. זיי האָבן נישט פאַרשטאַנען, אַז אויב מען קאָן פּאַטשן איינעם, קאָן מען אָנפּאַטשן אַנדערע אויך. מיט אַ מאָל האָבן זיי אַנטדעקט, אַז די נייע אַפריקאַנער רע־פּובליקן, וועלכע זענען נאָר וואָס אַרויס פון דער פּרימי־טיוועր שטיין־עפּאָכע, זענען געוואָרן מבינים אויף ציוניזם און אויף ראַסיזם, און זיי האָבן געדאַרפט באַטראַכטן און דערקלערן וואָס עס איז באמת געשען.

פון דער אַנדערער זייט, זענען די לענדער וועלכע האָבן צום העכסטן געשריגן, אַליין שולדיק אין ראַסיזם. צום בייַשפּיל: ווען איראַק איז געוואָרן זעלבסשטענדיק, האָט מען קודם אויסגעשאָכטן 10,000 אַסיריער און דער־נאָך זיך גענומען צו די קורדן, וועלכע ווערן נאָך פאַר־פאָלגט ביזן היינטיקן טאָג. אין סודאַן קומט פאָר אומגע־פּער דאָס זעלבע: צפון־סודאַן, וואו עס וואוינען אַראַבער פון איסלאַמישן גלויבן, פירט אַ קאַמף קעגן דרום־סודאַן, וואו ס'וואוינען נעגערס, דאָס רוב פון קריסטלעכן גלויבן. זינט 1960 דערגרייכט די צאָל אויסגעהרגעטע קריסטן אין דרום אין די הונדערטער טויזנטער. אין ליביע, וואו עס הערשט גאַדאַפי, און ער האָט באַשלאָסן נאָכפאָלגן דעם קאָראַן אויף אַזאַ מין אופן, אַז ליביע איז געוואָרן די גרעסטע ראַסיסטישע מלוכה אין דער וועלט. צו דערגענצן די ליסטע מוז מען אונטערשטרייכן, אַז אין סאַודי־אַראַביע עקזיסטירט אָפיציעל שקלאַפן-האַנדל און די שקלאַפן וואָס ווערן פאַרקויפט אויף די מערק זענען אויס־שליסלעך נעגערס. אָבער די נעגער־רעפּובליקן פון אַפריקע פאַרשווייגן דעם דאָזיקן פאַקט.

מען מוז פאַרשטיין, אַז מיט דעם מאָמענט ווען דער קאַמף קעגן ציוניזם און יידן קומט אַרויף אויף דער אינ־טערנאַציאָנאַלער אַרענע — איז קלאָר, אַז דער חילוק צווישן ציוניסט און ייד וועט אין דער צוקונפט ווערן קלענער און קלענער, און ס'וועט זיך פאַרענדיקן מיט דער אַלטער געשיכטע פון אַנטיסעמיטיזם.

דער געדאַנק פון ציוניזם, צו ברענגען צוריק אַ פאָלק — נאָך דעם ווי עס איז געווען אַוועק פון לאַנד טויזנטער יאָרן; געקעמפט און געבויט און אויפגעבויט העררלעכע זאַכן אונטער ישראל־קאָנטראָל — דאָס אַלץ האָט נישט קיין שייכות צו דער וועלט, וועלכע בלייבט קאַלט און גלייכגילטיק, ווי דאָס וואָלט נישט געווען קיין מענטשלעכע דערגרייכונג.

עס איז דערפאַר אַ פליכט פון יידן און קריסטן צו קעמפן קעגן דעם, און צו ברענגען די פאַראייניקטע פעל־קער נעענטער צו אַ צושטאַנד וואו מען זאָל קאָנען ערלעך באַהאַנדלען פּראָבלעמען, אָנשטאָט צו פאַרוואַנדלען זי אין אַן אַרענע וואו איין טייל פון דער וועלט קעמפט קעגן דער אַנדערער.

* * *

און דאָ, אומדערוואַרט — האָבן מיר באַקומען נייע „פריינד" — דאָס איז דער „בונד"; דער „בונד" — וועגן וועלכן מיר האָבן געמיינט אַז עס איז נישטאָ מער מיט וועמען צו קעמפן, אַז די אַלטע שנאה איז פאַרביי, און מען קען קוקן פאָראויס. עס הויבט זיך גאָרנישט אָן. די ערשטע געלעגנהייט, ווען עס איז געגעבן געוואָרן צו טאָן עפּעס — איז דורכן „בונד" אויסגענוצט געוואָרן דווקא איצט, אין צוזאַמענהאַנג מיט דער רעזאָלוציע פון דער יונ"אָ. מיט אַ מאָל האָט מען דערהערט, אַז אייניקע פּראָטעס־טירן קעגן דעם, אַז פעלקער זענען פּראָ-ציוניסטיש, וואָס דאָס איז אינגאַנצן נישט ריכטיק. אויב יידן — דער „בונד" קען זיין קעגן ציוניזם — פאַר וואָס קענען אַנדערע — נישט־יידן, נישט זיין קעגן ציוניזם? וואָס די בונדיסטן ווילן נישט פאַרשטיין איז — אַז נישט אַזוי וועט די וועלט אויפנעמען זייער רעזאָלוציע.

עס איז גאַנץ קלאָר, אַז ווען עס קומט צו יידן, מאַכן די אַנטיסעמיטן נישט קיין אונטערשייד צווישן ציוניסטן, בונדיסטן און אַנדערע יידן. און דאָך מיינען די חכמים פון „בונד", אַז זיי קאָנען זיך אָפּטיילן פון כלל ישראל מיט דעם, וואָס זיי וועלן זאָגן זיי זענען נישט קיין ציוניסטן, און דערמיט וועלן זיי פאַרזיכערן די עקזיסטענץ פון כלל ישראל אויף אייביק און אייביק. עס מוז פאַרשטאַנען ווערן אַז ביים היינטיקן טאָג וועט די דעפיניציע נישט אָנגענו־מען ווערן; ביים היינטיקן טאָג זענען יידן, ציוניזם און די יידישע מלוכה איינער און דער זעלבער ענין. די פעלקער פון דער וועלט ווייסן דאָס. אויב דער „בונד" מיינט, אַז אויב עס וועט קומען צום ריכטיקן קאַמף, און די קעגנער פון ציוניזם וועלן זאָגן — אַז מיר זענען געווען קעגן מדינת-ישראל און אונדז לאָזט אַרויס דערפון, און עס וועט זיי נישט שאַדן — האָבן זיי אַ גרויסן טעות.

ווען עס זאָל קומען דערצו, אַז מען זאָל ציטירן די בונדישע רעזאָלוציע אין די פאַראייניקטע פעלקער, וועלן זיך געפינען אַזוינע חכמים, וואָס וועלן איבערלייענען די ערשטע העלפט פון דער רעזאָלוציע — וואו עס רעדט זיך אַז דער „בונד" איז קעגן ציוניזם. די צווייטע העלפט — וואו עס זאָגט זיך, אַז מען האָט נישט קיין רעכט צו פאַרגלייכן ציוניזם מיט ראַסיזם — וועט זייער לייכט פאַרגעסן ווערן. דאָס וועט זיין די גרויסע דערגרייכונג פון אונדזערע בונדישע „פריינד".

אין סך־הכל פון געשעענעם — איז קיין שום צווייפל נישט, אַז מען מוז ווידער און ווידער דערמאָנען די פעל־קער פון דער וועלט די ווערטער, וועלכער דער סאָוויעטי־שער קאָמיסאַר פאַר אויסערן־ענינים מאַקסים ליטווינאָוו, האָט אין יאָר 1938 געזאָגט אין דער פעלקער־ליגע:

„מען קאָן נישט מאַכן קיין אָפּמאַך מיט גזלנים. מען קאָן מאַכן אַן אָפּמאַך מיט ערלעכע מענטשן. וואָס שייך גזלנים קאָן מען שרייבן צוואַנציק קאָנטראַקטן, און אַז זיי וועלן פאַרניכטן איין טייל פון דער וועלט — וועלן זיי קומען צו אייך, צי איר האָט זיי איינגעלאַדן אָדער נישט".

י. סאָלוויי

ציוניזם און ראַסיזם

(וועגן דער רעזאָלוציע פון די פאַראייניקטע פעלקער)

די שענדלעכע רעזאָלוציע פון די פאַראייניקטע פעלקער, וועלכע פאַרגלייכט ציוניזם מיט פאַשיזם, ראַסיזם און אַנדערע „גוטע זאַכן״, איז נישט דער ערשטער סקאַנדאַל אין דער געשיכטע פון דער מענטשהייט. דהיינו: עס האָט שוין פריער אויך פּאַסירט. איך האָב דאָ אין זינען די פראַנצויזישע רעוואָלוציע (1789), וועלכע איז געווען די ערשטע וואָס האָט אָנערקענט די רעכט פון די יידן צו זיין בירגער פון לאַנד. 1) דאָס איז געשען דעם 28־טן סעפּטעמבער 1791, ווען דער לעצטער קעניג פון פראַנקרייך, לואי דער 16-טער, האָט אונטערגעשריבן דעם געזעץ.

אין מערץ 1808, האָט נאַפּאָלעאָן פאַרעפנטלעכט אַ דעקרעט, וואָס ווערט ביז היינטיקן טאָג אָנגערופן „דער שענדלעכער דעקרעט״. לויט אים איז די עמאַנציפּאַציע פון יידן פאַרקלענערט געוואָרן און יידן זענען געוואָרן בירגער פון דער צווייטער קאַטעגאָריע. עס האָט געדויערט אַ היפּש ביסל צייט ביז וואַנען דער דאָזיקער דאָקומענט איז בטל געוואָרן, און די יידן זענען געוואָרן גלייכבאַרעכטיקטע בירגער פון פראַנקרייך.

מיר האָבן דאָס ענלעכע אין דעם, וואָס עס איז געשען נאָך דעם געזעץ, דהיינו: די פאַראייניקטע פעלקער האָבן אין 1947 באַשלאָסן צו גרינדן אַ יידישע מלוכה אין ארץ־ישראל (פּאַלעסטינע). אין 1947 האָבן די נויטיקע צוויידריטל מיטגלידער פון די פאַראייניקטע פעלקער אָנגענומען דעם דאָזיקן באַשלוס און אָפיציעל איז די יידישע מדינה אָנערקענט געוואָרן.

אין יאָר 1975 האָט די זעלבע אָרגאַניזאַציע אָנגענומען אַ רעזאָלוציע, וואָס דערקלערט דעם ציוניזם אַלס איינע פון די ערגסטע באַוועגונגען אין דער וועלט, צוגלייך מיט ראַסיזם.

ווען מיר גייען צו אַנאַליזירן די סיבות פון די געשעענישן, מוזן מיר ווידער געבן אַ בליק אויף דעם „שאַנד־דעקרעט״ פון נאַפּאָלעאָנען. אונטערן דרוק פון פאַרשידענע פינאַנסיעלע און עקאָנאָמישע אינטערעסן, האָט נאַפּאָלעאָן באַשלאָסן צו פאַרקלענערן די רעכט פון יידן און באַגרענעצן זייער באַטייליקונג אין סאָציאַלן און עקאָנאָמישן לעבן פון פראַנקרייך.

מיר האָבן היינט אַן ענלעכע סיטואַציע. אין דעם פאַל אָבער ווערט דער דרוק אויסגעאיבט פון די אינטערעסן פון אַראַבישן אויל. מיט דעם האָבן מיר דערגרייכט דעם צווייטן פאַל פון אַזאַ מין געשעעניש. וואָס איז געווען די רעאַקציע פון דער וועלט צו אָט דעם שענדלעכן דאָקומענט?

די רעאַקציע איז געווען זייער אַ שוואַכע. אין דער 6־טאָגיקער מלחמה (1967) איז ישראל אַרויס אַ זיגער, נישט נאָר מיליטעריש, אויפן שלאַכט־פעלד, נאָר זי האָט אויך אָפּגעהאַלטן אַ מאָראַלישן נצחון. גרויסע און קליינע מלוכות האָבן דאָס אָנערקענט, און אַרויסגעוויזן סימפּאַטיע פאַר מדינת־ישראל. אָבער אַ פּאָר יאָר נאָך דעם האָט זיך די לאַגע געענדערט. ווי ס'האָט פאָראויסגעזאָגט אונדזער פּרעזידענט פון „באָרד אָף דעפּיוטיס״ איזי לייבלער — איז די אַטמאָספער אין די פאַראייניקטע פעלקער געוואָרן פיינטלעך לגבי ישראל און דערפירט צו אָט דער רעזאָלוציע.

עס איז אינטערעסאַנט צו אַנאַליזירן, ווי אַזוי עס האָבן געשטימט פאַרשידענע פעלקער: 72 שטימען פאַר דער רעזאָלוציע; 35 — קעגן; 32 האָבן זיך אָפּגעהאַלטן פון שטימען. כמעט אַלע אייראָפּעאישע לענדער און די מערהייט פון ענגליש־רעדנדיקע, האָבן געשטימט קעגן. כמעט אַלע דרום־אַמעריקאַנער לענדער האָבן זיך אָפּגעהאַלטן פון שטימען, און צוזאַמען מיט זיי — עטלעכע אַפריקאַנער לענדער.

פאָרשטייער וועלכע רעפּרעזענטירן טייל לאַנד־פּאַרטייען זענען מיניסטאָרן (איצטיקע אָדער קומענדיקע) פּאַרלאַמענטאַריער, מלוכה־פירער. אין זייער מערהייט קומען זיי פון לענדער וועלכע גרענעצן זיך דירעקט מיט סאָוויעט־רוסלאַנד, אָדער מיט אירע סאַטעליטן. כדי צו זיין אַ דערפאָלגרייכער פּאָליטיקער אין אייראָפּע מוז מען איינהאַלטן גוטע באַציאונגען מיט דער סאָוויעטישער דיפּלאָמאַטיע. דעריבער שטעלן טאַקע דאָס רוב פּאָליטיקער די נאַציאָנאַלע אינטערעסן פאַר די אינטערנאַציאָנאַלע פּרינציפּן. פון דעם ווערט קלאָר פאַר וואָס די פראַגע פון די רוסישע יידן האָט אַ שוואַכן אָפּקלאַנג אויפן פאָרום פון אינטערנאַציאָנאַל.

עס איז דעריבער צייט, אַז יידישע סאָציאַליסטן זאָלן זיך אויך שטעלן מיטן פּנים צו די נאַציאָנאַלע אינטערעסן פון זייער פאָלק.

1) באַמערקונג פון רעד.: דער ערשטער פּאָליטישער אַקט אין דער וועלט, וועלכער האָט גאַראַנטירט גלייכבאַרעכטיקונג פאַר יידן איז פּראָקלאַמירט געוואָרן אין דער „דעקל.אַראַציע פון אומאָפּהענגיקייט״ פון די פאַראייניקטע שטאַטן פון אַמעריקע, אין יאָר 1776.

* * *

דער יידישער ישוב אין מעלבורן, אין וועלכן די „קדימה״ פאַרנעמט אַ פירנדיקע ראָל, שליסט זיך אָן אין דער רעזאָלוציע פון דער בריסעלער קאָנפערענץ און זי וועט טאָן אַלץ צו העלפן אונדזערע ברידער — די רוסישע יידן.

מ. א.

מעלבורנער בלעטער

ליטעראַריש־געזעלשאַפטלעכע אויסגאַבע

מערץ 1976 | נומער 1 (2) | מעלבורן, אויסטראַליע

די וועלט־קאָנפערענץ פאַר די רוסישע יידן

געשיכטע ווי אַ כלל חזרט זיך נישט איבער, יידישע געשיכטע אָבער, ווי דאָס לעבן פון יידן בכלל, איז וויזט אויס אַן אויסנאַם פון דעם כלל.

נאָכן בלוטיקן קישעניעווער פאָגראָם אין יאָר 1903 (קישעניעוו איז דאַן געווען אַ טייל פון דער רוסישער מלוכה) זענען אַ האַלבער מיליאָן יידן אין ניו־יאָרק אַרויס אין אַ מעכטיקער פראָטעסט־דעמאָנסטראַציע קעגן צאַרישן רעזשים, דעם פאַקטישן אָרגאַניזאַטאָר פון פאָגראָם, און אויך כדי אויסצודריקן די ברידערלעכע סאָלידאַריטעט מיט די יידן פון רוסלאַנד.

און אָט: פון 16־טן ביזן 19־טן פעברואַר 1976 איז אין בריסעל (בעלגיע) פאָרגעקומען אַ ווירדיקע און איינדרוקספולע דעמאָנסטראַציע, אין דער פאָרם פון אַ וועלט־קאָנפערענץ, וואָס האָט נאָך אַלץ באַרירט דאָס זעלבע פראָבלעם: דעם גורל פון אונדזערע ברידער אין רוסלאַנד.

אין פאַראַגראַף פון דער רעזאָלוציע זאָגט עס קלאָר:

„די קאָנפערענץ פאַרלאַנגט פון די רוסישע מאַכטהאָבער זיי זאָלן אָפּשטעלן די אַנטיסעמיטישע קאַמפּאַניע קעגן יידן”.

וויל מען זיין אָביעקטיוו, דאַרף מען זאָגן, אַז אַנטיסעמיטישע שטימונגען זענען פאַראַן אין די מערב־לענדער. אָבער מיט דער זעלבער אָביעקטיווקייט דאַרף מען באַטאָנען: אין מערב פאַרנעמען זיך מיט אַנטיסעמיטישער פראָפאַגאַנדע יחידים, גרופן, אפילו פאַרטייען. אין רוסלאַנד אָבער — אין 1903 אַזוי אויך אין 1976 — איז אַנטיסעמיטיזם דער מאָנאָפאָל פון דער רעגירונג. און נאָך עפעס: דאָס איז נישט קיין צופעליקע דערשיינונג, באַווירקט פון דעם אָדער יענעם פאָליטיקער, נאָר אַ פערמאַנענטע פראַגראַמאַטישע ליניע וועלכע יעדער נייער הערשער פאָלגט נאָך.

די וויכטיקסטע באַדייטונג פון דער קאָנפערענץ איז געווען — אויסצודריקן סאָלידאַריטעט מיט די סאָוויעטישע יידן און אויסאיבן אַ דרוק אויף דער סאָוויעטישער רעגירונג זי זאָל דערלויבן יידישע משפחות זיך צו פאַראייניקן אין מדינת־ישראל.

נאָך איין וויכטיקן אַספעקט האָט אונטערגעשטראָכן די רעזאָלוציע:

„דער יידישער גורל וועלכער פאַראייניקט אונדז איז איינער — אַ נישט־צעטיילבאַרער”.

די ערשטע קאָנפערענץ, מיט פינף יאָר צוריק, האָט באַווירקט (אויף אַ דירעקטן און אומדירעקטן אופן) אַז 115 טויזנט יידן זאָלן קאָנען פאַרלאָזן רוסלאַנד. געוויס זענען פאַראַן נאָך מער קאַנדידאַטן זיי נאָכצופאָלגן, אָבער די מורא פאַר שיקאַנעס, פאַרפאָלגונגען, דיסקרימינאַציעס האַלט זיי אָפ פון בעטן דערלויבענישן אַרויסצופאָרן.

* * *

זינט יאָרן (נאָך פאַר די קאָנפערענצן) גייט אָן אין דער יידישער וועלט, איבערהויפט אין אַמעריקע, אַ קאַמפיין צו באַווירקן די סאָוויעטישע רעגירונג אַרויסצולאָזן יידן. אין דער דאָזיקער אַקציע פעלט די שטים פון סאָציאַליסטישן סעקטאָר, וועלכער איז אַליין אַרויסגעוואַקסן פון רוסישן יידנטום. ער וואָלט על־פי־שכל געדאַרפט זיין פון די פאָרקעמפער פאַר די רעכט פון די רוסישע יידן צו עמיגרירן. פון ביטערער דערפאַרונג דאַרפן זיי וויסן, אַז קיין יידיש קולטור־לעבן איז אין די איצטיקע באַדינגונגען דאָרטן נישט מעגלעך; אַז אפילו די יידן וואָס ווילן זיך אַסימילירן מוזן אין זייערע דאָקומענטן אָנגעבן די נאַציאָנאַלע אָפשטאַמונג, און כאָטש דאָס געזעץ איז חל פאַר אַלע בירגער, ווערט עס אָבער פאַר יידן אַ דיסקרימינירנדיקער פאַקטאָר.

מיר געדענקען, אַז די פראַגע פון די רוסישע יידן איז אַ מאָל געשטאַנען אויף דער טאָג־אָרדענונג פון סאָציאַליסטישן אינטערנאַציאָנאַל, מיר האָבן נישט געהערט וועגן די שריט וועלכע דער אינטערנאַציאָנאַל זאָל האָבן אָנגענומען, און אויך נישט פון די רעזולטאַטן וועלכע די דאָזיקע שריט האָבן געבראַכט.

דער סאָציאַליסטישער אינטערנאַציאָנאַל שטעלט מיט זיך פאָר אַ זייער רעספעקטפולע אָרגאַניזאַציע. די

With the Compliments of

M. RECHT ACCESSORIES

TRIMMING FOR THE CLOTHING TRADE

126-132 FLINDERS LANE, MELBOURNE, VIC., 3000

Telephones: 63-7457, 63-8583

LYGON SHOE STORE

A. KRYWIATICKI

FOR QUALITY AND STYLES LOCAL AND IMPORTED SHOES

323 LYGON STREET, CARLTON, VIC.

Telephone: 347-6813

Harry's Shoe Store

235 BARKLEY STREET, FOOTSCRAY

Also at

60 IRVING STREET

With the Compliments of . . .

TOPIAL TAILORING

636 GLENHUNTLY ROAD,
CAULFIELD

(Cr. Glenhuntly Road & Clarinda Street)

STAFFORD & ELLINSON

פאַרקויף פון מאָדערנע אַנצוגן און הויזן

עס ווערן אָנגענומען פּריוואַטע באַשטעלונגען — צוגענגלעכע פּרייזן

מעלבורנער בלעטער

ליטעראריש־געזעלשאפטלעכע אויסגאבע

אינהאלט

מ. א. — די וועלט־קאנפערענץ פאר די רוסישע יידן — 1
י. סאלוויי — ציוניזם און ראסיזם — 2
י. ארבאך — ירושלים וחכמיה — 4
א. זשעלעזניקאוו — צי קענען מיר האבן א יידישע קהילה אין מעלבורן? — 5
י. מ. לעווין — דריי הויפט־פונקטן פון יציאת רוסלאנד — 7
סערגיי רובינשטיין — געדאנקען פון א סאוויעטישן עמיגראנט — 8
ש. ב. — עם לייענט יעקב ראטבוים — 10
יצחק קאהאן — יידישער ווידערשטאנד אין מזרח־אייראפע — 11
איזי אוניקאווסקי — מיניאטורן — 13
סענדער בורשטין — די חבלי־לידה פון אן עמיגראנט — 14
מ. אייזענבוד — צופעליק... (דערציילונג) — 18
א. זבאר — יעקב וואקס ע״ה (צום צוואנציקסטן יארצייט) — 21

קינדער ארבעטן

לאה קאמינסקי — „יידישקייט וויסן" אין דער יידישער מלוכה — 23
מארי בארנס — צען יאר אין דער יידישער שול — 24
ש. טאפיאל — די פאפולאריטעט פון שאך־שפיל — 26
א. אייזערנער — אויפן שפיץ פעדער — 27

ארויסגעגעבן דורך דער „קדימה" אין מעלבורן, אויסטראליע

מעלבורן — נומער 1 (2) — מערץ 1976